

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Indbydelseskraft

til

Afgangsexamen og Hovedexamen

i

Odense Cathedralsskole

i Aaret 1870.

Indhold:

1. Disciplenes Stilling i de latinske Skoler i gamle Dage, første Hefte.
 2. Skolefetterretninger.
-

Odense.

Gyens Stiftsbogtrykkeri.

Disciplenes Stilling
i de latinske Skoler
i gamle Dage.

af

Dr. H. F. F. Henriksen.

Første Hefte.

Afd. Professor og Rector P. N. Thorup i Ribe har i Aaret 1819 som Indbydelseskrift til Aarsprøven samme Aar udgivet en lille Afhandling med Titel: „Disciplens Stilling i de lærde Skoler fordem og nu“, hvori Sammenligningen imellem Fortiden og Nutiden naturligviis falder ud til den sidstes Fordeel. Materialierne til dette Skrift har han for den største Deel hentet deels fra Nyerups bekjendte Udkaft til en Historie om de latinske Skoler i Danmark og Norge fra Reformationen indtil 1804, deels fra Peter Lerpagers Bærk om Ribe By (Ripæ Cimbricæ Flensburgi 1736. 4) og nogle andre trykte og utrykte Beretninger om samme By, og Hovedindholdet af denne lille Afhandling er gjentaget i Forfatterens „historiske Efterretninger om Ribe Cathedralsskole“, hvoraf dog kun er udkommet 1ste Deels 1ste Hefte, der gaaer indtil 1656, udgivet i Ribe 1846 efter Rector Thorups Død af hans Søn, daværende Adjunct (nu Provst) C. E. Thorup. Jeg har nu forsøgt udførligere at behandle den ene Side af den samme Gjenstand, et Omne, som jeg kortelig har berørt i min Afhandling om Skoletugten og i andre Smaaskrifter; men ved Hjælp af de mange Bidrag til vore lærde Skolers Historie, der i de senere Aar ere meddeelte i forskjellige Skolers Programmer, og flere Skrifter, som angaae vort Lands Skolevæsen i ældre Tider samt andre ikke forhen i dette Diemed benyttede, tildeels utrykte Kilder troer jeg at kunne give et fyldigere og mere omfattende Billede af Disciplens Liv og Vilkaar i gamle Dage, end det, som min Forgænger har fremstillet. Ligefom

han har jeg taget Tiden efter Reformationens Indførelse til Udgangspunkt, men paa en Sammenligning med Disciplenes Stilling i vor Tids Skoler kan jeg her aldeles ikke indlade mig. Modfætningen imellem forðum og nu er saa isinesaldende og flaaende, at Enhver selv uden Fingerpeg og Anviisning vil kunne anstille Sammenligningen og i alle Dele vil kunne kjende den uhyre store Forskjel, som finder Sted imellem Fortidens og Nutidens Skoleliv og Disciplenes Stilling i ældre Dage og i vor Tid. Derimod har jeg ikke villet lade den Leilighed være ubenyttet, som Stoffet tilbød til Meddelelse af en Deel Tillæg og Supplementer til mine tidligere Skrifter om Odense Skoles Historie; men denne Omstændighed har tillige bidraget adskilligt til, at denne Afhandling er bleven saa omfangsrig, at jeg har maattet dele den, da vedkommende Budgetconto for iaar ikke kan bære Trykningen af det Hele. Resten, om Skolearbeidet, Skoletugten, Disciplenes sædelige Tilstand, deres Udspreddelser og Forlystelser samt nogle Bilag, vil da udgjøre Indholdet af det andet Hefte. Citater af ældre Skrifers Ord har jeg ansørt med nyere Orthographie, for at de skulde være mere læselige; saa Undtagelser herfra har Hensyn til Rimet eller Tvivl om Ords Betydning gjort nødvendige i Bilaget til dette Hefte. Enkelte nyere Skrifter, som hyppig citeres, ere for at undgaae trættende Gjentagelser af Titlerne i Almindelighed betegnede paa en kortere Maade saaledes:

M. Hans Mikkelsen Ravn, et Bidrag til den danske Litteraturhistorie i det 17de Aarhundrede, af Holger F. Rørðam, i Historisk Tidsskrift 3die Række IV B., 2det H. S. 495 — 584 (Rørðam om Ravn).

Bidrag til Skoletugtens Historie i ældre Tider, i Særdeleshed med Hensyn til de viborgske Skolelove fra Aarene 1575 og 1604, ved H. H. Blache, i samme Række af samme Tidsskrift IV B., 1ste H., S. 109—146, og Berigtigelser og Tillæg til denne Afhandling i V B., 2 H., S. 477—486 (Blache om Vib. Skolel. I og II). Iøvrigt har jeg ogsaa flere Gange benyttet og citeret disse Loves latinske Text efter

de Udtog, jeg i sin Tid har gjort af Haandskriftet paa Universitetsbibliotheket.

Biskop Jens Dinesen Tersin. Bidrag til Danmarks Skole- og Kirkehistorie i det 17de Aarhundrede, af S. M. Gjellerup 1ste Hefte 1868 (Gjellerup om Tersin).

Nogle Træk af Skolelivet i Midten af forrige Aarhundrede (Udtog af J. S. Taubers Dagbog 1ste Bind om hans Skolegang), meddelte af D. S. Wulff, i Dansk Maanedsskrift Merg. 1863, 1ste B. S. 434—464 (Tauber I), og Johan Henrik Tauber som Rector ved den latinske Skole og Professor ved Gymnasiet i Odense (Udtog af samme Dagbogs 2det og 3die Bind), meddeelt af mig i „Samlinger til Fyens Historie og Topographie“ 3die B. S. 305—366 (Tauber II).

I Catholicismens Tider havde Skolebørnene havt Underhold, saavidt de trængte dertil, i de Capitel- og Kloster-skoler, hvori de bleve oplærte, og en Deel af den Understøttelse, som de fik der, skrev sig fra Legater og andre milde Stiftelser af fyrstlige Personer og andre verdslige og geistlige Herrer og tjente tildeels som Vederlag for Sangen ved Sjælemesser og anden Kirketjeneste. Iøvrigt besøgte Skolerne dengang ogsaa af mange fornemme og formuende Folks Børn, der ved denne Dannelse skulde berede sig Veien til de fede Præbender og Canonikater, hvortil de efter deres Stilling i Samfundet havde Udsigt, og især henimod Reformationens Tid synes der at have været en stor Tilstrømning til Skolerne, saa at Ribe Skole, efter Peder Palladius's Vidnesbyrd, havde 700, Roeskilde 900 Disciple*). Rigtignok maatte især paa saadanne Steder, hvor Skolerne vare stærkt besøgte, allerede dengang de fattigste Skolebørn for at skaffe sig, hvad de manglede, gaae omkring og samle Almisse, og selv om Hans Tausen fortæller det, at han søgte sit Ophold ved

*) Palladius's Ord ere (Vistatsbog S. 111 f.): „Den Tid, vi, som nu ere Klerke herinde, ginge til Skole og vare smaa Sinker, da maatte vi hen ovenpaa Skoleloftet; saa mange Pøblinge var der, at der var fuldt baade oven og neden, 700 udi Ribes Skole, 900 udi Roeskilde Skole, ifkun for at de skulde blive Munke og Alterpræster; ja Uedelfolk holdt ogsaa deres Børn til Skole for store Præbender og kostelige Lehn“.

at synge for gode Folks Døre, ligesom ogsaa P. Palladius beretter om sig selv, at han, da han gik i Skole, tiggede sit Brød for gode Dannedes Døre*). Dette Tiggeri søgte Christian d. Anden at indskrænke ved i sin geistlige Lov 1521 Cap. 125 (Kold. Rosenvinge Saml. af gl. danske Love B. IV S. 60) at befale, at de Bønder, som sendte deres Børn i Skole til Kjøbstederne, skulde selv forsyne dem med Kost og med hvad de ellers havde Behov for, og ved ligeledes i sin Ordinants 1522 (sammest. S. 104) at fastsætte, „at Pøblinge ikke skulde løbe om By efter Guds Almisse, men at ingen andre skulde gaae til Skole i Kjøbstederne end de, som Kost havde“. Dog udrettede han neppe noget Synnerligt ved det Forbud; dengang og vel endnu en rum Tid derefter regnedes det at give Almisse til Skolebørn blandt de gode Gjærninger, som lønnes i Himlen, og derfor anseer ogsaa bl. A. Hans Svaning i Chr. d. Andens Levnet dette Skridt af denne Konge for en stor Ugudelighed, der endelig maatte drage Guds Hevn efter sig (Meyerup hist. stat. Skildring 2det B. S. 343). Med Reformationens Indførelse fulgte der i Begyndelsen en stor Forandring i Skolernes og deres Disciples Stilling og Kaar; de geistlige Godser bleve inddragne under Kronen; de Adeliges og Fornemmes Børn holdtes borte fra Skolerne, efterat Udfigterne

*) Bisitatsbog S. 110: Have I ikke at føde Eders Børn med, lader dem ikke derfor blive fra Skolen; faaer dem Høfrogen i Munden og lader dem føde sig selv; I faae aldrig nogen Pøbling svelte ihjel, de faae deres Føde halvt snarere end andre. Vi kom lettere ad vor Føde den Tid, vi ginge og tiggede vort Brød for gode Dannedes Døre, end vi gjøre paa denne Dag. Jeg gav en Pøbling udi Afsens Skole en dansk Hvid, for han skulde lære mig at gaae om By og tigge Almisse, men han var ikkun min Mester en Middagsstund; siden lærte det sig selv, og jeg turde ikke der give Mere ud for.

til gode Prælaturer vare blevne ringere, og der hengif en Tid, inden den nye Tingenes Orden kunde gennemføres saaledes, at Kirker og Skoler ikke led Mangel. Men under denne Forvirring fyldtes Skolerne med en Mængde fattige Børn, hvis Forældre haabede at see dem som Evangeliets Forkyndere og som saadanne i Tiden vel forsørgede ogsaa med Hensyn til det Timelige; ja Palladius opfordrede endog Bønderne til at lade deres Drengbørn gjerne komme ud til næste Kjøbsteds Skole en Tid, at forfare, om de vare dertil kaldede af Gud*): en Opfordring, som, hvor den naaede hen, vistnok blev fulgt med Glæde af Almuen. Nogle Skoler fik vel allerede i de første Decennier en Deel af Klostergodserne til Lærernes og Disciplenes nødtørftige Underholdning, eller dog nogen midlertidig Hjælp, men andre og maaskee de fleste maatte vente paa Hjælpen i længere Tid. Der var da i denne Overgangstid ingen anden Udvei for de mange fattige Disciple og tildeels ogsaa for deres Lærere, end at tye til Indvaanernes Medlidenhed, og der organiseredes et formeligt Tiggeri, som blev auctoriseret af Regjeringen; i Christian d. Tredies koldingske Decret af 1558, i hvis Art. 62 (K. Rosen v. S. 281) de ældre strenge Bestemmelser imod Tiggeri gjentages, hedder det: „dog hvor unge Personer ere, som gange til Skole og lære og ikke have anden Op- holdning, dem skal tilstedes at mue gange om og bede deres Livs Føde“. Især synes de skaanske og navnlig Lunds Skole at have lidt stor Nød i denne Konges og endnu i hans

*) Visitationbog S. 109: „Og hvilte smaa Dreng, som I fornemme, at de lære vel, og det løber i dem som bred Smør, hvad Degnen lærer dem, og de vil have Bog og vil til Skole, naar I spørge dem ad, saa lader dem gjerne komme til næste Kjøbsted til Skole. Leier Eder hellere en liden Plovdreng saalænge, at I kunne see, hvad Gud skikker Eders Barn til, og hvad der skal blive af ham“ o. s. v.

Eftermands Tid; i et Rescript til Biskop (Lector theol.) Franciscus Wormordus fra 1548 (Engelstofts Univ. og Skole=Annaler 1813 S. 31 f.), hvori der ankes over de mange føre Menneſter og Poſepilte, ſom gaae omkring i Kjøbſtederne og trygle, befaler Chriſtian d. Tredie, at der ſkal gives ſyge og gamle Fattige i Stiftet Tegn paa Bryſtet ſom Bemyndigelse til at tigge, og at de Pøblinge, ſom gaae til Skole, ſkulde gaae med Hætter*), og at kun ſaadanne maae bekomme Guds Almiſſe. I Lund var der rigtignok allerede 1540 anviiſt 100 Rd. af Kirkens Guds til Hjælp for de ſtaffels Skolebørn («miseri scholastici», Pontopp. Annal. III p. 261) og ſenere ſørget for 12 Skolebørns Beſpjiſning, men da denne Underſtøttelse var aldeles utilſtræffeligg, lod Frederik d. Anden under 12te Januar 1562 udgaae et Brev til Beboerne af tre nærliggende Herreder, hvori han tilkjendegav, at det var tilladt de fattige Pøblinges Ombud i Lunde Skole at drage omkring i diſſe Herreder, og opmuntrede Bønderne til at give dem deres Almiſſe, paa det at Skolen maatte blive ved Magt, da Børnene led ſtor Armod for Koſt og Klæder, og Kjøbſtedmændene ikke med deres Almiſſe alene kunde underholde ſaa mange Perſoner, ſom gif i Skole (S. E. Rieſz Skånska Skolväsendets Historia S. 207 f.). Men et almindeligt Tiggerprivilegium fik Skolernes Diſciple af ſamme Konge i en af Thorum citeret Anordning om Betleri af 27de December 1588, ſom ikke er optagen i Roſenvinges Samling, men hvoraf Alt, hvad der vedkommer os her, er ſamlet i følgende odenseiſſte Synodaldecree fra 1596 (Nyerup 3die B. S. 52): „Degne

*) „Fattige Børn, ſom gaae om Byen med Hætter“ omtales ogſaa i Ribe Skolebog 1555 (Thorum Eſterr. om Ribe Cathedralſt. S. 74); i Raſtkov fik 1576 „de arme Børn Tegn at gaae om i Byen med“ (Perleſtikkerens Bog i N. hiſt. Tidſkr. V, 1, S. 138).

og Pøblinge maae besøge fremmede Folk udi deres Herberge, som komme til Rjøbstederne, om Almisse; dog skulle de ikke løbe efter veifarende Folk og Fremmede i eller uden Byen og tigge Pødinge. Udi Markeder og andre store Forsamlinger maae Degne efter gammel Sædvane besøge godt Folk med deres David og Bækken. Om nogen Drengede bede Almisse udi Byerne under Pøblinges Navn og dog ikke søge Skolen, da skal Skolemesteren have Fuldmagt med hans Disciple dem at paagribe og føre til Skolen og dem der hudflette“. Om hvorledes dette Tiggeri blev udført og om Betydningen af ovennævnte Ord: „David og Bækken“ vil der siden være Tale; kun vil jeg her bemærke, at den i samme Forordning forbudte Omløben paa Landet synes i Norge at have holdt sig længere, siden den først blev indskrænket ved Christian d. Fjerdes norske Kirkeordinants fra 1607, hvori dog tillige Prælater og Kanniker og alle formuende Borgere bleve formanede til at give Skolebørn Almisse hver Uge, som de det selv for Gud vilde forsvare, medens det til- lodes Skolebørnene at drage Pøsepilte eller dem, som løbe for Godtfolks Døre og holde sig for Skolebørn og dog ikke ere det, i Skolen og straffe dem med Riis, indtil de enten give sig i Skolen eller til Haandværk (Nyerup S. 84 f.).

I Løbet af det sextende Aarhundrede fik i ethvert Til- fælde de større Skoler efterhaanden flere Midler til Lærernes og Disciplenes Underholdning, men det var saa Mange, imellem hvilke disse Indkomster skulde deles, at disse Midler ikke ene vare tilstrækkelige til at forsyne Alle med det Nød- vendigste. Disciplene vare fra By og Land, men det var i Almindelighed fattige Folks Børn, der sattes i Byfskolerne; de Adelige havde, forsaavidt de vilde lade deres Børn op- drage og undervise udenfor Hjemmet og ikke foretrak at sende

dem udenlands, Herlufsholm og Sorøe at tye til; ellers holdt de og de rigere Borgere Hovmestre og private Lærere, og deres Exempel fulgte vel ogsaa mangen mere bemidlet Præstemand, naar han ikke havde Tid, Veilighed eller Vist til selv at læse med dem. Skolen var da næsten ene til for de fattige Indvaanere i Byen og Landbeboerne, og hos disse kunde flere Grunde gjøre sig gjeldende til at sende Børn i de latinske Skoler. Da Skolen i Almindelighed førte til den geistlige Stand, der gjaldt for i særdeles Grad at være Gud behagelig, var der dem, der i from Følelse, undertiden af Taknemmelighed over en eller anden lykkelig overstaaet Fare, vilde hellige deres Børn til Kirken; saaledes blev ibl. A. Jens Pedersen Grundet (siden Rector og Sognepræst i Ribe, bekjendt som Anders Sørensen Bedels Opdrager og Lærer) sat i Skole og bestemt til Kirkens Tjeneste ifølge et Lofte af hans Moder, som hun, en fattig Bondekone, gjorde, da hun, medens hun bar ham under sit Hjerte, stod i Fare for at sønderrives af en Ulv, hun traf paa (E. F. Wegener Bedels Levnet S. 21 f.); og Bedels yngre Samtidige, Anders Pedersen Berlestikker fortæller i sit Levnet (N. hist. Tidsskr. V, 1, S. 142), at da han efter Fødselen var saa nær borte, at han blev hjemmedøbt, gjorde hans Fader, en Haandværker i Svendborg, det Lofte til vor Herre, at dersom Gud vilde spare Sønnen, da vilde han aldrig sin Livstid tage ham fra Latinskole. Hos Andre kunde der vel ogsaa være en Tanke om, at det var gavnligt for deres Børn at lære Noget, hvilken Vei i Livet de end gik, og da dette dengang kun var at opnaae ved Indlemmelse i Latinskolen, sendte de dem derhen; men de fleste betragtede dog disse Skoler som Forsørgelsesanstalter, der friede dem fra Sorger i Anledning af Sønnernes Optugtelse og Underholdning; om

de vare stikkede til Bogen eller ikke, spurgte Forældrene ikke om, og Skolen saae igjennem Fingre med de dovne og tungnemme, skjøndt allerede Kirkeordinantsen havde indskarpet Rectorerne med al Flid at agte paa deres Disciples Nemme og altid, naar Børnene havde fyldt deres tolvte Aar, at give Forældrene tilkjende, hvilke der ikke syntes at gjøre Fremgang, at de itide maatte sættes til ærlig Haandtering. Vare de engang komne i Skolen, saa bleve de der, saalænge de vilde, naar de ikke gjorde altfor grove Streger, og Skolen eller dog Skolehyen*) maatte noget nær sørge for alle deres Fornødenheder. Under saa loffende Vilkaar for Forældrene er det ikke at undres over, at Skolerne henimod Slutningen af det 16de Aarhundrede findes oversfyldte med fattige Børn; i Aaret 1592 talte Ribe Skole 315 fattige Disciple (tenuioris sortis alumni), da der paa Andreas=Dagen (30te Novbr.) uddeeldes Almisser; deriblandt vare 108 i nederste Klasse (Terpager Ripæ Cimbr. p. 506); ja selv i de fleste mindre Skoler i Fyen, som havde saa Classer og ikke Ret til at dimittere til Universitetet (Myerup S. 52), var der i det samme Aar 1592 henved hundrede Disciple i hver, i Kjerteminde endog saamange, at somme maatte sidde paa Gulvet**). Hvad der af Terpager paa ovennævnte Sted kaldes Almisser, var dog vistnok for en Deel hvad der senere i Almindelighed indbefattedes under Navnet: Bene=

*) Palladius's Bisitatsbog S. 111: „Der er halvtredie hundrede deilige Pøblinge paa denne Dag, ogsaa Bønderbørn, udi Kjøbenhavns Skole, deres Forældre hjelpe mindst til deres Føde; de saae den alligevel, Gud være lovet! Gud forsee dem vel. De hellige Engle ere hos dem, og gode, gudfrygtige Borgere forsee dem med Huus og Almisse, saa dem skader dog Intet“.

**) S. Madsens Bisitatsbog S. 139 og fl. St.; jfr. Odense Progr. f. 1858 S. 8 f.

ficiær, d. e. faste Gaver, henlagte til Disciplenes Understøttelse af det Offentlige eller af private Velgjørere; men disse, hvoraf nogle skrive sig fra lignende Institutioner i den catholske Tid, vare af meget forskjelligt Omfang i de forskjellige Skoler. Det vigtigste Beneficium i Stiftsstæderne og flere andre Byer, som havde haft bethdeligt Klostergods eller hvori fyrstelige Personer residerede, var Kongens Kost i Klosteret eller Hospitalet, der bestredes af Tiender eller andet Fordegods, som af Kongerne var henlagt dertil og til Bespisning af Hospitalets Lemmer (Communitet); paa de Steder, hvor der var kongelige Slotte, udrededes denne Understøttelse hyppig af Slottets Kasse. Denne Kost, som paa nogle Steder bestod af tre, paa andre Steder af to Retter Mad og en Pot *Øl*, een eller oftere to Gange om Dagen (Kl. 10 Form. og Kl. 5 Efterm.), gaves, foruden til Lærerne, til et vist Antal faste Alumner eller ordentlige Medlemmer iblandt Disciplene, dog saaledes, at paa enkelte Steder, for at flere kunde have Gavn af denne Indretning, en Deel af dem kun nød halv Kost, d. e. deeltog i hvert andet Maaltid. Dette var f. Ex. Tilfældet i Ribe, hvor ifølge Christian d. Tredies Brev af 1553 tolv Alumner havde fri Mad, men hvor kun sex vare holositi, de andre hemisiti (Thorup hist. Efterr. S. 63 f. og 129 f.). Ligesaa mange Disciple havde i Bordingborg fri Kost paa Slottet; men paa andre Steder var Donationen rigeligere; saaledes bespistes i Slagelse ifølge Kongebrev af 24de October 1585 tyve Alumner, i Aarhus fire og tyve, i Roeskilde tredive, hvortil endnu kom elleve andre, som ved et særskilt Bord kun fik to Retter Mad, i Odense ligeledes tredive ifølge Frederik d. Andens Brev af 5te Marts 1572, og hertil lagde Christian d. Fjerde endnu sex ved Brev af 21de April 1642; samme Antal, tredive, synes

ogsaa Frederiksborgs, Helsingørs og Viborgs Skole at have havt*). Stiftedetfor Føden in natura gav Frederik d. Anden ved Brev af 22de Juni 1580 til tolv „Skolepersoner“ i Rolding, hvoraf de 8 eller 9 vare Disciple, Kostpenge aarlig, 20 Rd. til hver, dog saaledes, at de derfor skulde tinges i Kost hos en Borger i Bhen; noget lignende synes at have fundet Sted i Nykjøbing efter 1615, medens tidligere tyve Personer der havde faaet et Maaltid Mad paa Slottet fire Gange om Ugen, og i Lund synes Gaven at have bestaaet i Kostkorn til tolv Disciple efter Brev af 11te Juli 1561**). Men dette Beneficium strakte sig i de fleste Stiftsskoler endnu videre end til det ovenfor nævnte Antal af faste Alumner; der var desuden et vist Antal extraordinaire Lemmer, nemlig en heel Deel Expectanter, som fik Levningerne, og nogle (rimeligviis sex) famuli eller Opvartere, som vel fik Levningernes Levninger: saaledes var det i Odense, hvor Maden var rigeligere; andre Steder f. Ex. i Ribe var der kun et indskrænket Antal af Expectanter (høiest 8), som vel tillige gjorde Tjeneste som famuli, og en Minister eller Tjener, som neppe hørte til Skolens Personale og hvis Forretninger angives af Terpager p. 535. I lang Tid spiste Lærerne sammen med Disciplene og sørgede for Bordsreglernes Overholdelse; men fra Slutningen af det syttende

*) Om alle disse Donationer f. (foruden Fundatserne i Hofmanns Samling og Nyerup S. 26 ff.) Bordingborg Progr. f. 1824 S. 8, 14, 26, 29; Slagelse Progr. f. 1831 S. 47 ff., Roeskilde Skolelov: i Ms. Kall. Nr. 506 paa Kongens Bibl.; H. P. Mummé om Odense Communitet i Progr. f. 1855; Dahl om Frederiksborg Skole 1 S. Bilag 1 og 3die S. S. 24; Boesens Helsingørs Bestr. S. 162 og 235.

***) Rolding Progr. f. 1845 S. 3 og Bilag III tilligemed J. J. Fyhns Esterr. om Kjøbst. Rolding S. 140; Nykjøbing Progr. f. 1866 S. 31 ff.; Rieth S. 206 f.

Aarhundrede fik efterhaanden først Rectorerne og Conrectorerne, og siden ogsaa Høverne Kostpenge istedetfor Kosten in natura, imod at de skifteviis skulde holde Inspection, og tilsidst blev imellem 1720 og 1770 Bespiisningen afføffet ogsaa for Disciplenes Bedkommende. I Ribe skete dette allerede før 1723 imod Godtgjørelse af 2 Mk. ugentlig for heel, 1 Mk. for halv Kost (Ribe Progr. f. 1819 S. 15 og f. 1826 S. 26); i Slagelse ophørte Bespiisningen 1751, og hver Discipel fik 4 Mk. ugentlig; men paa Grund af det derværende Hospitals Rigdom bleve Pladserne 1752 forøgede til tredive og 1776 kom endnu 26 $\frac{2}{3}$ Portioner til (Sl. Progr. f. 1832 S. 26 ff.). I Odense endelig, hvor Kostgængernes Antal af samme Grund som i Slagelse efterhaanden var voxt til 42, ophørte Bespiisningen i Aaret 1763, og ved Rescript af 16de Marts 1764 (Fogtmanns Resc. V. 2. S. 575 ff.) blev det bestemt, at Erstatningen derfor skulde være 5 Mk. ugentlig for Disciplene i Mesterlectien, hvorimod for dem i de andre Lectier Kostpengene kun skulde udgjøre 4 Mk. for hver Person, saaledes, at den ene Mark, som afgik fra disse, skulde tillægges de flittigste og skikkeligste Disciple af de „nedrigere“ Lectier, og enhver, saavidt tilstrække kunde, deraf nyde 3 Mk. ugentlig, og dette sidste Beneficium kan da betragtes som Equivalent for Expectantpladserne*). Iblandt de mange Bestemmelser i dette i flere Henseender mærkelige Rescript fortjener at fremhæves, at (ifølge § 2) „Kostpengene skulde betales ikke til Disciplene selv, men til de Mand i Byen, hos hvilke Di-

*) Paa samme Maade anvendtes Beløbet af dem af de reglementerede Pladser, som ikke besattes eller ikke kunde besattes. Søvrigt er denne Bestemmelse kun en Gjentagelse eller Fornyelse af hvad der før undertiden var sket, naar Bespiisningen paa Grund af Dyrtid eller andre Omstændigheder led en temporair Standsning.

disciplene, med Rectors Forevidende, ere antagne i Kost, eller til dem, som af Forældrene eller Formynderne ere udnævuede til at have Tisyn med dem, og Dvitteringen for Pengene skal hver Gang gives baade af Berten og Discipelen; endvidere (§ 5): til at nyde disse Kostpenge af Communitetet maa Ingen antages for Billie eller Benstak, Ingen, som have Forældre i Odense By af de Vilkaar, at de der holde ordentlig Dug og Dist, hvor og deres Børn kunne spise, ikke heller de Disciple, som ere komne fra Landet og nyde Kost hos En eller Anden i Byen; endelig (§ 8): Forældre, Formyndere og Andre, som staae Disciplene i Forældres Sted, maae, dog med Rectors Forevidende, indtinge deres Børn eller de Disciple, som de antage sig, i Kost og Logement, hvor de selv synes bedst, hvilket bør skee i skikkelige Borgeres eller andre stille Huse, hvor det kan ventes, at de nyde en sømmelig og skikkelig Dmgang og intet Uanständigt enten see eller høre; og skal Lærerne have Indsende med deres Disciple, at de nyde, hvad de skal, og opføre sig tilbørlig". Efter den Tid steg baade Antallet af dem, som nød Kostpenge og disse Penges Beløb efterhaanden meget, saa at den største Deel af Skolens Disciple havde Kostpenge, de ældre et større, de yngre et mindre Beløb, og omtrent 2000 Rd. af Communitetets Midler anvendtes aarlig dertil. Men de ovenanførte Bestemmelser bleve kun daarlig overholdte; ikke blot fik velhavende Folks Børn, hvoraf der i den sidste Halvdeel af det 18de Aarhundrede efterhaanden kom flere og flere i Skolen, hyppig Kostpenge, som om de vare trængende dertil, men man finder, ligeledes som en Levning af Fortidens Fattigforsørgelse, ogsaa mange af dem, der i Stipendieprotokollen anføres som spisende hos Faderen eller Moderen, tillagt Kostpenge, hvilke da bleve udbetalte til ved-

kommende Forældre. I Aaret 1786 besøgte Skolen af 103 Disciple, hvoraf 74 havde Kostpenge, 13 andre Stipendier, og kun 16, for den allerstørste Deel saadanne, som vare optagne i Skolen samme Aar, havde ingen Beneficier. — Dog endnu et andet stort Beneficium havde Odense Skole i det saakaldte Kongens Korn, ogsaa kaldet Skolens Korn eller Kostkorn, nemlig Kongetienden af otte Sogne til Erstatning for de Kostpenge, som thye Skolebørn havde haft eller skulde have haft af Provstiet og St. Hans Kloster for at synge i Frue- og St. Hans Kirke. Dette Kostkorn, hvoraf dog kun en Deel tilfaldt Disciplene, kom ikke nogle enkelte men samtlige „fattige“ Disciple til Gode og uddeeltes enten in natura eller i Pengeportioner, indkomne ved Salget deraf igjennem Rector*). Saavidt om Odense Skole, der er enestaaende med Hensyn til Omfanget af Kilderne til Understøttelse for Disciple. De andre større Skoler havde neppe Noget, som svarede til det sidstomtalte Beneficium, og vare mindre gunstigt stillede med Hensyn til det førstomtalte; ja ikke blot alle mindre Skoler, men ogsaa endeel af de større, som vedbleve efter Reductionen 1739, kunde slet ikke hde de ældre Disciple Bespiisning paa denne Maade og vare ogsaa meget knappere forsynede med andre Midler til Hjælp for de Fattige; men samtlige Skoler, baade de større og mindre, havde dog, skjøndt i forskjellig Grad, hver de Hjælpeskilder for de Trængende, som jeg nu skal nævne.

Den første af disse for alle Skoler fælles Indtægtsskilder vare de saakaldte „Sogne“, et Prærogativ for nogle af Di-

*) Mere herom s. Skolens Progr. f. 1862 S. 23 ff., hvoraf tillige vil erfares, at begge de hidtil omtalte store Beneficier for Odense Disciple efter 1802 ikke mere kom disse til Gode, men bleve henlagte til Skolekassen og den almindelige Skolefond.

disciplene i Mesterlectien (undertiden tillige for Lærerne), der som Løbedegne besørgede Kirketjenesten i de Kjøbstederne nærmest liggende Landsbyer og nød Degnetiende, Offer og Accidentser af Sognesfolkene. Denne Bestilling var dem tilslagt ved Kirkeordinantsen; men da adskillige Sædedegne vare blevne ansatte paa Landet til Skade for Skoledisciplene, befalede Frederik d. Anden ved Brev af 28de Januar 1574, „at alle Sogne i Sjellands Stift, som laae paa to Mile nær nogen Kjøbsted, skulde have deres Degne af Skolerne, saa og, at hvor allerede fandtes Sædedegne at være beskikkede til nogle Sogne, siden Ordinantsen udkom, skulde disse for deres Levetid beholde samme Sogne imod deraf til næste Skole aarlig at betale, fattige Pøblinge til Hjælp, en fjerde eller femte Deel, eftersom de derom med Superintendenten kunde enes, og naar saadanne Degne døde eller afgik, skulde igjen tilskikkes Pøblinge af næste Skole at være Degne til samme Sogne efter Ordinantsen (Danske Magazin VI B. S. 191). Lignende Befaling udgik ogsaa omtrent saamtidig med Hensyn til Sædedegne i andre Stifter, navnlig Fyen (Nyerup S. 51, Nykjøbing Progr. f. 1866 S. 23 f.). Denne Bestemmelse blev siden oftere gjort gjeldende imod Kirkepatroners Indgreb, f. Ex. ved Christian d. Fjerdes Brev af 24de Februar 1631 (Maur's Skolebog, Indledn.), men kunde dog ikke gennemføres, tilmed da endeel Ulemper og Misligheder vare forbundne med denne Indretning, og den Underviisning i Børnelærdom, som skulde besørges af Løbedegnen eller hans Substitut, blev utilbørlig forsoimt. Efterhaanden maatte man nøies med Afgifter til Skolerne af Sædedegnene under Navn af Degnepensioner enten efter mindelig Overenskomst eller efter Biskoppens Resolution, og en saadan Tingenes Tilstand forefandtes allerede for en

stor Deel, da Christian d. Femtes Danske Lov udkom, i hvis 2den Bog, 15 Cap. Art. 13 den femte Part af Sæde-
 degnens Kornindkomst er bestemt som Degnepension til
 Skolerne; men samtidig med de mindre Skolers Reduction
 1739 og 1740 ophørte den gamle Indretning overalt*), og
 der traadte istedet derfor Degnepensioner, beregnede i Penge,
 hvorhos de reducerede Skolers Indtægter af denne Art bleve
 henlagte til de tiloversblevne større Skoler ved Rescripterne
 af 9de October og 27de November 1739, 4de Marts og 6te
 Juni 1740. Siden denne Tid uddeelttes nogle af disse
 Penge ogsaa til andre end til øverste Classes Disciple, og en
 Deel deraf tilfaldt Skolens Lærere, men Indtægten udgjorde
 ikke nogen betydelig Sum for hver Skole**).

Alle de hidtil omtalte Beneficier vare Statens Gaver;
 men hertil kom private Velgjøreres Legater, stiftede
 (maaskee med Undtagelse af nogle ganske faa fra Middelalderen
 nedarvede Gaver), i Tidernes Løb og mest fra Slutningen
 af det 16de Aarhundrede, som det gjerne hedder i Funda-
 tionerne, „Gud til Ære, N. N. til en salig og evig Shu-
 kommelse og fattige (nødtørstige, nøgne) Skolebørn til Gavn
 og Forfremmelse“. Disse Legater vare af forskjellig Størrelse
 og Mængde i de forskjellige Skoler; men selv i de større
 Skoler udgjorde de allerflestes af dem enkeltviis kun en Capital
 af imellem hundrede og tusinde Rigsdaler, og endog i Odense
 beløb Renterne af samtlige Legater endnu i Slutningen af
 det 18de Aarh. sig ikke til over 200 Rd. aarlig. Af Le-

*) Dog besørge des i Aaby, Annex til Aarhus Frue Kirke, lige til
 1805 Degnens Forretninger af en Discipel (Aarh. Progr. f. 1837
 S. 74).

***) Ogsaa denne Indtægt gik ved Skolernes Reform i Begyndelsen af
 dette Aarhundrede over til Skolekassen, men er, som bekendt, bort-
 falden ved Lov af 23de April 1850.

gaterne kunde nogle tildeles alle Disciple, andre kun Disciple i visse i vedkommende Fundatser betegnede Classer, og ikke alle disse Renter kunde oprindeligt uddelles i Penge, men der var visse Legater, der udtrykkelig vare stiftede til Indkjøb af Badmel, Træskoe eller andre Klædningsstykker; i andre Fundatser var det fastsat, at Renterne skulde anvendes til at give Skolebørn Brød, Smørrebrød, Ol og Brød el. Vign. daglig*). Ved de mindre Skolers Reduction tilfaldt deres Legater for den største Deel de nærmeste større Skoler; men hvor ringe disse Smaaskolers Capitaler i Almindelighed have været, kan skjønnes af, at den Sum, der kom Odense Skole til Gode af Faaborgs, Svendborgs og Rudkjøbings nedlagte Skoler, tilsammen knap udgjorde en Capital af 1000 Rd. Foruden disse faste Legater gaves af og til af fornemme og rige Personer til Uddeling iblandt fattige Skolebørn i Anledning af en eller anden mærkelig Familiebegivenhed eengang for alle en lille Sum Penge eller Løi til Klæder**).

*) „Man læser om Resenio den Ældre, at han gav Kjøbenhavns Skolebørn 1000 Rd. til Brød og 1000 Rd. til Smør paa Brødet; men Resenius den Yngre gjorde det til bart Brød; godt var det, de ikke skulde smøre deres Klæder, Bøger og Papirer dermed: dog hvo vilde misunde dem det Smørrebrød“? P. Friis Underretn. om Skjælsørs Tilstand S. 333. — Legater til Brød eller Brødpenge omtales endnu i Forordn. af 23de Juli 1750. Selv i Odense var der to Legater til Træskoe og eet til Badmel, samt Kantøler Friis's Legat til Ol og Brød, hvilket Legat endnu eksisterer under Navn af „Ol og Brødpenge“; i de andre Byers Skoler var der mange flere af slige Legater.

***) „Fru Ane Skovgaard til Barløse sendte ud til Statark's Pøbling (i Afsens Skole) 3 Par Stoe, 1 Dr., Badmel 25 Alen. Stal strax uddelles“ (J. Madsens Visitatbog S. 330); jfr. ogsaa Forordn. af 7de Novbr. 1682 § 2). Ogsaa ved Forlig i Anledning af Trætter og som Muilt tilfaldt Skolebørnene sammestider Penge eller Badmel (J. Madsens Visit. S. 28, 57 og 109).

Vi komme nu til de uvisse Indtægter, som i sig selv vare smaa nok og hvoraf kun en Deel tilfaldt Disciplene, medens Rector og Hørerne fik den anden og det ofte den større Deel; og dog vare de mindre Skoler mest henbiste til disse uvisse Indtægter, der for en stor Deel stode i Forbindelse med Disciplenes Sangopvartning i Kirkerne og Monopol som Liigbærere. Den betydeligste af dem var en Deel af Liigpengene (i Almindelighed en Trediedeel), der betales for Liigbæringen og Sungen i Kirken efter en vis Taxt, som var fastsat af Stiftets Øvrighed eller ved kongeligt Rescript og rettede sig deels efter Begravelsens Tid, deels eftersom Liget skulde begraves i Kirken eller paa Kirkegaarden og i sidste Tilfælde, om det var paa de „fornemste“ Pladser eller paa de andre Steder paa Kirkegaarden, deels efter, om Liget bares under Klokkeringning og Sang eller ikke, og i første Tilfælde rettede Betalingen sig ogsaa efter Klokkerens Antal, deels endelig efter Antallet af Skolebørn med Kapper, som bare og fulgte Liget*). Ogsaa for Skolens Opvartning med Sang ved Brudevielser i Huset eller i Kirken og ved Barnedaab var der fastsat en vis Taxt, og Betalingen steg, naar der ved Bryllupper og Barselgilder for-

*) Hvor tidlig Odense Skole har havt en saadan Taxt, veed jeg ikke; den ældste, jeg har fundet, er fastsat ifølge Forordningen af 7de November 1682 af Stiftsøvrigheden under 5te Januar 1683 (en Copi deraf er indført i Raadstueprotokollen af 1649 fol. 143 vers.); men nogle Aar efter udkom en kongelig Forordning eller Resolution derom af 31te Januar 1688, som synes at have gjeldt, saalænge Liigbæringen og Sangopvartningen vedvarede (s. Hofmanns Fund. V S. 71 ff. og Fogtmanns Rescr. II S. 398 ff.). Om Taxten for andre Skoler s. Slagelse Progr. f. 1832 S. 36, Rolding Prog. f. 1845 Bilag VII, Horsens Progr. f. 1848 S. 34. Sungen for Liig paa Gaderne affattes ved ovennævnte Forordn. af 7de Novbr. 1682 § 20.

langtes Musik og Figuralfang*); Disciplene vare nemlig ogsaa øvede i Instrumentalmusik og gjorde hyppig Stads-
musikanterne Brødet og Privilegiet stridigt.

Som et klækkeligt Bederlag for Disciplenes Sangop-
vartning ved Gudstjenesten i Kirken maa betragtes det for-
hen omtalte større Beneficium, den frie Kost (Kostpenge, Kost-
forn), men Sangtjenesten gav dog ogsaa Anledning til, at en
Table blev ombaaret af en af Disciplene ved Gudstjenesten
paa visse Dage i en af Byens Kirker; disse Tavlepenge
tilfaldt Skolen og uddeesttes til de yngre Disciples Fornø-
denheder af Rector, men udgjorde aarlig kun en ringe Sum.
Men fra Chortjenesten skriver sig vel ogsaa den Skik, som
vistnok gaaer langt tilbage i Tiden og fra Reformationens
Indførelse af endnu holdt sig i hele to Aarhundreder, at Di-
sciplene, uvist om alle eller blot de musikalske, til visse Tider
om Aftenen, nemlig i Almindelighed Mortensaften, Jule-
Nyttaars- og Hellig Trekonger=Aftenerne gik omkring i Byen
og sang udenfor eller i Borgernes Huse Psalmer og andre
til Festen passende Sange, hvilke accompagneredes af Instru-
mentalmusik**). Lignende Omgange fandt i endeel Byer

*) Om Lærterne ved disse Feiligheder s. de i foregaaende Note citerede
Reglementer, hvortil kommer Rescript af 31te Januar 1682 om at
Odense= saavel som de andre Latinskolers Disciple og bestalte Orga-
nister maane med Skolernes Instrumenter, Orgelværker eller Positiver
betjene Alle, som ved Bryllupper eller andre Forsamlinger deres
Tjeneste begjere (Fogtm. II S. 185). Nykjøbing Skole fik en
lignende Bevilling ved kongel. Brev af 22de Marts 1701 (Barfod
fast. Geistl. S. 73). Paa sine Steder var det ogsaa Skik, at
Skolepersonalet med Rector og Hørerne i Spidsen, rimeligviis
imod særskilt Betaling, Aftenen før fornemme Folks Bryllupper gik
omkring i Gaderne og musicerede foran Borgernes Døre (Nørdam
om Ravn S. 557).

***) De havde vel allevegne, som i Nykjøbing, tændte Lygter med sig,
der bares af Disciple i nederste Lectie, de saakaldte Lucifori (Nykjøb.
Progr. f. 1867 S. 31).

Sted paa Markedsdage og paa Volborgdagen (om hvilket sidste Optog vil blive talt Mere i Slutningen af dette Skrift). De vare inddeelte i to og i de større Skoler i tre Chor, og de anseeligste af dem synes at have været de saakaldte Davidici eller Davidsdegne og Pelvistæ eller Bækkenbærere, der i nogle Skoler udgjorde et Slags Laug med visse Privilegier, Skikke og Unoder, men deres Forhold til de andre syngende Disciple er temmelig uklart. De omtales især i de viborgske Skolelove, hvor deres høieste Antal angives at skulle være tolv. Oprindelig synes Anførerne for Chorfangerne i Kirkerne at være kaldte Davidici som de, der udførte Davids og andre Psalmer, og disses Antal udgjorde da i Almindelighed for hver Kirke tolv, men siden udstraktes denne Benævnelse ogsaa til andre ældre Chorister*). Pelvistæ vare da rimeligviis de, som bare Bækkenerne eller Bøsserne om for ved disse Leiligheder at samle milde Gaver, der ydedes af Borgerne. De valgtes iblandt de ældste Disciple, og der var forekrevet dem i deres Instrux, at de ikke maatte falde de Adelige til Besvær i deres Huse efter Kl. 5, men til andre gode Folk kunde de gaae til Kl. 6 om Aftenen eller, med Rectors Tilladelse og til Skolens Lærb, i det Høieste til Kl. 7. Disse Hovedsangere udgjorde da vel i de Skoler, hvor de nød særegne Privilegier, det ene Chor**), de

*) Sfr. Giesfings Jubellærere II. 1 S. 12, Engelstofts Annaler 1809, 1ste B. S. 207, J. J. Fyhjn Gjerr. om Rolding S. 138, H. H. Blache om Vib. Skol. I. S. 135 ff.

**) Noget Lignende maa vel forstaaes ved „den lille Skole“ i Rolding, som gif omkring paa de samme Aftener og bestod af 4 til 5 Disciple, som „stode for Stemmerne i Musiken“ (Rolding Progr. for 1845 S. 14 og derefter Fyhjn S. 140). I Nyløbings ældste Skolebog nævnes baade „den store og den lille Discant“ paa disse Selligastener (Nyløb. Progr. f. 1867 S. 31).

øvrige Sangere de andre Chor; i Ribe nævnes (Terpager R. C. p. 503) tre Chor, det ene kaldet det større eller Rectors, det andet det mindre eller Hørernes, det tredie det nederste eller Davidsdegneens Chor, ogsaa betegnet som „Skolens Chor“. De Penge, som saaledes samlede i alle Skoler, kaldtes Discantpenge, og af dem tilfaldt en Brokdeel, i Almindelighed den tredie eller fjerde Deel, Disciplene, det Øvrige Lærerne*); men af Disciplene synes ingen at have haft Adgang til denne Indtægt uden de musicerende og syngende; i Ribe tilfaldt Discantpengene, som kom ind Mortensaften, ene de musicerende Disciple. Disse Discantpenge kunne maaffee i ældre Tider have givet en større Indtægt for Skolens Personale, men i Slutningen af det 17de Aarhundrede beløb de sig i Odense Skole ikke til over 40 Rd. aarlig i Gjennemsnit og toge siden mere og mere af. Denne usømmelige Omløben paa visse Aftener**) blev endelig forbudt ved Forordningen af 17de April 1739, i hvis § 60 det hedder: „Den Omgang med Chorene om visse hellige Aftener om Aaret, som hid til Dags har været brugelig,

*) Af Odense Skolelove (Progr. f. 1859 S. 12) sees, at der tilfaldt denne Skoles Disciple to Trediedele af de indsamlede Discantpenge; men i de Optegnelser om Lærernes Løn, som staae foran Roeskilde Skolelove (Ms.), findes denne Bemærkning: „Af Discantpenge faaer hverken Hørerne eller Rector Noget, men man selv give Disciplene paa de høitidelige Aftener“.

**) „Latin er ikke i Moden mere i Skjelsfør, dog kan gamle Følk endnu en Mundfuld Latin og i deres Lystighed sjunge en latinsk Ode, som de vare vantede Hellig=Aftener forhen at sjunge“ siger P. Friis om Stj. S. 335 tyve Aar efter den derværende Skoles Ophævelse. — Nogle Sange, som bleve brugte ved disse Leiligheder, ere opbevarede; hos Nieß S. 73 f. findes tre latinske og een dansk Zulesang og to Nytaarssange, forfattede omtr. 1613 af Rector J. M. Gottorp i Landskrone, og i Fyhns Esterr. om Rolding S. 152 en Mortensaftens=Sang.

skal herefter være aldeles afskaffet i Henseende til, at derved langt mere tabes for de Unge ved den farlige Anledning til en og anden Usømmelighed, end der vindes til deres Nødtørst af en liden Pengehjælp, som nu omstunder ikkun af Faa gives". Ganske synes dog denne Skik ikke at være forsvunden fra alle Skoler efter 1739, siden der fandtes Grund til at gjentage Forbudet i Forordn. af 11te Mai 1775 § 82, men i Odense finder man ikke mere Spor af den efter den Tid, medens der endnu i Regnskabet for 1738 er anført 21 Rd. som Disciplenes Andeel i Discantpengene; derimod fik siden de saakaldte Musici eller Sangere i Kirkechorene et særegt lille Honorar af Skolens Penge, og Anførerne for disse Chor, de saakaldte Versicularii (Progr. f. 1859 S. 24) havde desforuden endnu en særskilt Indtægt af denne Bestilling. Den hidtil omtalte Skik var i Grunden kun et ved Tidens Længde hjemlet uanstændigt Tiggeri, men værre var et med dette beslægtet og mindst ligesaa gammelt Tiggeri, at nemlig de fattige Disciple mest af de nederste Classer, især de saakaldte „Sinker“ enten hver Dag eller paa Søn- og Helligdage ved Middagstid gik omkring med Bøsse og Kurv og bad syngende om Almisse. De meldte sig gjerne for Folks Døre ved at synges: Panem propter Deum eller Date panem pauperibus, og efter Nødtagelsen af Almissen fulgte et: Deo gratias, og derimellem gaves een eller flere Sange til Bedste. Herhen hører vistnok den karakteristiske, med Ordsprog spækkede Sang, som er optagen i Cassubens Psalmebog (Udg. 1675) med Overskrift: „En smuk Bise, hvorudi et fattigt Menneſte i denne Verdens Elendighed sin Nød og Trang beklager“, og som derefter, dog ikke fuldstændigt og med endeel Forandringer er aftrykt i Nyerups Udvalg af danske Viser 1ste B. S. 267

under Titelen: „Skolepeblinges Sang“. Den bestaaer af
 thve Stropher og blev sunget efter Melodien af „Wilhel=
 mus von Nassau“. Til Prøve vil jeg her anføre nogle
 Stropher:

Du Christen, som ret betænker,
 Hvortil dit Embede før,
 Du dennem vist Noget skjenker,
 Som kommer for din Dør.
 En klattet Fole kan blive en Hest,
 En fattig Pebling kan blive en Præst;
 Hvad Gud og Lykken vil,
 Det gaaer omfider til.

Alle de, som for os have været
 I Verden trindt omkring,
 De ere saa komne til Ære,
 Paa Lærdom lagt stor Bind.
 Ingen Hund løber gal i femten Aar,
 Ikke gjør jeg heller, i hvor det gaaer,
 Den Ro hun kommer dog,
 Som til Byes bisser bag.

Saa ville vi gjerne bede
 Om Føde i Jesu Navn,
 Til Gud vil bedre meddele
 Til vor Nødtørstigheds Gavn.
 Riis og Ferle gjør godt Barn,
 Naar Guld og Perle bliver forlaaren;
 Thi lide vi gjerne nu
 Dagligen Had og Tru.

Altsammen er ikke af Glæde,
 Vi sjunge saa lystelig,
 Men Taaren mon Rinden væde
 Af Summer, Frost og Sne.

Nød tvinger nogen Qvinde at spinde,
Legeren leger, for han vil vinde.

En god Samvittighed
Det er det Bedste, jeg veed.

Nu ville vi derfor sætte
Al Sorgen i Guds Haand,
Og lade Gud Lykken rette;
Thi Ingen bedre kan.
Og dersom det regner dog ikke her,
Saa regner det dog visseelig der.
Alle Nøgler hænge ei ved en Kones Laar,
Man Kagen dog hos nogle faaar.

De Penge, som gaves, nedlagdes i Bøsserne, hvorpaa Rector paa visse Tider uddeelte dem; hvad der derimod gaves af Brød eller andre Fødevarer, bleve strax uddeelt af Rector imellem Skolebørnene*). Det, som kom ind, kaldtes

*) Zfr. Kolding Progr. 1845 S. 10 og Fyhø S. 137 f. Herhen hører maaske, hvad der i Koeskilde Skolelove foreskrives om Skikkelse paa Gaden og Taknemmelighed imod Giverne: Qui ad percipiendas eleemosynas ante fores Capitularium vel civium conveniunt, ab omni verborum et morum turpitudine, exsecrationibus, petulantia, scurrilitate, clamoribus, strepitu et tumultuatione abstineant: vesperi hymnos canant, ut ab aliis sub scholasticorum nomine mendicantibus dignosci possint. Eleemosynas, licet tenues sint aut videri illis queant, grato animo ac cum reverentia accipiant; secus facientes tamquam ingrati erga Deum et homines severe puniantur et, nisi se emendaverint, omnino relegentur. Dog kan dette ogsaa gjælde om den ovenfor omtalte Indsamling af Discontpenge. At det ikke altid gik ærligt til med Hensyn til Afleveringen af Bøssens Indhold, er i sig selv rimeligt og bekræftes ved hvad der er anmærket derom i Skolebøgerne; saaledes i Nyløbing Skolebog fra Rector Peder Horbeløvs Tid (1646—52): „En Etjelm, som bar Bøssen, ved Navn Anders Klofkov, tog Pinden bag af og stjal Pengene, hvorsfor han maatte staae Skoleret, og efter hver af dem, som gik om Byen, havde givet ham 6 Stag, fik han Resten af Rectors og forvistes Skolen“; og medens Simon

Bøsssepenge. I de Skoler, som vare bedst doterede, forsvandt dette sidste Tiggeri vistnok tidlig (i Odense Protokoller findes ikke Spor deraf), hvorimod man i mange andre selv af de større vedblev meget længe dermed, og det er mærkeligt, at Forordningen af 17de April 1739, som forbød Omgangen med Chorene, lader denne styggere Ufsik være urørt; rimeligviis har man troet, at de yngre Disciple ikke kunde undvære denne Hjælp. Smidlertid bleve dog Borgerne efterhaanden mere og mere kjede af dette hyppige Trygleri af disse Børn, og man støder da ogsaa fra Begyndelsen af det 18de Aarhundrede jævnlig paa Klager over Bøsssepengenes Aftagelse, og selv enkelte Rectorer bleve vel ogsaa kjede af den Forstyrrelse og Uorden, som Disciplenes Omflakten foraarsagede: saaledes skriver Rector *Borch* i Slagelse 1723 i Skolebogen: „Bøsssepengene ere iaar ingen indkomne, endeel fordi Forældrene ikke vilde lade deres Børn gaae om med Bøssen, endeel fordi Disciplene vilde finde derved paa Skarnvurrenhed og endelig fik Anledning til at løie hele Dagen bort, saasom de paaftøde, at de bleve viste bort til en anden Dag eller Time (Slagelse Progr. f. 1832 S. 37 f.). Det er dog først Forordningen af 23de Juli 1756 § 6, der vel ikke ganske forbyder, men dog søger betydelig at indskrænke den her omtalte Indsamling: „Den Skik, som udi nogle latinske Skoler endnu skal være i Brug, at nogle af Disciplene gaae om hver Dag ved Middagstid med en Kurb og Bøsse og slynge for Dørene, skal være aldeles affkaffet og hellere skal

Aarhus var Rector, læses i samme Skolebog under 1681: „En Discipel bortdoblede af de indsamlede Penge, hvorfor han exemplariter straffedes og stod en Skoleret“ (Barfod I S. 65 og 72). Lignende Tilfælde i Vordingborg Progr. 1824 S. 36. — En Indskrift paa en saadan Slags Fattigbøsse af Rector *Niels Sølle* i Nysted anføres i *Rhodes (Friis's) Laalands og Falsters Hist.* I S. 390.

paa en anden Maade i den Sted Indbyggerne besøges med en lukket Bøsse i Huset quartaliter af et Par Disciple, som Rector dertil udstikker og siden med Skolens Forstandere, som tillige bør have Nøglen, aabner Bøssen". Udeles bandlyst fra alle Skoler synes dog hermed den ældgamle Skik ikke at være bleven, da det fandtes nødvendigt ved Forordningen af 11te Mai 1775 § 82 at gjentage Forbudet imod at gaae om ved Middagstid med Kurb og Bøsse og synge for Dørene. Den lukkede Bøsses Ombæren hvert Kvartal hævdedes endnu i den sidstnævnte Forordning for de Steder, hvor saadant havde været Skik, og denne just heller ikke pæne Maade at samle Penge paa holdt sig da endnu en Stund ved flere Skoler. I Nykjøbing bade Disciplene 1782 sig befriede for at gaae om med Bøssen, „da de hos Mange af den nedrige Klasse bleve slet og uhøflig behandlede, ja Nogle lagde i Bøssen en heel halv Skilling“. Rector M. Bastholm foiede dem gjerne i denne Begjering, men havde derefter endeel Bryderier med Revisionen af Skoleregnskabet, fordi ingen Bøssепenge deri vare indførte; han tilbød da selv at betale Bøssепengene med 10 Rd. aarlig af sine egne Penge hellere end „at udsætte unge Menneſter, der bør værnes til Urefjærhed, for visse Folks Grovheder“, og fik endelig udvirket, at Stiftsøvrigheden ved Skrivelse af 5te Juli 1783 resolberede, at denne Bøsse ikke mere skulde ombæres (Varfod I S. 84 f.). For Fredericia Skole bestemtes ved Rescript af 11te November 1791 (Fogtm. VI. 6. S. 294), at istedetfor Ombæringen af Bøssen fra Huus til Huus skulde træde den Indretning, at ved en Discipel hver Fredag i Byens to lutherſke Kirker skulde ombæres en Tavle, for deri at indsamle, hvad Enhver frivillig vilde give til Skolen: „saafom den hidtil brugte Sædvane ei alene var upassende

og uanstændig for Disciplene, men endog, især om Vinteren, byrdefuld for dem". Af „Politivennen“ 26de H. Nr. 329 sees, at denne Skif at ombære Bøssen i Vordingborg Skole fandt Sted endnu i Aaret 1804; efter hvad Barfod paa anf. Sted antyder, afstaffedes den der først 1806.

Allerede af hvad der i det Foregaaende er oplyst om Skolernes Indtægtskilder vil det sees, at den Rolle, Disciplene havde ved Erhvervelsen af endeel af dem, just ikke var misundelsesværdig; endnu mindre lysteligt vil Billedet vise sig, naar man nøiere betragter den Maade, hvorpaa disse Midler bleve anvendte. Det ældste og almindelige Navn, hvormed Disciplene betegnedes, var Pæblinge (d. e. smaa Papæ, Præster, tilkommende Præster, som de allerfleste af dem ogsaa virkelig vare), men hyppig gjøres dog den Forskjel, at de ældre af de dem paaliggende kirkelige Forretninger kaldtes Degne, ogsaa undertiden Klerke, de yngre Pæblinge, af hvilke atter de yngste vare Sinkerne, et Ord, som endnu bruges som Betegnelse for en heelt uvidende eller uduelig Person, men oprindeligt betegnede dem, som vare i allerneederste Lectie (iulima, Sinkellectie, Sinken), et Slags Forberedelsesklasse, hvori der efter Kirkeordinantsens Bydende lærtes de allerførste Begyndelsesgrunde efter Abc=Bogen (der tillige indeholdt Fadervor, Troesartiklerne, De ti Bud, Daabens og Nadverens Ord paa Latin) „med andre saadanne Børnebøger“, og vel ogsaa nogle latinske Glosser, og hvorfra de saa gik over til den egentlige nederste eller første Klasse og begyndte paa Donat (Donatistæ); dog vare især i de mindre Skoler ofte disse to Classer slaacede sammen og Benævnelsen „Sinker“ gjaldt da begge Afdelingers Disciple*).

*) Den første af disse Afdelinger ophævedes 1740; den anden i de fleste Stoler 1757.

Det er især Pøblingernes Lod, som var mest at beklage. De Disciple, som ansaaes for og kaldtes fattige, vare Sønner af enten virkelig fattige Folk eller af dem, som, selv om de kunde sørge for dem eller bidrage til deres Underhold, helst vilde slippe for saa godt Skjeb som muligt og derfor ydede enten Intet eller det mindst Mulige til deres Underholdning. Af disse Disciple vare igjen de, som havde hjemme i Skolebyen, en forholdsvis ringe Minoritet; de fleste vare fra Landet eller fra de mindre Byer, hvis Skoler maatte sende deres Disciple til Stiftsstæderne eller de saa andre Byers Skoler, som havde Ret til at dimittere til Universitetet. Men endog i de større Stæder overlode mange Forældre Omsorgen for deres Børn aldeles eller for den største Deel til Skolen, ja der var endog dem, som ikke bluedes ved at modtage Godtgjorelse af Skolen for hvad de gave dem. Om saadanne heelt eller halvt forladte Børn, der udgjorde Hovedmassen, er der da nærmest Tale her. Alle Disciple uden Forskjel havde fri Underviisning lige til Begyndelsen af dette Aarhundrede*). Børnet fattes i Almindelighed i Skole, naar

*) Dog omtales i de første Lieder ikke sjældent „Past“ til Rector og Hørere (f. Ex. S. Madsen's Visitation. S. 201) og, hvad der vel omtrent er det Samme, „Skolegield“ (Skolepenge) af dem, som ikke vare aldeles fattige (Hofm. Fund. V. S. 70, Thorum Esterr. om Ribe C. S. 74). Siden faldt dette bort, men der indsneg sig flere Misbrug ved Afpræsning af Foræringar paa forskjellige Mærkedage i Aaret (Nytaar, Fødselsdag, Navnedag o. s. v.), paa hvilke „Udsnydelse“ Forordn. af 17de April 1739 § 3 søgte at gjøre Ende, men med ringe Frugt (jfr. Tauber I. S. 456 f.); Forbudet gjentoges ordret i Forordn. af 11te Mai 1775 § 9, men, som det synes, med ikke synderlig større Virkning, tilmed da den lukkede Dør atter aabnedes paa Aalen ved, at der i begge Forordninger ikke alene tilfodes at modtage „en ringe Ting til Introduction og for Testimonier, dog af de ganske fattige Ilet Intet“, men der ogsaa tilfoides: „Dog skal det være uformeenat at modtage af Forældre, som

det havde fyldt sit syvende Aar*); fra dette Tidspunkt af maatte Skolen umiddelbart eller middelbart, heelt eller tildeels paatage sig dets Forsorgelse, og denne Pligt og Byrde lettedes vistnok i ikke ringe Grad ved gode Mennekers Medlidenhed med Børnets hjælpeløse Tilstand i Forbindelse med den Tids herskende Tænkemaade om det Fortjenstlige i navnlig at hjælpe fattige Skolebørn, Kirkens vordende Tjenere; men hvad Skolerne selv udrettede med deres i ethvert Tilfælde i Forhold til Trangen indskrænkede Midler, grændser til det Utrolige. Som Maalestof vil jeg tage D den se Skole, den efter hine Tiders Forhold rigest doterede Skole i Landet og tillige den, hvis Virksomhed i denne Retning jeg ved de Materialier, som staae til min Raadighed, bedst kan behjæ; jeg vil af Elias M a u r s Skolebog (1684—1694) fremdrage nogle Exempler, som vise, i hvilket Omfang Skolen maatte tage sig og tog sig af sine fattige Disciple, og det især af Pøblingerne, som ikke havde Udgang til de større Beneficier. For først at tale om de mest uundværlige Fornødenheder, det daglige Brød, Huusly og Klæder, da hjalp Byens Borgere her, som allevegne, meget med Hensyn til Middagsmad og Bolig, idet en stor Deel Børn, som ikke havde Skolens frie Kost eller paa anden Maade kunde forsynes af den, gjerne ved Lærernes eller Foresattes anbefaling og Forbøn eller vel ogsaa ved

selv holde paa egen Bekostning deres Børn i Skole, om de af egen god Villie ville give Noget til Nytaar til deres Børns Lærere". Sporene af denne Ustik vare endnu ikke ganske forsvundne i min Barndom, og Forbudet blev ogsaa gjentaget i Forordn. af 7de Nov. 1809 § 69.

- *) Det syvende Aar var Underviisningens Begyndelsepunkt efter gammel Regel, som allerede omtales af Quintilian Inst. orator. I. 1.15 og som af Nogle endog førtes tilbage til Hesiiodos; jfr. Olai Theophili Paræneses, Hafniæ 1573 Ark T. fol. 2, N. hist. Tidsstr. V. 1 S. 142, Wegener om N. S. Bedel S. 13.

egen Bøn havde deres Dage Ugen rundt eller dog flere Dage om Ugen fik en Ret varm Mad hos de mere velhavende Borgere, ligesom de ogsaa fik Tag over Hovedet ved lignende Godhed. Men fra 1630 til 1726 kunde Skolen selv indlogere endeel Disciple i de fire smaa Boder, som Biskop Hans Michelsen havde ladet bygge i Rectorresidentens Gaard*), og med Middagsmad forsynede Skolen, foruden dem, som vare faste Alumner paa Communitetet (imellem 26 og 42) og som fik to Maaltider om Dagen, ogsaa endeel Exspectanter, famuli og „andre fattige Disciple, som Rector scholæ dertil ordinerede“**). Mærkeligt i denne Henseende er hvad der er antegnet i Begyndelsen af omtalte Skolebog, at da Bespiisningen i Februar 1684 blev suspenderet, og over 40 Alumner dengang deels fik heel deels halv Kosts-Penge, som for de første ansattes til 4 Mk. om Ugen, gik 1 Mk. fra hver heel Kost „til de mange fattige Exspectantes, at de desbedre kunde conferveres og ei formedelst Spiisningens Ophold og de Kloster=Smulers Indhold skulde forlade Skolen“.

*) S. Bidrag til Odense Cathedralsk. Hist. 1ste H. S. 31 f. 3 Maret 1692 havde to Disciple og det „af de største“ Bølg i „Doctors Boder“ (Maur's Skoleb. fol. 16 vers.), som var en Stiftelse for fattige Qvinder! Ogsaa i andre Byer var der saadanne Friholiger for Disciple, saaledes i Helsingør 14 Kamre paa Skoleslosterne til 28 Skolepersoner (Nyerup S. 43), i Koeskilde til 20 i den saakaldte Regents (Bløch Koesk. Skoles Hist. I. S. 24) og vel ogsaa i Ribe til 12 i Buggaard (Thorup Esterr. S. 66 og 129) samt i Viborg (M. N. Ursin om Vib. S. 204, Blache I. S. 134); men disse Friholiger tilfaldt vel i Almindelighed de ældre Disciple, som tillige havde fri Kost.

***) Saaledes hedder det i Bespiisningscontracten af 18de Mai 1689 (Skolens Progr. f. 1855 S. 33), hvor der kun nævnes 26 faste Alumner, rimeligviis fordi Hospitalet dengang ikke havde Raad til at bespise flere (jfr. Engelstofts Odense Hospitals Hist. i Samlinger til Fyens Hist. og Topogr. 5te B. S. 56), men det omtalte Minimum steg igjen efter fra Mars Forløb.

Saaledes understøttedes ikke mindre end een og tredsiogtyve navngivne Expectanter, „blandt hvilke de fattigste og nødtørftigste bekom nu i Bøger og Papir, som blev kjøbt til dem, nu i Brød, som blev bagt til dem, nu udi rede Penge al den Mulk og øvrige Deel-Penge, som endeels Forsømmelse og strafværdig Ustikkeligbed i Kirken eller Skolen kunde foraarsage*), saa at deres Tal blev fast daglig derudover formeret i Skolen og ikke formedelt Spiisningens Ophold formindstet“. Men trods alt dette blev der dog altid nogle tilbage, for hvilke Skolen maatte betale Logis og Mad eller een af Delene, eller hvilke den maatte give Penge som Bidrag til at forstaffe sig disse Fornødenheder, ligesom den vel ogsaa maatte sørge for, at disse og mange andre havde noget Viere at stille deres Sult med end blot Middagsmad, forsaavidt de ikke ogsaa fik tør Mad ved Privates Velgjørenhed eller ved at deeltage i Sangopvartningen m. m. ved Liigtog**), Bryllupper og Barnedaab. Vi finde da ogsaa i Skolebogen, at overhovedet idelig deels Tavlepenge deels enkelte smaa Legater deels en Brøkdeel af Skolens Korn deels enkelte extraordinaire Indtægter (f. Ex. Talentpenge, samlede ved Præstemøder, Mulkter) bleve anvendte til Uddeling iblandt de „smaa stakkels Sinker“ og andre nødtørftige og hjælpeløse Børn, som ikke havde andre Beneficier. Specielt anføres bl. A. under 1688 som betalt for Kosten for en fremmed Discipel 3 s. om Dagen (fol. 8 rect.) og samme Aar (fol. 9 vers) som leveret til en Discipel, der betegnes som „aller-

*) Efter Skolelovene, f. Program for 1859.

**) I Fundatsen for „Doctors Boder“ (Hofm. V. S. 159) findes den Bestemmelse, at naar nogen af Lemmerne døde, skulde de hæderlig begraves, og der skulde gaae foran deres Liig 20 Par Skolebørn, „hvilke for samme deres Umag skal have hver et Svedebrød“.

fattigst og fremmed" til Klæder, Kost og Kammer 25 Tdr. 5 Skpr. Havre og 1692 (fol. 15 vers.) til tre Disciple fra Holstebro for deres Frokost, Tvæt, Kammer og Seng 3 Tdr. 7 Skpr. Rug og 5 Tdr. Havre. Videst strækker sig dog Anskaffelsen af Klædningsstykker; thi de medbragte Klæder vare snart opslidte, Forsyningen fra Hjemmet ringe, og hvad Disciplene af og til kunde faae hos Borgere af aflagte Klæder, kunde ikke forslaae og maatte desuden for det Meste omsyees. Klæderne vare vel i Almindelighed af Badmel, især de, som anskaffedes til Sinkerne og de lavere Classers Disciple; men da Disciplene i Kirken og ved Viigfærd o. s. v. skulde vise sig i anstændig Dragt, maatte disse ogsaa have et Sæt sort eller mørkt Klæde og en Kappe. Pengene dertil, ligesom til Andet, bleve deels leverede til Rector af Biskoppen, forsaavidt de hørte til de af Skolens Indtægter, som oppebares paa hans Comtoir (Renter af Legater m. m.), deels bleve de oppebaarne umiddelbart af Rector paa Skolens Begne og udredede med Biskoppens Approbation. Her følge eksempelviis nogle af disse Poster tildeels med Skolebogens egne naive Ord: „Anno 1686 St. Knuds Dag den 10de Juli blev mig mod min Qwittering paa Skolens Begne leveret af Nobiliss. Domini Episcopi Tjener Domino Ahasvero Bøgvad (?) = Penge 48 Rd., som skulde anvendes paa Klæder, Skoe og Strømper til fattige nøgne Børn, hvilket og skete paa efterfølgende Maade [Specification af de anskaffede Sager]. Dette Beneficium blev St. Michels Aften uddeelt til de fattigste Børn, som vare overalt i Skolen, nemlig som følger [Disciplenes Navne]. Dette er hans Høiærværdighed og selver bitterligt, som med nogenledes Fornøielse selv faae St. Michels Aften 24 fattige Børn udi en smuk ny Habit, der de alle samtlig nød den Gunst, at de i Bispegaarden maatte

præsentere sig i deres nye Klæder og takke deres høiærværdige Fr. Fader for den faderlige Affection og Omsorg for dem" (fol. 4 vers.). Rigtignok var dengang Alting fabelagtig billigt, saa at Pengene kunde forslaae endeel; en Alen Klæde kostede 2 Mk. 4 ß., et Par Strømper 10 ß., et Par Sko 2 Mk., Arbejdslønnen for hver Kjortel at sye udgjorde 24 ß. I det følgende Aar fik 33 og 1688 atter 34 af de fattigste og nødtørftigste i alle Lectier nye Klædes-Kjorteler, hvortil der hver Gang blev anvendt 50 Rd. af Skolens Rentepenge (fol. 5), og saaledes gaaer det videre frem, snarere stigende end dalende, og ved Siden af de nye Klædes-Klæder nævnes Badmels-Klæder og hjemmegjort „Parkan“, ligesom der ogsaa af og til blev kjøbt gamle Klæder, navnlig Kapper. Mange Klæder forærede ogsaa den formuende Rector i disse Aar til de fattigste Børn i 1ste og 2den Lectie „tilligemed Træstoe, Strømper og hvad Andet slige fattige og hyllesløse Børn endelig behøve, om de ellers skulle kunne holdes ved Latinskolen“ (fol. 16 vers.), ligesom han ogsaa i September 1693 forærede 12 fattige Disciple 24 Alen fiint sort Klæde „til en liden Shukommelse over min fromme og allerkjæreste fl. Hustru, som selver inderlig elskede fattige og faderløse Børn, mens hun levede og ei heller forglemte dem, der hun døde“*). Men foruden de omtalte mest paatrængende Fornødenheder krævede Forsyningen med Papir og Bøger (hvoraf dog de kostbarere „perpetuerede“) mange Penge, og desuden sørgedes der for Rejser, Læge, Badstjer**), Medicamenter, hyppig ogsaa

*) Her sigtes vel til Margrete Eriksdatters Legat. Skjøndt Skolebogen er en Regnskabsprotokol, har Raur dog deri ogsaa anført Alt, hvad han har udført til Skolens Tarv paa egen Befosning.

**) fol. 9 vers. „For Peder Hjertemind og hans Broder betalt Brofsnideren, Mester Rasmus, 9 Mk.; nok for Thomas Syde, som han og curerede, 1 Rd“.

for Sygepleie, Begravelse og mange andre Ting, som leilighedsvis forefaldt. — Saavidt om Odense, og paa jamme Maade gif det til i alle de andre Skoler i Forhold til deres Ebnex, i de fleste efter en mindre Maalestof; hvorledes de fattige Skoler i de smaa Kjøbsteder bar sig ad for at bjerge deres Disciple, er næsten en Gaade*). Efterat disse mindre Skoler vare blevne nedlagte og en Deel af deres Indtægter overførte til de større Skoler, ophævedes endelig al Understøttelse in natura ved Forordningen af 23de Juli 1756, i hvis § 6 det hedder: „Da der ere visse Legata til endeel Skoler til Brød daglig at uddele, Skofter kaldet, eller Badmel til Disciplene at indkjøbe, Skoe og Strømper at uddele, hvilke Legata efter forrige Tiders Bestaffenhed og efter Fundatorum christelige Intention have været nødige og nyttige, men efter vore Tiders Omstændigheder ere mere skadelige, Studeringer til liben Agt og Ære, som og derved loffes og drages en Deel Bettel-Arme til de nederste Lectier udi Skolerne, som siden gaae Skolerne igjennem og vænnes til et foragteligt Betleri, som Skoleanordningens [af 17de April 1739] 19 Articul omtaler, andre Misbrug at fortie: saa ville Vi hermed allernaadigst have befalet, at alle slike Distributzer aldeles skal ophøre, og dog Fundatorum Intention i alle Maader opnaaes, idet hver en Skilling af slike Legatis skal komme Disciplene til mere Nytte, men i rede Penge og en samlet Summa, som Forældre, Formyndere og de, som tage sig af saadanne Børns Pleie, bedre kan anvende til Børnenes Brug, naar de veed, hvad de have at vente“.

Hvis man nu tænkte sig en saaledes forsørgt Skolepersons daglige Liv omtrent som et Vaisenhussbarns eller

*) Fortegnelse over hvad der 1598 blev anstaaft til fattige Børn i Nyborg Skole findes i Sac. Raadsens Visitatsbog S. 80 ff.

Opfostningshuus=Barns eller et andet Barns, der nuomstunder paa lignende Maade opdrages paa det Offentliges Bekostning, saa vilde man tage feil: det var meget mere glædeløst og trangt. Udenfor Skolen havde Drengen knap et Hjem, selv naar der betaltes for ham, end sige, naar han af Barmhertighed var i en simpel Borgers Huus; i ethvert Tilfælde var det et uhyggeligt Hjem, hvor Ingen tog sig af ham eller havde Tilsyn med ham, og han var henviist til sit lille Kammer, hvor der ikke var Varme om Vinteren. Hans Omgivelser vare raae og ubidende Menneſter; han var en Gjenstand for deres Medlidighed, men ikke for Agtelse eller Hensyn; han ringeagtedes som et Slags Almisselem ikke blot af dem, hos hvem han var i Huset, men ogsaa af dem, han var i Huset med, og denne Ringeaagt mødte og fulgte ham overalt ogsaa i den almindelige Mening*): et Forhold, hvorover endnu Rector Joh. Henr. Tauber klager i Slutningen af det forrige Aarhundrede. Han var Tvendets Tjener og sin Verts Dpvarter ved Bordet, men han var endnu Fleres Tjener; han var sine Kammeraters Tjener; thi Disciplene af Smaalectierne vare Mesterlectiens Dpvartere og Rende-drenge, og han var sin Classsehørers Tjener, maatte børste hans Klæder og Støvler, hente Vand, gjøre Ild i hans Kaffeovn, løbe Bjarinder for ham o. s. v.**), og han var endelig ogsaa sin egen Tjener, da han knap fik redet sin Seng, og der end mindre blev sørget af Andre for hans Reenlighed, Reen-

*) I en af Randers Magistrats Protokoller i denne Bys Raadstue-archiv findes Regnskab for hvad der er udgivet deels til fattige Disciple deels til dem, „som gaae med Stodderkongen“, hvoraf man seer, i hvad Classe Skolens Disciple sattes (Randers Progr. f. 1833 S. 22).

**) S. Molbechs hist. biogr. Samlinger, 2det B. S. 228, Tauber I. S. 443 og II. S. 321.

gjørelsen af hans Kammer eller Vedligeholdelsen af hans Klæder. Hans Klædning bestod til daglig Brug i Vadmelstøi og Træstoe*), og var ofte utilstrækkelig nok til at modstaae Slud og Kulde; dette i Forbindelse med den øvrige usunde Levemaade og Bolig avlede en Mængde Sygdomme; især var Fnat og andet Udflæt meget udbredt imellem Disciplene**). Tidlig om Morgen, sædvanlig imellem Kl. 5 og 6 maatte Drengen slynde sig at komme paa Skolen, ofte uden at have nydt Noget; thi kom han for sildig til Bønnen, fik han en Ulykke; Frokost kunde han spise i Mellemtiden imellem Skoletimerne (Kl. 10), naar han havde Noget at spise, men paa Middagsmaden (som jævnlig faldt sammen med Husets andet Maaltid) maatte han vente, indtil Husbonden med Familie havde affpiist, i Almindelighed uden at ansees for værdig til at sidde til Bords med dem og ofte uden at faae Lov til at blive mere end halv mat af Levningerne. Om Aftenen maatte han under Angst og Bævelse, i Forudsølelse af de Hug, han kunde vente den næste Dag, lave udenad de

*) Advarjelen imod Brugen af brogede og kostbare Klæder i nogle af Skolelovene klinger næsten som Ironie, men maa forstaaes som rettet imod de saa rige Mænds Børn, som kunde henrives af Modesygen. En besynderlig Bestemmelse findes i Viborg-Lovene, at det Slags Klæder, som af Biskoppen og Capitularerne vare Disciplene forbudne, skulde Rector, naar de advarede ikke afholdt sig fra dem, fratage dem og anvende til Nytte for de pialtede (pannosorum) Dreng, og hver Gang Nogen hemmelig bar en af Læreren forbuden Sort Klæder, skulde han multeræs med 4 f.

***) Biskop Hans Michelsen tog sig dog, rigtignok paa en eiendommelig Maade, af Disciplenes Keenlighed og Helbred idet han af og til lod aflippe eller afrage Haaret paa samtlige Børn i den Skole, han visiterede; i hans Dagbog er anmærket 1632, 6te Juli: Scholam Svenoburgi visitavi; scholastici valde neglecti. Arcessivi tonsorem urbis, qui tondebat scholasticos, dato illi dimidio unciali; og 1640, 12te Septbr.: Scholam Neoburgi visitavi, scholasticos tonderi feci in schola.

for den følgende Dag foresatte Pensæ; han frøs og sultede og kom sildig i Seng, naar han havde Meget at forberede sig paa til Skolen. Saaledes skildres en Discipels daglige Liv i et Digt fra Midten af det syttende Aarhundrede, hvilket jeg nedenfor skal meddele som Bilag; en kortere Skildring findes, foruden i den ovenanførte Gadesang, i det dramatiske Digt: „Kortvending“ (Danske Samlinger for Hist. o. s. v. I. B. 3 H. S. 214. f.), hvor „Peblingen“ saaledes klager sin Nød:

„Svad jeg haver havt stor Fattigdom,
 Siden jeg først af Ungdom kom!
 Et ret godt Maaltid jeg aldrig fik,
 Siden jeg først til Skolen gik,
 Men Hunger og Tørst med Kuld og Frost
 Det haver været min meste Kost“.

Under bedre ydre Kaar levede vistnok Discipelen af de høiere Classer, naar han havde faaet større Deelagtighed i Legaterne, Sangpengene og frit Vord paa Klosteret i de Skoler, hvor den frie Bespiisning fandt Sted, og især, naar han havde været saa heldig at faae „Sogn“. Herved kunde han opnaae saa gode Indtægter, at han undertiden kunde have ligesaa Meget eller Mere at leve af end Hørerne; men disse gode Kaar medførte andre Misligheder; de foraarfagede, at Folk bleve hængende ved Skolen, der gav dem Føde (medens de vare blottede for Subsistensmidler, naar de kom til Universitetet), og hvor de vedbleve at betragtes som Disciple eller Alumner længe efterat de vare modne til at gaae til Universitetet eller erklærede for udygtige til nogen- sinde at blive Studenter (og af disse sidste gaves der ikke saa i Skolen); de fik da enten Plads som Lærere for nederste Klasse eller fungerede i andre Bestillinger og Næringsveie i Byen eller dreve og flakkede omkring, men samtidig dermed

vedbleve de at nyde adskillige af Skolens Beneficier. Jeg har allerede andensteds (Progr. f. 1853 S. 30) omtalt denne smukke Trafik, som Skolerne taalte, Biskopperne saae igjennem Fingre med og Rectorerne undertiden endog begunstigede; her vil jeg iblandt de mange Exempler, som fra forskjellige Tider haves paa lang Skolegang og paa gamle Disciple, anføre nogle, som ret anstueliggjøre dette Uvæsen. Jacob Madsen fortæller i sin Visitatsbog S. 272 om en Præst i Krarup ved Navn Børgen Marquorðsen, at han var syv Aar gammel, da han kom i Faaborg Skole, hvor han var i 7 Aar, dernæst i Svendborg Skole i 10 Aar, i Odense Skole 3 Aar, i Roeskilde 10 Aar, hvorfra han rimeligviis er dimitteret, da han ikke findes i Bircherosds Fortegnelse over Studenterne fra Odense (Progr. f. 1866), altsaa tilfammen 30 Aar, eller, om man end ikke vilde regne Opholdet i Roeskilde med, dog 20 Aar: et Aaremaal for Skolegangen, som var meget almindeligt i ældre Tider. Anders Peder- sen Perlestikker kom ligeledes syv Aar gammel 1593 i Svendborg Skole, hvor han blev i femten Aar, deriblandt syv Aar i den derværende Mesterlectie, fordi han havde gode Sogne, gif derfra 1608 over til Odense Skoles øverste Hørers eller 6te Lectie og kom i det følgende Aar i Mesterlectien, fik 1610 Sogn, tænkte i sit 24de Aar paa at gaae til Kjøbenhavn, men de, han raadsførte sig med, fandt det ikke raadeligt, at han saa tidlig begav sig til Academiet, fik derefter et bedre Sogn, blev 1613 som 4-aarig Discipel i Mesterlectien Hører i Sinklectien, gif samme Aar 27 Aar gammel til Academiet, men beholdt sit Sogn, indtil han efter at have studeret et Fjerdingaar i Kjøbenhavn kom tilbage, hvorpaa han nogle Aar var Hører efterhaanden i 2den, 3die og 4de Lectie og blev 1617 Rector i Nakskov,

men Aaret efter Præst i samme By, uden at der dengang fandt nogen Examen Sted før Ordinationen (N. hist. Tidskr. V. 1 S. 142 ff.). Disſes Skolegang fik dog omſider en Ende; hvorimod Hører Rasmus Madsen i Nykjøbing var en af hine gamle Disciple, som bleve gaaende eller rettere ſagt ſtaaende i øverſte Claſſe uden at lade ſig dimittere, da han fandt rigelig Ernæring ſom Løbedegn, hvorhos han fra 1646 af brugtes ſom Hører i Sinelectien, og i denne Poſt forblev han, da han ſom Discipel eller Alumnus ikke kunde avancere, indtil ſin Død 1682; fra 1648 af var han tillige Klokker og Bedemand og var gift to Gange*). Et Sideſtykke dertil har jeg fundet i Faaborg Skolebog; en Discipel i denne Skole**) øverſte Claſſe, Peder Møller faaer 1712 Dierniſſe Sogn ſom Løbedegn og beholder det ikke blot ſaalænge han gaaer i Skolen, til 1721, men ogſaa efter at han i Virkeligheden havde forladt den, ved at han paa-tager ſig Cantorforretningerne, og ved Siden deraf beholder han ogſaa, trods Sognepreſtens Demonſtrationer og trods hans Hang til Drif, Deel i Skolens Regater lige til 1737, da han rimeligviis er død; han havde imidlertid giftet ſig og faaet Børn. Paa denne Maade kunde da let Fader og Søn ſamtidig være Disciple i ſamme Skole, hvilket Sagnet be-retter at have fundet Sted af og til. Denne hele Fattig-forførgelſes og den lange Skolegangs ſkadelige Følger bleve endelig ſaa iſineſaldende og trykkende, at Regjeringen fandt

*) Barſod d. ſaſt. Geiſtl. Hiſtorie I. S. 92; i Egenskab af Discipel kunde han altsaa være gift, medens han ikke maatte være det ſom Hører.

**) Det var en af de mindre Skoler, ſom ikke havde ius dimittendi, og alligevel ſeer man af Skolebogen, at Disciplene i denne lille Skole i Almindelighed forbleve 5 Aar i Meſterlectien, inden de gik over til en større Skole.

det nødvendigt at gribe ind og standse Misbrugene. Dette skete ved Forordningerne af 17de April 1739 og 23de Juli 1756, hvilke, foruden andre Forholdsregler, begrændsede Udgangen til og Opholdet i Skolerne, stærkede Fordringerne med Hensyn til Forkundskaber ved Optagelsen tilligemed Controlle og Rectorernes Ansvar, naar de beholdt og understøttede maadelige Hoveder, og indskrænkede overhovedet Uddelingen af Beneficier, „da Erfaringen“, som det hedder i førnævnte Forordnings § 19 „vifer, at de ved Skolerne stiftede stipendia hidtil have loffet endeel fattige Folk, endog Bønder, til at søge at faae deres Børn i Skolen deels for selv at lattes for en Deel af den Byrde, som Børnenes Opfødselse medfører, deels for at befrie saadant et Barn for det ved andre Stænder mødende Arbeide: hvorudover Skolerne og siden Universitetet med endeel ei alene fattige, men ofte derhos til Studeringer lidet bequemme, ilde optugtede og iblandt til store Udyder eller i det mindste til et foragteligt Tiggeri vante Personer bebyrdes, hvilke dog bedre kunde have tjent Fædrelandet, om de ved en Profession eller Haandværk, Søfarten og i Bondestanden vare forblevne“. Ligeledes udtaler Lovgiveren i Indledningen til Forordn. af 23de Juli 1756 sin Misfornoielse med Skolernes Brøst i denne Henseende bl. N. med disse skarpe Ord: „Vor Intention er ei alene at see den Fornærmelse og Foragt, som Studeringer nødvendig maae lide under, at flette og maadelige Ingenia og derhos fattige Personer antages i Skolerne, forebygget og ophævet, men og at see de publique latinske Skoler satte i den Stand, at stikkelige, fornemme, formuende og velhavende Folk og kunne faae Lyst at sætte deres Børn derhen til Underviisning, naar de see og erfare, at de kunne gjøre det uden Frygt for, at Børnene der skulle blive forførte og vante

til Ridelighed, Gemeenskab, Nedrigbed og andre en studerende Person allermest uanstændige Laster og Udyder“. Endelig byder ogsaa Forordningen af 11te Mai 1775 § 49, „at Bogen i Almindelighed bør antages til Discipel, som er af den ringeste Stand, med mindre det forud bevises og ved Undersøgelse af Rector erfares, at Barnet har et opvakt Hoved og stikkelige Sæder, ei heller maa han forblive der, med mindre han befindes i de to paafølgende Aar at svare til samme Formodning“. Ogsaa bestemmes i samme Forordning ligesom allerede i den af 1756, hvor Meget der hvert Aar skal udbetales af Stipendierne, medens Resten skal oplægges for at medgives dem, som dimitteres, til Underholdning i den første Tid, de opholde sig ved Universitetet. Saa meget udrettedes dog ved disse Udtalelser og Foranstaltninger, at efterhaanden i Løbet af det 18de Aarhundredes sidste Halvdeel ikke saa mere velhavende Folks Børn indsattes i de offentlige Skoler og forsergedes der af deres Forældre, medens ogsaa de uformuende Forældre vænnedes til i det mindste at dele Bekostningerne ved deres Børns Underholdning med Skolen, samt at Skolen ikke modtog Børnene i en saa ung Alder og saa uvidende som tidligere, ei heller i Almindelighed beholdt dem længere end 8—10 Aar. Imidlertid var der endnu 1756 i Aalborg Skole dem, som havde siddet fire Aar i nederste Klasse og vedbleve at sidde to Aar efter den Tid i samme Klasse (Tauber I. S. 438).

Hvad der ovenfor er sagt om de ældre Disciples bedre Vilkaar, gjelder dog nærmest kun deres oeconomiske Forfatning; i andre Henseender kunde deres Stilling være nok saa besværlig og ubehagelig som de yngres, og Trykket deraf maatte blive mere og mere føleligt, jo mere de skred frem i Alder. Den frie Koft var unægtelig et stort Gode for dem,

som vare saa heldige at opnaae den; to eller tre Retter Mad, paa de fleste Steder to Gange om Dagen, med en Kande M og rigeligt Brød dertil vare sandelig til Mættelse næsten for hele Dagen, og de Spisereglementer, som kjendes fra forskjellige Skoler, frembyde, som Prof. Thorup figer, Retter, som ingen Discipel med den mest afgjorte Smag for solid Kost var beføiet til at kaste Brag paa. Men for det Første vare disse Bordfæller (commensales) underkastede visse Love — Leges mensales —, som vare endnu strengere, end de, der gjaldt for de øvrige Disciple, og indeholdt baade almindelige Forholdsregler med Hensyn til deres Færd i og udenfor Skolen og specielle med Hensyn til Orden og Skik ved Bordet; Mulkter, Brygl eller Udelukkelse fra eet eller flere Maaltider var Straffen for mindre Forsømmelser og Uregelmæssigheder i Skolen, Kirken og ved Læsemesterens Forelæsninger, fuldstændig Udelukkelse for større Forseelser; men der var ogsaa Straffe for Udeblivelse fra Bordet uden gyldig Grund eller Undskyldning, og der var forhøiet Straf, Mulk eller Bant (poena trium plagarum humero denudato) for dem, der understode sig at tale Andet end Latin med hverandre paa hvilket som helst Sted*). Men dernæst var der ved Bordet selv saa mange Øvelser foreskrevne, at der ikke kunde være synderlig Madro. Først læstes der til Bords, og der blev sunget en Psalm; imellem første og anden Ret skulde der om Formiddagen oplæses et Capitel af det gamle,

*) Saaledes lød det i det mindste i Odense Bordlove fra 1588 (Progr. 1859 S. 29); i den af Biskop Jac. Lødberg 1729 givne Instrux er Modersmaalet dog kun forbudt fra det de komme indenfor Døren til Klostersgangen indtil de komme tilbage udenfor samme Dør ud paa Kirkegaarden, og der er tilføjet den Paamindelse, „at Ingen da maa udlees eller bespottes, om Noget forseer sig lidet imod Grammaticam eller Syntaxin“.

om Eftermiddagen et Capitel af det nye Testament; under Maaltidet skulde desuden fremføres Noget, f. Ex. theologiske Definitioner, Sententser paa Latin, Græsk eller Hebraisk, eller hele Capitler af en Dogmatik, hvilke Pensja bleve Disciplene foresatte af Rector eller hans Vicarius ved Bordet saaledes, at den hele Haandbog paa denne Maade stykkeviis kunde blive lært udenad, eller der skulde holdes Disputecrøvelser; endelig skulde hver Søndag Middag en af Kostgængerne efter Maaltidet oplæse en omhyggelig udarbejdet Tale. Maaltidet sluttedes med flere lange Bønner, baade til Tak for Maden, og til Tak for alle af Gud modtagne Velgjerninger, og Bøn for Kongehuset, Rigets Dignitariet, Stiftets Biskep og Præster, Byens Øvrighed og Skolen. Endelig inden man forlod Spisestuen, blev endnu en Psalmesungen eller anden musica figurativa opført. Desuden var det de stakfæls Drengene indstærpet ved Bordet at føre „nyttige og behagelige Samtaler“ — naturligviis paa Latin med Paa-pasfere, Notarier og Spioner ved Siden, som skulde angive dem, som i Form eller Materie forsyndede sig imod den forefætrene Orden ved Øvelserne*). Hvormeget de forfulgte Expectanter (*famelici expectantes* kaldes de i Odense-Lovene) fik af Maden, beroede paa Alumnernes Appetit; de stode eller sad udenfor Døren og kom ikke ind, førend Alumnernes vare færdige; i Ribe var der en Deputator (Skaffer), som skulde samle Levningerne fra Tallerkenerne eller Brækkerne i et Fad og, efter selv at have taget sin Portion, uddele

*) Bordreglerne opregnes udsprøgligt i Lovene for Odense (paa ans. Sted) og for Viborg (Blache I. S. 117 ff.) samt hos Ter-pager (R. C. p. 536 sq.). Endnu i Forordn. af 17de April 1739 bestemmes, at i de Skoler, hvor Disciplene „spises“, alle de af øverste Lectie Middag og Aften holde *exercitia disputatoria*.

Resten til Expectanterne, der iøvrigt synes at have været udsatte for mange Fortrædeligheder, Pus og Drillerier fra Alumnernes Side. Men der var ogsaa endnu en anden Hage ved denne frie Spiisning. Spisereglementerne søgte at fikke Disciplene god og sund og tilstrækkelig Mad; men det varede ikke længe, inden der indløb idelige Klager over Madens ringe Qvantitet eller Qvalitet eller over begge Dele, og de Auctoriteter, som undersøgte Sagen, maatte vel ofte selv erkjende, at Klagerne vare grundede*). Efterat Lærerne havde ophørt med at deeltage i Spiisningen, var Tilsynet flappere og der indsneg sig mange Misligheder baade fra Spisemesterens og fra Disciplenes Side; der klagedes over, at Mad og Drikke var slet tillavet og ikke tilstrækkelig til Mættelse, Anretningens Ureenlighed vakte Bæmmelse for Maden, Disciplene indløde sig paa at modtage Penge af Spisemesteren for den Deel af Maden, som, naar den levedes in natura, mindst kunde døies, især Fisken, der ofte var saa daarlig, at Disciplene lugtede den, før de saae den o. f. v.**). Det var derfor vistnok til alle Parters Tilfredshed, at Kostpenge traadte istedetfor Bespiisningen, og samtidig dermed bortfaldt vel ogsaa de forhen omtalte Dvælsere, som vare forbundne med Kongens Kost; en i Forhold til alt Andet i sig selv ubetydelig Besværlighed medførte den Skik i Odense, der af Tauber (II. S. 321) omtales som et slemt Hoveri, at hver Maanedsdag, naar Kostpengene uddeelttes i Skolens Locale i Skoleforstandernes, Hospitalsforstanderens

*) Biskop Hans Michelsen har antegnet i sin haandstrevne Dagbog under 2den October 1629: *Visitavi communitatem scholasticorum. Haleca (Sildene) erant minutissima, cerevisia tenuissima et panis male pistus.*

***) S. især Progr. f. Slagelse 1832 S. 26; jfr. Odense Progr. f. 1855 S. 35.

og alle Læreres Nærværelse, afhentede to Disciple af de lavere Classer (den yderste Skole) Kassen fra Rectors Hjem og bare den igjennem Gaderne under Bedækning af tvende Disciple af Mesterlectien, „som stiftetviis maatte ledsage som et Fiigfølge den døde Skat hen til sit Hvilested frem og tilbage“. I de Byer, i hvis Skoler der ikke var nogen fri Kost, maatte naturligtviis ogsaa de fattigere Disciple af de høiere Classer see at skaffe sig Dage hos Indvaanerne, men de maatte da ogsaa til Gjengjæld forrette det Arbejde hos disse, som de fordrede, navnlig maatte de „gaae i Høst“ for dem, d. e. deeltage i Høstarbeidet, en Ustkif, som Tauber endnu forefandt i Horsens, da han 1773 blev Rector der, og havde endeel Besvær med at faae affaffet (Tauber I. S. 461 ff.). Med saadant Arbejde kunde der dog være forbundet Udfigter til Deelagtighed i Høstgilderne (s. sammest.) og maaskee ogsaa til nogle Drikkestillinger, naar Disciplene uden videre Forpligtelse for modtagne Belgjerninger hjalp Borgene; lignende, men mindre behagelig eller fordeelagtig Hoveritjeneste nævner og forbyder Forordningen af 17de April 1739 § 42: „I Særdeleshed skal Skolernes Disciple ingenlunde ombære Præstebreve, ei heller gjøre noget andet Arbejde for deres Lærere eller for Sognepræsterne og andre, i hvo det end maatte være, ja end mindre tillades at tælle for Tiendtagere, saasom de derved ikkun hindres fra deres Studeringer“. Om dette „andet Arbejde“ for Lærerne er der talt i det Foregaaende, og dette standsedes ikke ved Forbudet, men forøgedes vel snarere end formindskedes senere efterhaanden som Lærernes Fornødenheder stege; men just disse fremhævede Ord vise, at Lærerne, der som Degne ved Kirkerne vare forpligtede til at ombære Præstetasken og forrette andre Krinder for Sognepræsterne, ogsaa have ladet Disciplene besørge dette

paa deres Begne, og forsaavidt der endvidere tales om Disciplenes Arbeide for Sognepræsterne, menes derved maaflæe bl. A. Levningerne af den Tjeneste, som Landsbypræsterne havde fordret af Disciplene, saalænge disse vare Løbedegne. Hvad Løbedegne=Posten angaaer, saa vare jo Datidens Disciple glade ved at opnaae den, da den var Culminationspunktet for deres Forsorgelse; men mange Gange maae de dog have følt sig trykkede af de Besværligheder, som vare forbundne med denne Tjeneste, der ikke blot skulde passes paa Søn- og Helligdage, men ogsaa vistnok ikke sjelden paa Søgnedage, naar Barnedaab, Bryllupper eller Begravelser fordrede deres Nærværelse; de maatte da løbe (vandre) til og fra deres Sogne, der kunde ligge indtil to Mile fra Skolebyen, og denne Løben var alt Andet end behagelig om Vinteren i ondt Veir og Uføre. Men et endnu værre Hoveri var Kirketjenesten og Sangoppartningen i Byen, og dette Arbeide strakte sig til alle Disciple, der vare tilstede deels som Syngebrengere deels som Tilhørere, ligesom ved Liigfærd deels som Barere deels som Sangere deels som Følge; thi ved anseete Folks Liigfærd kunde i ældre Tider den hele Skole bestilles til at møde, naar man vilde betale derfor. Paa Søn- og Helligdage var der fire Gange Gudstjeneste i Kirkerne og desuden Catechesation; efter Høimesse skulde Disciplene samles paa Skolen og gjøre Rede for den høerte Prædiken, eller de ældre selv efter Tour holde en latinsk Prædiken paa Skolen, de yngre høre paa den; desuden var der gjerne Gudstjeneste Onsdag og Fredag i det mindste i den ene af Byens Kirker; endvidere kom dertil andre ministerielle Handlinger paa andre Søgnedage, og endelig skulde samtlige Disciple (hvilket dog senere synes at være indskrænket til dem af de høiere Classer eller dem, som havde fri Kost)

„gaae i Bøn og Chor“ i een eller flere af Byens Kirker i Almindelighed to Gange om Dagen, enten Kl. 5 Morgen og Aften, eller, som Skik var i flere Skoler især i senere Tid, Kl. 8 og imellem Kl. 1 og 2*). Denne Art Gudstjeneste, som oprindelig var beregnet paa Deeltagelse af og Opbyggelse for Byens Indvaanere og altsaa var offentlig, besøgtes i ældre Tider sjelden, senere slet ikke af Andre end af disse Disciple, der skulde udføre den under en Høvers Ofsigt, men ofte bleve overladte til sig selv og da ikke sjelden benyttede denne Frihed til allehaande kaade Streger, hvorved det Hele blev til en forargelig Profanation**). Alligevel holdt denne sidste Forpligtelse for Skolen sig næsten allevegne indtil henimod Slutningen af det forrige Aarhundrede, og Tauber havde at kæmpe med megen Modstand, inden han 1783 fik den affkaffet i Odense***). Hvormeget de stakkels Drengene i ældre Tider maatte lide af Kulde om Vinteren under den idelige Gudstjeneste med de dengang almindelige lange Prædikener (Thorup Efterr. S. 62), er begribeligt; paa eet Sted i Landet finder man dog, at en Mand forbarmede sig over deres Nød; i Malmø skjenkede, som man seer af et i Byens Raadstue-Protokol indført Revers, i Aaret 1593 „en from Guds=Ben, ubenævnt“, 22 gode Dalere til Kirken under den Betingelse, at for Renten deraf Kirken skulde indkjøbe Kul om Sommeren og „holde den Ildpaande eller Kjedel vedlige med, som drages om her i Choret“ til Skolebørnenes

*) S. Skolereglementet af 1632 hos Riéz S. 634 ff. Terpager R. C. p. 578 sq.; jfr. Tauber I. S. 451, Fyhn S. 149.

***) Sfr. Odense Progr. f. 1853 S. 31 f. og 1864 S. 47 ff.

****) Nyerup S. 273, Tauber II. S. 332 f.; jfr. Odense Skoles Progr. f. 1864 S. 52. Ogsaa Disciplenes Forpligtelse til at møde hver Onsdag i Kirken for at deeltage i Catechesationen fik Tauber affkaffet omtrent paa samme Tid (sammest. S. 337).

Gavn, „at de dermed varme sig om Vinteren hver Søndag, Onsdag og Helligdag den Tid, Prædiken og Gudstjeneste holdes i Kirken, og de saadan Ild mod Kulde og Frost behøve“ (Riek S. 336).

Bilag I.

Skildring af en Skolediscipels Liv, i et Digt med Titel: „Studiosorum duri labores et seri honores, Studenternes meget Ondt og sildig Godt, i dansk Riim fremstillet Anno 1665: Spes alit agricolas, alit et spes nunc studiosos; Si non grata hodie, cras tamen hora venit“. Digtet findes i Wielands „Fjerde Bind til en Samling smukke og udvalgte danske Vers og Miscellanea, Nationen til Ære og Sproget til Æir. Udi Januarii Maaned befordrede 1726“ S. 92 ff. og tillægges i Indholdsangivelsen Anders Bording; dog tvivler N. M. Petersen Bidr. til den d. Litt. Hist. 3die B. S. 666 om, at Digtet er af denne Forfatter, og mener tvertimod, at Indholdet bærer Mærker af, at Forfatteren er en Hjenbo. Af dette Digt vedkommer os her kun Begyndelsen, som lyder saaledes:

En Tid er altid lige lang,
 Saa pleier man at sige;
 Men altid har ei lige Gang
 Blandt arme Folk og rige.
 Thi stundom til at lege Suul
 Man er qualificeret,
 Men atter til at gaae i Skul
 Man bliver inclineret.

Man stundom er saa fuld af Skjemt
 Som Apothek af Krukker,
 Men sommetid saa hjerteklemt,
 At man af Sorrig sukker.
 Saa gik det mig den anden Dag,
 Der Andre sig mon fryde;
 Mit Skib udslog sit Sørgeflag,
 Og Glæden fra mig fly'be.
 Jeg mig nedsatte ved mit Bord
 Med Haanden under Kinde,
 For Tanker kund' ei tal' et Ord,
 Som mig da randt i Sinde.
 Mig allehaande bærð da for,
 Som skeed' i forðum Tide,
 Hvor meget Ondt i mange Aar
 Jeg taale maatt' og lide,
 Fra det jeg var en liden Pøg
 Og først begyndt' at stave
 I ABC og Barnebøg
 Med Ord at sætt' i Lave;
 Hvor ofte jeg maatt' stryge Seil
 Og Overmand bekjende,
 Af Rumpen min slog han ei feil,
 Den mig da havd' i Hænde;
 Han gav mig mangt et Slag og Stød,
 Saa mangen Ferletage,
 At jeg mig ønskte heller døð
 End lide saadan Plage.
 Og at saa kortelig jeg maa
 Min haarde Skjebne tegne,
 Og hvordan det mig monne gaae
 I forðum Tid opregne:
 Saa mangen vaagen Nat jeg fik;
 Thi naar som andre hvilte,
 Jeg hen til mine Døger gik
 Og mig ved Sønnen skilte;

Hvad denne Dag var læst og gjort,
 Det lod jeg mig behage,
 Var det end lidet eller stort,
 At skriv' og igjentage,
 Og maatte, som en Husbond klog
 Med Indtægt monne gjøre,
 Sligt føre ordentlig i Bog,
 Og siden Regnskab høre.
 Mig var det ellers ikke nok,
 At hver Dag fik sin Plage,
 For Morgendagen jeg endog
 Maatt' altid Forsorg drage.
 Jeg sled saa hen i Uro sig
 De Nattens Lider bedste,
 Indtil at Dødens Broder mig
 Begyndt' at ville gjeſte;
 Mit Studium da lod jeg staae,
 Til Sengs jeg vilde fare,
 Thi Diet vilde drage Straa,
 Men der maatt' jeg paa vare,
 Indtil at Trine flattenspad¹⁾
 Fik skuret sine Rander,
 Fik toet sine Kar og Fad,
 Fik strabet sine Pander;
 Min Seng endnu var ikke redt
 Derefter maatt' jeg snaabe,²⁾
 Og før det var altsammen steet,
 Da kom hun ei den Taabe.
 Saa listed jeg mig til min Seng,
 Der den var klar og klappet,
 Men selv var jeg min egen Dreng,
 Som mine Palt³⁾ afkapped;

¹⁾ spad er vel d. s. s. tynd, jfr. B. S. Ordb.

²⁾ vente B. S. D.

³⁾ Pjalter.

Det Qvinderne de sidde paa
 Til Klædervæst og Iarmer,
 Det var mit Bækken, som jeg da
 Min Seng med maatte varme.
 Hvad Pæous Orden raader os,
 Monn' jeg mig efterlave:-
 Jeg aldrig lagde mig i Baas
 Med mæt og opfyldt Mave.
 Saa sødelig da sov jeg hen,
 Og lagde der mit Hoved,
 Hvor jeg kund' tage det igjen,
 Naar Sønnen var udsøvet.
 Men der jeg sov i bedste No
 Tog Kloffen til og ringde,
 Det Surge Piger! og vær fro!
 Udi mit Dre klingde.
 Dog tænkt' og sagde jeg ved mig,
 Det Kongen monn' fortælle
 Udi sin Bog af Ordsprog rig
 Alt om hiin lade Selle¹⁾:
 End maa jeg tage mig en Blund,
 Endnu mig lidet strække
 Og skjule mig en liden Stund
 Alt under Sengedække;
 Thi hver en Hjør, i Dynen stod,
 Bad mig, jeg skulde hvile;
 Men Kloffen meget ilde lod
 Bad mig til Skolen ile,
 Dog hvad jeg pøb og hvad jeg sang,
 God Seng jeg maatte slippe,
 Jeg Ihde maatte Kloffens Gang
 Og op paa Gulvet rippe.⁵⁾
 Jeg Klæder vilde ført mig i,

¹⁾ Knøs, Knegt.

⁵⁾ bevæge, flytte sig.

Dog det var ei opdaget,
 Og Diet stod endnu ei bi
 Af Sønnen overdraget.
 Thi maatte jeg da gramse til,
 Som figes om de Blinde,
 Naar Noget de forrette vil,
 Før jeg mit Løi kund' finde.
 Her fandt jeg Sko i denne Braa
 Og hisset fandt jeg Strømper,
 Et andet Sted min Trøie laae,
 Jeg arme frosfen Stjumper
 Kund' ikke Stunder altid faae
 I Huus mig at iføre,
 Naar jeg paa Gaden skulde gaae,
 Jeg maatte saadant gjøre.
 Her satte jeg i Haaret Kam,
 Hift knapped jeg min Trøie,
 Naar jeg kom lidet bedre fram,
 Jeg klattedrog mit Die.
 Saa lod jeg staae ad Skolen til,
 Som Hest for skarpen Svøbe,
 Og som jeg skulde mangan Mil
 Forinden Aften løbe,
 Dog kunde jeg ei til det Huus
 Saa hasteligen springe,
 At Veni sancto spiritus⁶⁾
 So monne for mig klinge.
 Der Morgenbønnen var nu sagt,
 Strax kom her en Persone,
 Sin Støvlø havde han omlagt
 Med Kammerdugs Kanone.
 For hannem all' og hver stod op
 Og høied sig til Torde,
 De neiede med deres Top

⁶⁾ Den Psalme, hvormed Morgenandagten begyndte i Skolerne.

Det baade smaa og store.
 I Skolen satte han sig ned
 Og recita strax talde,
 Saa mangen Kind da blegnte ved
 Og vilb' i Usmagt falde!
 Thi naar det stod ei som paa Prent
 Att det, man skulde gjøre,
 Da var det Intet meer bevendt,
 Men man fik strax at høre:
 Thoracem solve nebulo,
 Strax gav ham een ved Kjæbe,
 Jeg skal Dig retteligen toe
 Foruden Lud og Sæbe;
 Men dennem var han ei saa hadst,
 Som han dermed forskaaned,
 Gav dem dog fire Ferledast,
 Att de derved nær daaned.
 Mig vederfores og engang
 Ret denne samme Vaade,
 Der han udraakte Ferlen lang
 Og vilde mig benaade;
 Da tog jeg Haanden til mig ind,
 Sit Been han monne ramme,
 Deraf fik han et broddent Skind
 Og strax begyndt' at lamme;
 Vel lod jeg, som det angred mig,
 Men hemlig det mig kilded,
 Men dyre bødte jeg Kjæde sliq,
 Jeg selv betalte Gildet.
 Hvordan det gif dog siden til,
 Det maa nu saa forblive;
 Thi det for ingen Deel jeg vil
 Paa denne Tid omstrive,
 Men atter til vor forrig Stof:
 Det lakked flux ad Stunden
 Att jeg af Skolen fik Hjemlov

Og Noget faae til Unden.
 Om Davren blev tilforn ei rørt,
 Det var og uforuøden,
 Thi Kjødet var den Tid ei mørt,
 Og Bux var ikke søden.
 Saa flentred jeg i fulde Trav
 Hjem til mit Fogemente,
 Der for en tom og sulten Nav'
 En god Recept at hente.
 Jeg sneg hen ind til Kjøkkenild,
 (Jeg fik ei Kaffels Varme)
 Der mine Tæer jeg lunte vild,
 Men strax begyndt' at larme
 Den flemme sorte Koffetøs
 Og kunde det ei lide,
 At jeg om Fod og Hænder frøs,
 Det hun ei vilde vide.
 Jeg saae mig om i hver en Braa
 Og Sted, som der var inde,
 Om jeg ei Noget kunde faae
 Min Hunger med at binde.
 Omfider blev jeg et Sted vaer
 Alt til min gode Lykke
 Et Svendebrød⁷⁾, deraf saa skar
 Jeg mig fuld godt et Stykke.
 Det var vel noget trøgt⁸⁾ og ondt
 Og Smør var ei forhanden,
 At gjøre det, jeg tænkte, sundt
 Og dyppe det i Panden;
 Men der jeg mig til Gryden holdt
 Og vilde deraf lippe⁹⁾,
 See da var atter Koen solt¹⁰⁾;

7) Grovt Brød til Lyendet B. D. B.

8) tungt at faae ned.

9) nippe B. D. B.

10) solgt?

Den slemme Koffegrippe
 Begyndte da, som hun var gal,
 Gik Brandefork i Hænde,
 I den, for hendes Fedt jeg stjal,
 Hun agted mig at vende.
 Jeg priste mine vasse Been
 Med Hælene jeg figted,
 Jeg brugte mig og var ei seen,
 Ad Døren lige figted.
 Omsider var det engang Tid,
 At Dug man skulde brede,
 Da Stegen tagen blev af Spid,
 Og Suppen var tilrede;
 Saa maatte jeg og særdiv staae
 Paa Bord at sætte Maden,
 I Haab, jeg engang kunde faae
 En Mundfuld udaf Raden;
 Ei nogen Tid jeg mig til Fad
 Og Bordet maatte sætte,
 Før æde meer de selv ei gad
 Udaf de første Nette,
 Mens det mig meer til Hjerte gik,
 At Mufen Madro miste,
 Thi for det allermindste Nix
 Jeg mig strax maatte liste.
 Nu skulde her issjentes Ol,
 Nu Fyrfad jeg dem hente,
 De særdiv var at faae et Føl
 Om jeg et lidet lente¹¹⁾;
 Nu Budder, beesf, nu suurt, nu salt,
 Og hvad de havde ville,
 Det i min Lod altsammen faldt,
 Jeg maatte det bestille.
 Saa løb jeg Bordet til og fra,

¹¹⁾ tøvede, nølede.

Dog maatte stille tie;
 Saa lidet tænkte de derpaa,
 Min Mave monne svie.
 Der de sig havde proppet tæt
 Og grav i Land begyndte,
 Jeg var endda kun halver mæt,
 Dog mig fra Bordet skyndte,
 Den fjele (?) Pose^{1 2)} stod da bi,
 I den jeg vældig blæste,
 Men Vædsten, som der var udi,
 Var ei udaf det Bedste;
 Thi det, som Kirsten Everts kan
 Udi sin Spand opdrage
 Af Ørbeks klare Sildebånd
 Det monne bedre smage.
 Jeg havd' og heller drukket brat
 Udaf den Vælde=Gryde,
 I hvilken simpel Syde=Vat^{1 3)}
 Sit Flæst vil forðum syde.
 Dog Sligt jeg da til Talle tog,
 Det mig da vel behagde,
 Thi det min Sands ei fra mig drog,
 Naar Aons (?) Flod jeg smagde.
 See! det var min daglig Id,
 Saa maatte jeg fordrive
 Min Ungdoms allerbedste Tid
 Og dog fornøiet blive.
 Vel ofte tænkte jeg ved mig,
 O! vilde Gud mig sende
 Forandring god paa Plage sliq
 Og derpaa gjøre en Ende!

^{1 2)} Hvad det er for en „Posebril“ (potio saccata B. S. D.), som her menes, veed jeg ikke; om Kaffe kan der vel neppe være Tale paa den Tid.

^{1 3)} Vat, Vatte, Vattung Hjemføðning, ung Person B. S. D.

O! hvad var jeg en brav Person,
 Hvor vilde jeg da prale
 Og, som jeg var en fri Baron,
 Da vrikke med min Hale!
 Nu, jeg omsider fik min Kest,
 De Plager Ende finge,
 Af Stolen, som af Trojæ Hest,
 De lode mig udspringe.
 Til vort Lyceum blev jeg sendt
 Paa ny der at creeres,
 Jeg meente, Plagen nu var endt,
 Men her den først formeres;
 Thi da først det Studenteraag
 Jeg maatte paa mig tage,
 Og uden jeg vild' være et Drog
 Paa mine Skuldre drage o. s. v.

Efterretninger

om

Odense Cathedralsskole

for

Skoleaaret 1869—70.

Afgangsexamen 1869.

A. For Studerende.

Ved Ministeriets Skrivelse af 22de Mai f. A. underrettedes Rector om, at den skriftlige Deel af Afgangsexamen for de studerende Disciple vilde være at afholde Onsdagen d. 23de Juni (Udarb. i Modersmaalet, fri Dpg., Overs. fra Latin til Dansk), Fredagen den 25de (latinist Stil, arithmetisk Udarb.) og Lørdagen d. 26de (geometrisk Udarb., Udarb. i Modersm., bunden Dpg.); da Underviisningsinspecteuren paa Grund af sin Fraværelse i Udlandet ikke vilde kunne overvære den mundtlige Prøve ved Skolerne, overlodes det Rector, overeensstemmende med de gjeldende Regler, at anordne det Fornødne med Hensyn til sammes Fastsættelse og Afholdelse, hvilket ogsaa gjaldt om Hovedexamen for sjette Klasse, ved hvilken ingen Examenscommisfair denne Gang vilde give Møde.

Til Afgangsexamen indstillede sig følgende tolv Candidater, som 1867 vare blevne opsllyttede i syvende Klasse, nemlig:

1. Wilhelm Savedal van der Aa Berthelsen, Søn af Forpagter Berthelsen paa Nislefsgaard, født paa Hellestrupgaard d. 20de Juli 1850, optagen i 3die stud. Klasse d. 23de August 1863. I de Fag, som affluttes i 6te Klasse, havde han erholdt 31 Points.

2. Peter Carl Arndt Heilmann, Søn af Pastor Heilmann i Bjerrebh paa Thorseng, født i Vaard Præstegaard d. 14de April 1850, optagen i 4de stud. Klasse d. 23de August 1864. I de 5 Dprykningsfag havde han opnaaet 23 Points.

3. Thorvald Christian Langkilde, Søn af Proprietair Langkilde paa Godthaab ved Odense, født i Sibh Mølle d. 21de October 1849, optagen i 1ste Fællesklasse den 23de August 1860. I de 5 Fag 31 Points.

4. Georg Frederik Jacob Lassen, Søn af Consistorialraad Lassen i Østrup, født sammesteds d. 23de November 1850, optagen i 2den Fællesklasse den 23de August 1862. I de 5 Fag 27 Points.

5. Frederik Nicolai Meier, Søn af Pastor Meier i Berninge, født i Skaarup d. 1ste September 1849, optagen i 4de stud. Klasse d. 23de August 1864. I de 5 Fag 33 Points.

6. Hans Tørgen Møller, Søn af Kjøbmand Møller i Kjøbenhavn, født i Middelfart d. 5te April 1852, optagen med Aldersdispensation i 3die stud. Klasse d. 23de August 1863. I de 5 Fag 33 Points.

7. Theodor Baldemar Møller, Søn af Ex. juris Møller i Odense, født i Høver ved Tellinge den 11te October 1850, optagen i 1ste Fællesklasse d. 23de August 1861. I de 5 Fag 32 Points.

8. Niels Peter Helm Oskar Petersen, Søn af afd. Skolelærer Petersen i Sønderlø, født sammesteds d. 15de Juli 1850, optagen i 2den Fællesklasse d. 23de August 1862. I de 5 Fag 30 Points.

9. Georg Philipsen, Søn af Boghandler Philipsen i Odense, født sammesteds d. 27de Juli 1851, optagen

i 1ste Fællesklasse d. 23de August 1861. I de 4 Fag (for Examen i Religion var han som Mosait fritagen) havde han opnaaet 22 Points.

10. Baldemar Stephan Julius Raabye, Søn af Capitain, Toldforvalter Raabye i Rønne, født i Fredericia d. 3die April 1852, kom med Vidnesbyrd fra Rønne høiere Realskole og optoges i Medførf af Lov af 14de April 1852 i syvende Klasse d. 23de August 1867. Ved Hovedexamen i Rønne Skole 1867 havde han som Discipel af 5te Klasse A der erholdt 31 Points i de 5 Fag.

11. Johannes Theodor Suhr, Søn af afd. Consul Suhr i Nyborg, født sammesteds d. 15de Januar 1851, optagen i 3die stud. Klasse d. 23de August 1863. I de 5 Fag 21 Points.

12. Jens Teisen, Søn af praktiserende Læge Teisen i Odense, født sammesteds d. 29de August 1851, optagen i 1ste Fællesklasse d. 23de August 1861. I de 5 Fag 27 Points.

Opgaverne ved de skriftlige Prøver af denne Examen have været følgende:

1. Udarbeidelse i Modersmaalet I (fri Opgave): Menneskets Pligter med Hensyn til Behandling af Dyrene.

2. Udarbeidelse i Modersmaalet II (bunden Opgave): Araberne i Spanien.

3. Latinsk Stil: Den første Romer, der betraadte Britannien med en Hær, var C. Julius Cæsar. Men skjøndt han efter Galliens Undertvingelse to Gange gik over til Den og, efterat have overvundet de Britanner, der boede nærmest Kyften, trængte noget længere frem og overfired Themsen 1), lagde han dog ingen Deel af Den under romersk Herredømme, fordi Flaadens Beskadigelse 2) ved Storme gjorde en

hurtig Ende paa det første Tog, Uroligheder i Gallien paa det andet; han viste blot Romerne Den. Under Borgerkrigene begribes det dog let, hvorfor Ingen tænkte paa Britannien; det synes heller ikke, at August eller Tiberius nogenfinde have rettet deres Sind til denne Side; om C. Cæsar derimod, som man sædvanlig pleier at kalde med Tilnavnet Caligula, veed man vist, at han havde fattet Planen til at paaføre Britannien Krig; men hans ustadige Sind opgav saameget lettere Sagen, som hans Forsøg paa at tæmme Germanerne havde faaet et meget daarligt Udfald. Hvad C. Cæsar havde tænkt paa, udførte Claudius, idet han satte en stor Hær over til Britannien, ved hvis Anførsel han fornemmelig benyttede Vespasians Tjeneste. Nogle Folk bleve undertvungne, nogle Smaafonger fangne, og for Vespasian var denne Krig Begyndelsen til den Hæfte, der snart skulde komme. Saaledes blev den Deel af Britannien, der ligger Gallien nærmest, gjort til romersk Provinds og, idet Grændserne efterhaanden rykkedes frem, blev Besiddelsen sikket ved Fæstninger og Colonier. Dog kæmpede Britannerne kjæft for deres Frihed og ikke altid uden Held. Vespasian satte henimod Slutningen af sin Regering Gn. Julius Agricola til Statholder i Britannien, og han førte Krigen med saamegen Klogskab og Tapperhed og bestyrede Provindsen med saamegen Billighed og saa stort Maadehold, at han ikke blot førte de romerske Vaaben længere frem end nogen før ham, men ogsaa lagde Grunden til et varigt Herredømme. Denne Agricolas Liv har hans Svigersøn Cornelius Tacitus beskrevet i en liden Bog, der i høi Grad er værd at læse og som vi troe, at adskillige af dem, der iaar søge academisk Borgerret, have læst.

1. Themsen, Tamesis. 2. Bestadigelse udtrykkes ved Verbet affligo.

4. Oversættelse fra Latin til Dansk (De morte L. Othonis imperatoris, e Suetonio, paucis mutatis): Exercitus a Vitellio præmissus, cui Cæcina et Fabius Valens præerant, iam Alpibus superatis in Italiam penetraverat, quum ei Otho festinato itinere inter Alpes Padumque occurrit. Nemini ex eius amicis dubium erat, quin trahi bellum oporteret, quoniam et fame et angustiis locorum hostis urgeretur; sed Otho quam primum decertare statuit, sive impatiens longioris sollicitudinis speransque ante Vitellii adventum perfici maiorem belli partem posse, sive impar militum ardori pugnam deposcentium. Ipse tamen nulli pugnae adfuit substititque Brixelli 1). Et tribus quidem, verum mediocribus proeliis, apud Alpes circaque Placentiam et ad eum locum, qui ad Castoris 2) nominatur, superiores Othonis duces fuerunt, novissimo maximoque apud Bedriacum fraude superati sunt, quum spe colloqui et pacis condicionibus componendæ facta militibusque quasi ad consalutandos alterius exercitus milites eductis, ex improvise dimicandum fuisset. Cuius proelii nuntio accepto Otho statim moriendi impetum cepit, ut multi nec sine causa opinantur, magis pudore, ne tanto rerum hominumque periculo dominationem sibi asserere perseveraret, quam desperatione aut diffidentia copiarum; quippe residuæ integræque etiam tum erant, quas secum ad secundos casus 3) retinuerat, et superveniebant alii e Dalmatia Pannoniaque et Moesia; ne eos quidem, qui victi erant, adeo adversa pugna afflixerat, ut non in ultionem ignominia quidvis discriminis ultro vel soli subirent. Interfuit huic bello pater meus Suetonius Lætus, tertiæ decimæ legionis tribunus. Is postea narrare crebro solebat, Othonem, qui

etiam privatus civilia arma vehementer detestatus esset, tunc ad despiciendam vitam exemplo manipularis militis concitatum, qui, quum cladem exercitus nuntiaret nec cuiquam fidem faceret ac nunc mendacii, nunc timoris, quasi fugisset ex acie, argueretur, gladio ante pedes Othonis incubuerit. Hoc viso proclamasse eum aiebat, non amplius se in periculum tales tamque bene meritos milites coniecturum.

1) Brixellum, en liden Stad nord for Po. 2) „ad Castoris“, Navn paa en liden By. (Den grammatikalste Bestaaffenhed af denne Benaevnelse angive Examinanderne, saavidt de kjende den, i en Anmaerkning). 3) ad secundos casus, for folgende (naeste) Tilfaelde α : som Reserve.

5. Arithmetisk Opgave: At fremsaette og bevise de Saetninger, ifolge hvilke Talregninger kunne lattes ved Brugen af Logarithmer.

Anvendelse gjoeres paa folgende Opgaver:

1. Beregning af $(-1,0009)^{435}$.

2. En Lovovertraedelse straffes med en vis Mulkt og hver senere Overtraedelse med en Mulkt, som er 25 pro Cent større end den for den naermest foregaaende Overtraedelse. Hvorofte er Loben overtraadt af den, som i Alt har erlagt Mulkter til et Beløb, som er 33,2532 Gange saa stort som den første Mulkt var?

6. Geometrisk Opgave: At udvikle Formlen for $tg.$ (tangens) af to Vinklers Sum ved $tg.$ af de enkelte Vinkler.

Denne Formel anvendes i folgende Opgaver:

1. At finde Summen af de Vinkler, som have $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{5}$ og $\frac{1}{8}$ til $tg.$

2. At bestemme Vinklerne i den inderste Firkant, der dannes, naar man fra de to modstaaende Vinkelspidser i en Rektangel, hvis Siders Forhold er a , trakker rette Linier til

Sidernes Midtpunkter, og at beregne Vinklerne i Grader, Minutter og Secunder, naar Rektanglen bliver til et Kvadrat. Tillige findes de Grændser, hvorimellem Vinklerne maae ligge, naar a gennemløber alle mulige positive reelle Værdier (\circ): at finde Betingelsen for reelle a).

I Censuren over de mundtlige Prøver deeltog med Lærerne Dhr. Biskop Engelstoft i Graast og Pastor G. Strøm i Historie.

B. For Realister.

Ved Ministeriets Skrivelse af 14de Mai f. A. tilkjendegaves, at den skriftlige Deel af Afgangsexamen for Realdisciple vilde blive at afholde Tirsdagen d. 22de Juni (Udarb. i Modersm., bunden Dpg., Tegning), Onsdagen d. 23de (geometrisk Dpg., tydske Stiel), Fredagen d. 25de (arithm. Dpg., engelsk Stiel) og Lørdagen d. 26de (Udarb. i Modersm., fri Dpg., geometrisk Tegning); den mundtlige Deel af denne Examen vilde i Odense Cathedralsskole være at afholde d. 19de, 20de og 21de Juli efter Aftale med Professor Mundt, der som Examenscommissair vilde overvære Prøven og ønskede at sættes som Censor i Mathematik og Naturlære.

Opgaverne ved den skriftlige Deel af denne Examen have været følgende:

1. Udarbeidelse i Modersmaalet I: Dronning Margrethe af Danmark.

2. Udarbeidelse i Modersmaalet II: Myren og Myretuen som Billede af menneskelig Virksomhed og menneskeligt Liv.

3. Tydske Stiel: Antallet af de ved St. Bernhards-hundene reddede Menneſter er stort og bliver samvittigheds-

fuldt optegnet i Hospitiets Annaler. Den berømteste Hund af denne Race var Berry, det utrættelig virksomme og troe Dyr, som reddede over 40 Menneskers Liv. Dens Iver var overordentlig. Var der mindste Udsigt til (sich fiinden) Sneestorm (Schneegestöber) og Taage, holdt Intet den mere tilbage i Klosteret. Rastløs søgende og gjøende (bellen) gennemforskede den altid de farligste Egne. Dens elskværdigste Bedrift i dens tolvåarige Tjeneste fortælles saaledes:

Den fandt engang i en Isgrotte et halvtivfrossent (halberstarrt), vildfarende (verirrt) Barn, som allerede var bukket under for den dødbringende Sovn. Strax slikkede (lecken) og varmede den det med Tungen, indtil det vaagnede op og vidste derpaa ved Kjærtegn (Liebföjung) at bevæge det til, at det satte sig op paa dens Ryg og holdt fast ved dens Hale. Saaledes kom den med sin Vyrde triumpherende tilbage til Klosteret.

4. Engelsk Stil: Den væsentligste Aarsag, som gjorde Sammensmeltningen (fusion) af de forskjellige Elementer i Samfundet saa ufuldkommen, var den overordentlige Banfelighed, som vore Forsædre foresandt i at komme fra et Sted til et andet. Af alle Opfindelser, med Undtagelse alene af Alfabetet og Bogtrykkerpressen (the printing press), have de, som forforte Afstandene, mest bidraget til vor Slægts Civilisation. Enhver Forbedring af Befordringsmidler (means of locomotion) er en Velgjerning (to benefit) for Menneskeheden i moralsk, intellectuel og materiel Henseende; den letter ikke alene Udvekslingen (interchange) af de forskjellige Natur- og Kunstfrembringelser, men stræber ogsaa at fjerne alle nationale og provincielle Fordomme (antipathies) og at sammenknytte alle Grene af den store menneskelige Familie. I det 17de Aarhundrede vare Beboerne af London

med Hensyn til ethvert practist Formaal, længere borte fra Reading end de nu ere fra Edinborg og længere fra Edinborg end de nu ere fra Wien.

5. Arithmetisk Opgave: Værdien af

$$\sqrt[3]{\frac{x^2 + 6x - 4}{x + 13} - \frac{x^2 + 5x + 3}{x + 12}}$$

beregnes for $x = 10,273$, idet man først undersøger, om Udtrykket kan bringes til en for logaritmisk Regning bekvemmere Form.

6. Geometrisk Opgave:

1. Siden af en ligesidet Trekant er givet = 2' 8" 7" Decimalmaal. Hvad er dens Indhold?

2. En Cirkel har samme Omkreds som denne Trekant. Hvad er Cirkelens Indhold?

3. Hvad er Forholdet imellem Cirkelens og Trekantens Indhold?

4. Kan det sidste Spørgsmaal besvares uden at kjende Siden?

7. Regneopgave: En Mand kjøber 235 Eder. Hvede á 7 Rd. 24 ß. med $1\frac{1}{2}$ pCt. Omkostninger, og 427 Eder. Rug á 5 Rd. 28 ß. med $2\frac{1}{3}$ pCt. Omkostninger. Ved Salget vinder han $14\frac{2}{3}$ pCt. Hvor Meget faaer han for det Hele?

8. Geometrisk Tegning: En Trekant, hvis Sider ere ulige store, forvandles til en ligesidet.

Til denne Examen indstillede sig fem Disciple af 5te Realclassens øverste Afdeling, nemlig: Hans Carl Berthelsen (16 $\frac{3}{4}$ Aar), Christian Julius Bloch (17 Aar), Poul Dons Blædel (19 Aar), Adolph Nicolai Fogtmann (16 Aar) og Carl Henrik Schnackenburg (16 Aar), hvilke Disciple alle ved Examen erholdt Hovedkarakteren Bestaaet.

Ministeriets Rundskrivelse af 7de Februar 1870: „Fra en af de lærde Skolers Rectorer er til Ministeriet indkommen en Forespørgsel om, hvorvidt der maatte være Noget til Hinder for, at en Privatist prøves af den ved Afgangsexamen examinerende Lærer, uagtet denne privat har underviist ham.

Foranlediget herved har Ministeriet D. D. tilbagemeldt, at, ligesom man ved Circ. af 16de Mai 1860 har udtalt, at ingen Lærer ved Landets offentlige lærde Skoler kan være Privatdimisfor, saaledes maa man ogsaa ansee det utilstedeligt, at Noget, som privat har modtaget Underviisning af en eller flere Lærere ved en offentlig lærd Skole, antages som Privatist ved samme Skole.

De studerende Dimittenders Charakterer ved Afgangsexamen 1869.

Dimittenderens Navne.	Danst Stil I.	Danst Stil II.	Latin, skriftlig.	Latin, mundtlig.	Græsk.	Historie.	Arithmetik.	Geometrie.	Naturkøbe.	Soved=Charakter.	Med Points.	Hebraisk.
1. B. S. v. d. A. Berthelsen.....	g. + $\frac{1}{3}$	g. + $\frac{1}{3}$	g. + $\frac{1}{6}$	mg. ÷ $\frac{1}{2}$	mg. ÷ $\frac{1}{3}$	mg.	mg. + $\frac{1}{3}$	mg. +	mg.	Første Charakt.	68 $\frac{1}{2}$	—
2. P. C. A. Heilmann.	g.	g. + $\frac{1}{3}$	tg. + $\frac{1}{6}$	g.	g.	tg. + $\frac{1}{6}$	g. + $\frac{1}{6}$	g. ÷ $\frac{1}{6}$	mg.	Anden Charakt.	46 $\frac{1}{2}$	—
3. Thoro. Chr. Langkilde.....	g. ÷ $\frac{1}{3}$	g. + $\frac{1}{3}$	tg. + $\frac{1}{6}$	g.	g. ÷ $\frac{1}{6}$	g. ÷ $\frac{1}{6}$	g. +	mg. ÷ $\frac{1}{3}$	mg.	Anden Charakt.	49 $\frac{1}{2}$	—
4. G. F. S. Lassen...	mg. ÷ $\frac{1}{3}$	mg.	g. ÷ $\frac{1}{3}$	mg. +	g. + $\frac{1}{6}$	tg. +	g. + $\frac{1}{3}$	tg. +	tg. +	Anden Charakt.	50 $\frac{1}{2}$	g.
5. F. N. Meyer.....	g. +	mg.	mg.	mg. +	mg. +	g. +	mg. +	mg.	ug ÷	Første Charakt.	72 $\frac{1}{2}$	mg.
6. H. S. Møller.....	mg. ÷ $\frac{1}{3}$	mg. ÷ $\frac{1}{3}$	g.	mg.	mg. +	mg. +	ug ÷	mg. +	mg. +	Første Charakt.	72 $\frac{1}{2}$	—
7. Th. B. Møller....	mg. ÷ $\frac{1}{3}$	mg. ÷ $\frac{1}{3}$	g. + $\frac{1}{6}$	mg. +	g. ÷ $\frac{1}{6}$	g. + $\frac{1}{6}$	mg. ÷	mg. +	mg. ÷	Første Charakt.	63 $\frac{1}{2}$	—
8. N. P. S. D. Peterfen	mg. ÷ $\frac{1}{3}$	g. ÷ $\frac{1}{3}$	g. ÷ $\frac{1}{6}$	mg. +	mg. ÷	g. +	tg. +	tg. ÷	g.	Anden Charakt.	47 $\frac{1}{2}$	mg.
9. G. Philipsen.....	g.	mg. + $\frac{1}{3}$	tg.	g. +	mg. ÷	g. +	g. +	mg. ÷	g. ÷	Anden Charakt.	54 $\frac{1}{2}$	—
10. B. St. Jul. Raabye	mg. ÷ $\frac{1}{3}$	g. + $\frac{1}{3}$	g. ÷ $\frac{1}{6}$	g. +	g. +	mg.	mg. +	ug. ÷	mg. +	Første Charakt.	65 $\frac{1}{2}$	—
11. S. Th. Suhr.....	g.	g. ÷ $\frac{1}{3}$	tg. + $\frac{1}{6}$	mg. ÷	g.	mg.	g. +	g. ÷	g. +	Anden Charakt.	53 $\frac{1}{2}$	—
12. S. Teisen.....	g. ÷ $\frac{1}{3}$	g.	tg.	mg. ÷	mg. ÷ $\frac{1}{3}$	mg. ÷ $\frac{1}{3}$	g.	g. ÷ $\frac{1}{6}$	g. +	Anden Charakt.	53 $\frac{1}{2}$	—

Realdisciplenes Charakterer ved Afgangsexamen 1869.

Disciplenes Navne:	Dansk Stil.	Tydsk.	Fransk.	Engelsk.	Historie.	Geographie.	Arithmetik og Regning.	Geometrie og geom. Tegning.	Naturfære.	Naturhistorie.	Skrivning og Tegning.	Points.
1. H. C. Berthelsen.....	g.	g.	mg.	g.	mg.	mg.	ug.	mg.	mg.	mg.	g.	70
2. Chr. S. Bloch.....	mg.	g.	g.	g.	mg.	g.	mg.	mg.	mg.	g.	g.	65
3. Poul Dons Blædel.....	mg.	tg.	g.	tg.	tg.	g.	mg.	mg.	mg.	tg.	ug.	50
4. A. N. Fogtmann.....	g.	g.	g.	g.	tg.	mg.	g.	g.	g.	mg.	mg.	57
5. E. H. Schnadenburg.....	mg.	g.	g.	g.	mg.	g.	ug.	g.	g.	g.	mg.	64

2. Underviisningen.

I indeværende Skoleaar have, ligesom tidligere, de toaarige Classer været deelte, men kun i de enkelte Fag, hvori det ældre og det yngre Hold ikke godt kunde følges ad; i Engelsk var 7de Klasse kun deelt i de første fire Maaneder; af de lavere Classer har iaar ingen været saa talrig, at nogen Deling har været fornøden. Hverken i Planen for Underviisningen eller i Lærerpersonalet er der foregaaet nogen Forandring; den allerede i forrige Aars Program omtalte constituerede Lærer, Cand. theol. E. F. Garben blev ved kong. Resolution af 30te August f. A. beskiftet til Adjunct ved Skolen.

Fagene have været fordeelte saaledes i indeværende Skoleaar:

Rector: Latin og Græsk i VII	15	Timer.
Overlærer Sic: Græsk i VI og V, Fransk i VII — III stud.	23	—
Overlærer Rragh: Mathematisk i VII—IV stud., Naturlære i VII	28	—
Overlærer Strøm: Naturhistorie i hele Skolen, Dansk i V Realcl.	22	—
Adjunct Broberg: Tydsk i V og IV stud. samt III Realcl., Fransk i Realclasserne	21	—
Adjunct Faber: Religion og Dansk i VII—V stud., Hebraisk i VII, Historie og Geographie i IV Realcl.	23	—
Adjunct Boge Isang: Historie og Geographie i VII—III stud. samt i 5te Realcl.	24	—

Adjunct Haugsted: Lydst i VI og III stud., V og IV Realcl. samt i Fællesklasserne	20	Timer.
Adjunct Christensen: Religion i IV—I, Fransk i II	20	—
Adjunct Hastrup: Historie og Geographie i III Realcl.—I, Dansk i IV og III Realcl.	21	—
Adjunct B. Johansen: Matematik i Realclas- serne og III stud., Naturlære i V Realcl., Frihaands- og geometrisk Tegning i Real- klasserne.	34	—
Adjunct Nielsen: Latin i VI og III, Dansk i IV og III stud.	23	—
Adjunct D. Johansen: Latin i V og IV, Græsk i IV	21	—
Adjunct Garben: Engelsk i VII og Realklasserne, Dansk i II og I	24(25)-	
Lærer Hansen: Regning i Real- og Fælles- klasserne	14	—
Lærer Jastrau: Skrivning i hele Skolen, Teg- ning i III stud. og Fællesklasserne	21	—
Gyngelærer Schouberg: Sang i hele Skolen..	6	—
Lærerne Holm og Lauritsen: Gymnastik i hele Skolen.	10	—
Skydeøvelserne, hvori ogsaa øverste Afdeling af V Real- klasse tager Deel, ledes af Capitain Søderberg med Assi- stance af ovennævnte Gymnastiklærere.		

Følgende Schema viser, hvormange ugentlige Timer der har været tildeelt hvert Fag i de forskjellige Classer:

Fagene:	VII	VI	V St.	V R.	IV S.	IV R.	III St.	III R.	II	I	Summa
Danst.....	3	2	2	3	3	3	3	3	5	5	32
Lydst.....	"	2	3	4	2	4	2	4	3	5	29
Franst.....	2	2	3	4	3	4	3	4	5	"	30
Engelst.....	2 (3)	"	"	4	"	4	"	4	"	"	14 (15)
Latin.....	8	8	8	"	8	"	9	"	"	"	41
Græst.....	5	5	5	"	5	"	"	"	"	"	20
Hebraist.....	2	"	"	"	"	"	"	"	"	"	2
Religion.....	2	2	3	"	2	2	3	2	3	3	22
Historie og Geographie..	3	5	4	4	4	5	4	5	5	5	44
Regning og Mathematik..	5	4	4	7	4	6	4	6	4	4	48
Naturhistorie.....	"	3	2	2	2	2	2	2	2	2	19
Naturlære.....	3	"	"	3	"	"	"	"	"	"	6
Skrivning.....	"	"	"	"	1	2	2	2	3	4	14
Tegning.....	"	"	"	3	"	2	2	2	2	3	14
Sang.....	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	22
Gymnastik.....	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	22

Om Affattelsen af Beretningen om Udfaldet af Skydeøvelser modtoges under 30te Juni f. A. følgende ministerielle Skrivelse:

„I Fortsættelse af sin Skrivelse af 5te Marts d. A. [f. Indbydelsesfr. f. 1869 S. 92], skulde Ministeriet herved tjenstligst meddele Hr. Etatsraaden til behagelig Efterretning og videre Bekjendtgjørelse, at Beretningen om Resultatet af Skydeøvelserne vil være at affatte efter det i „Instructionen for Delingsformændene ved Amtsstytteforeningerne“ optagne næstsidste Schema, dog saaledes, at den første Rubrik „Deling (Kreds)“ forandres til „Antal af Disciple, som have deeltaget

i Øvelserne", samt at der efter Totalsummen tilføies en Rubrik „Middeltal“, og at Rubriken „Rjebeskud“ bortfalder, hvorhos der paa Foden af Beretningen kunde anføres Summen af det hele Antal Skud, der er gjort i støttet Anslag, og af det Antal, der er gjort i frit Anslag“.

Som Følge af de nævnte tvende Skrivelser er der for det sidste Skydeaar indsendt i September f. A. to Beretninger, den ene efter det ældre Schema for Tiden fra 1ste September til Slutningen af October 1868, den anden efter det nye for Tiden fra Midten af April til Begyndelsen af Juli 1869:

I.

Beretning om Udfaldet af Skarpskydning med
Riffel i det forløbne Skoleaar (1868).

Antal af de deeltagende Disciple.	Distance.	Skuddenes Antal.	Antal af Træffere i frit Anslag		Points.		
			i den inderste Cirkelskibe (9 Points).	i den øvrige Deel af Cirkel- skibene (fra 1--8 P.).	Summa.	Gjennemsnit.	
27	paa 100 Alen	249	111	121	1812	7,28	$\left. \begin{matrix} 17 \\ 0 \end{matrix} \right\} \text{og } \times$
	paa 200 Alen	180	51	99	1076	5,98	$\left. \begin{matrix} 30 \\ 0 \end{matrix} \right\} \text{og } \times$
Summa paa alle Distancer		429	162	220	2288	6,73	$\left. \begin{matrix} 47 \\ 0 \end{matrix} \right\} \text{og } \times$

Anmærkning: Øvelserne have været afholdte paa følgende Dage: d. 3die, 10de, 24de Septbr. og 31te Octbr. Skydningen er foretaget i frit Anslag, hvorhos Eleverne ere øvede i Anslag i forskjellige Stillinger: paa Knæ, siddende paa Søj og liggende.

II.

Beretning om Udfaldet af Skarpskydningen med
Riffel i det forløbne Skoleaar (1869).

Antal af deeltagende Disciple.	Afskud Men.	Normalskud.				Total- sum.	Mid- del- tal.	Anmærkning.
		Antal:						
		Antal Skytter.	Skud.	Poins.	Preffere.			
32	100	20	245	323	211	534	1,32	34 X
	200	27	551	617	396	1013	1,12	155 X
	300	12	301	288	199	487	0,96	102 X

Anmærkning: Øvelserne have været afholdte paa følgende Dage: d. 17de og 24de April, 1ste, 8de, og 29de Mai, 12te og 19de Juni og 3die Juli. Skydningen er foretaget i frit Anslag, hvorhos Eleverne ere øvede i Anslag i forskellige Stillinger paa Knæ, siddende paa Huf og liggende.

3. De i Skoleaaret gjennemgaaede Pensaa.

Dansk.

I Klasse. Til Oplæsning og Gjenfortælling er benyttet Pefoliis Fortællinger og Sagaer, anden Samling. Af Sammes Digte for yngre Børn ere 12 Digte lærte udenad. Der er skrevet een til to Stile om Ugen, afvejlende Dictat og Gjenfortælling. Det Væsentligste af Grammatiken er blevet indøvet med Pefoliis kortsattede Sproglære som Grundlag. — II Klasse. Til Oplæsning og Gjenfortælling er benyttet Pefoliis Fortællinger og Sagaer, anden Samling. Af Sammes Digte for yngre Børn ere 12 Digte lærte udenad.

Der er skrevet een Stiil ugentlig, som oftest Gjenfortælling, undertiden Dictat. Grammatiken er bleven indøvet med Lefoliis kortsatte Sproglaere som Grundlag. — III Realclasse. Til Dplæsning har været benyttede Holsts Læsebog. Der er skrevet een Stiil ugentlig, Gjengivelse af hvad der er fortalt, deels af historisk, deels af geographisk og naturhistorisk Indhold. Grammatiken er gennemgaaet ved mundtlig Meddelelse og Analyse. Vers ere lærte udenad een Gang ugentlig. — III stud. Classe. Til Læsning er benyttet Stykker af Holsts og Wulffs Læsebøger, Eschrichts Fodvandringer, Ohlenschlägers Orvarodds Saga o. fl. Af Lefoliis „Fortællende Digte for ældre Børn“ er en Deel af de lettere Digte lært udenad. Stilene have været Gjenfortællinger, især af nordiske og græske Myther, ogsaa enkelte Gjengivelser af fortællende Digte; der er skrevet een Stiil om Ugen, begyndt paa Skolen og fuldendt hjemme. Øvelse i Sproglaere ved Analyse. — IV Realclasse. Til Dplæsning har været benyttet Ingemanns Eventyr, Blichers Noveller og Ingemanns Baldemar d. Store og hans Mænd. Der er skrevet een Stiil om Ugen, fornemmelig af geographisk og naturhistorisk eller raisonnerende historisk Indhold. Vers ere lærte udenad een Gang ugentlig og Grammatiken repeteret. Den nordiske Mythologie er meddeelt og gjengiven. — IV stud. Classe. Til Læsning er benyttet Stykker af Holsts og Florss Læsebøger, Lefoliis fortællende Digte for ældre Børn, Dr. H. Skizzer, Stillings Reise i Egypten, Heibergs Alferne, Ohlenschlägers Hroars Saga og Aladdin o. fl. Der er skrevet een Stiil hjemme hveranden Uge, i Begyndelsen af Aaret et Par Gjenfortællinger, senere Beskrivelser og Skildringer især af geographisk og naturhistorisk Indhold, hvortil Stoffet et

Par Gange har været meddeelt, men ellers hentet fra Underviisningen i disse Fag. Desuden stundom lettere Skolestile, hvoriblandt nogle Oversættelser fra Fransk. — V Realklasse. Til Læsning er benyttet Flors Læsebog fra Begyndelsen til Ohlenschläger, derhos er læst Ohlenschlägers Aladdin og St. Hansaftenspil. Tre Stile ere skrevne maanedlig, afvexlende frie Opgaver og Behandlinger af bekjendt Stof. Den græske Mythologie er læst efter Møllers Haandbog. — V stud. Klasse. Til Læsning har været benyttet Holbergs Comedier, Volsunge Saga, Egil Skallegrimsens Saga o. a. Den nordiske Mythologie er gennemgaaet. To Stile maanedlig deels af beskrivende og skildrende, deels af historisk Indhold. — VI Klasse. Til Læsning er brugt Ohlenschlägers historiske og nogle af de nordiske Tragedier, Riaks Saga o. fl. Den nordiske Mythologie og Heltesagn er gennemgaaet. To Stile maanedlig deels som i V, deels af mere raisonnerende Indhold. — VII Klasse. Til Læsning er brugt Værker af Ohlenschläger, Baggesen, Heiberg, Henrik Ibsen, Bjørnstjerne-Bjørnson, Shakspeare overs. af Lembcke o. fl. I Slutningen af Aaret er Hammerichs svenske Læsebog benyttet i nogle Timer. Litteraturhistorie efter Thortsens Haandbog forfra til Holberg; hertil er benyttet Brandts gl. danske Læsebog. To Stile maanedlig og i Regelen to Gange maanedlig mundtlige Foredrag.

Lydst.

I Klasse. Kung's Læsebog for de lavere Classer S. 1—71. Af Hjorts mindre Grammatik er det Vigtigste af Formlæren læst og tildeels indøvet ved skriftlige Øvelser. — II Klasse Kung's Læsebog S. 117—152, 169—192. Formlæren er læst efter Hjorts mindre Grammatik, og det Læste

indøvet deels mundtlig deels skriftlig efter Wolles Materialier. — III Realclasse. Hjorts Læsebog S. 25—87. Hjorts mindre Grammatik er læst heelt igjennem. — III stud. Classe. Hjorts Læsebog S. 1—58. Formlæren er læst fuldstændig og repeteret efter Hjorts mindre Grammatik. — IV Realclasse. Hjorts Læsebog S. 195—235, 291—315. Formlæren er læst efter Trojels Grammatik, og enkelte Afsnit af Syntaxen meddeelte ved den mundtlige og skriftlige Øvelse efter Lassens Elementarvog. — IV stud. Classe. Hjorts Læsebog S. 64—112. Hjorts mindre Grammatik er benyttet til Gjentagelse af Formlæren, ligesom Adskilligt af Syntaxen er meddeelt og indøvet. — V Realclasse. Hjorts Læsebog S. 235—282, 378—414 og Schillers: Maria Stuart. Formlæren er repeteret efter Trojels Grammatik og Syntaxen efter „Et Par Capitler af den tydske Syntax“. Lorenzens Stiløvelser ere benyttede til mundtlige og skriftlige Øvelser, vekselviis paa Skolen og hjemme. — V stud. Classe. Hjorts Læsebog S. 291—302, 437—450, 548—586. Syntaxen er gennemgaaet efter „Et Par Capitler af den tydske Syntax“. Til Extemporal-læsning er benyttet Fürs og Rungs „Deutsche Dichter“. — VI Classe. Hjorts Læsebog S. 116—140, 378—414 og Schillers: Die Jungfrau von Orleans. Desuden er til Extemporal-læsning benyttet Hjorts Læsebog og Fürs og Rungs „Deutsche Dichter“. Syntaxen er repeteret efter „Et Par Capitler af den tydske Syntax“ og Formlæren efter Hjorts Grammatik.

Fransf.

II Classe. Borrings Manuel des enfants S. 1—81. Af Grammatiken er efter Brobergs franske Gram-

matik meddeelt det Væsentligste af Declinationerne, Fleertalsdannelsen, Funktiondannelsen, Hjælpeverberne, de regelmæssige Verber, Pronominerne, Adjectivernes og Adverbiernes Sammenligningsgrader og Talordene. — III Realclasse. Samme Læsebog S. 81—164. Efter Brobergs Grammatik det Vigtigste af Formlæren, derunder indbefattet de fleste uregelmæssige Verber. — III stud. Klasse. Læssens Læsebog for Mellemklasser S. 1—43, 53—55, 153—159, 193—195. Det Vigtigste af Formlæren. — IV Realclasse. Le Sage: Aventures de Gil Blas, édition destinée à l'adolescence S. 5—164. Formlæren repeteret noget udførligere, og det Meste af Ordforningens læren gennemgaaet efter Brobergs Grammatik. — IV stud. Klasse. Læssens Læsebog S. 77—84, 96—111, 124—140. Borrings Etudes littéraires 1—10, 119—147. Af Grammatikens Formlæren. — V Realclasse. Avantures de Gil Blas S. 152—241. Alfred de Vigny: Cinq-Mars S. 11—206. Extemporallæsning efter 2den Deel af denne Bog. Hele Grammatikens paany gennemgaaet. — V stud. Klasse. Læssens Læsebog S. 229—252. Borrings Etudes S. 1—10, 147—162, 202—205, 242—279, 289—294, 426—436. Formlæren er repeteret og Noget af Syntaxen medtaget. — VI Klasse. Borrings Etudes S. 10—62, 294—325, 390—402, 409—420, 437—448. Mérimée Colomba S. 1—120. Som Extemporallæsning Voltaire: Charles XII forfra til omtrent midt i 2den Bog. Grammatikens er repeteret saaledes, at det Vigtigste af Syntaxen er medtaget. — VII Klasse A. Sids franske Læsestykker 1ste Hefte L'avare af Molière: af andet Hefte Histoire de Jeanne d'Arc, Chronique du regne de Charles IX, Euloge Schneider. Litteraturhistorie i Over-

figt med Benyttelse af 2det Hefte af Læsestykkerne. Et Udvalg af Digte efter 3die Hefte. — VII Klasse B. Andet Hefte af Læsestykkerne fra S. 44. Oversigt over Litteraturen og Sproget i ældste Tid efter første Hefte. Sandeau: Mademoiselle de la Seiglière; Molière: les Précieuses ridicules.

Engelsk.

III Realklasse. Mariboes Elementarbog er gennemgaaet, og det Vigtigste af Rosings forfattede Formlære indøvet. De til Elementarbogen svarende Stiiløvelser have været benyttede deels til mundtlige deels til skriftlige Øvelser. — IV Realklasse. Af Marryats The Mission er læst S. 1—49. Det Vigtigste af Formlæren er blevet indøvet efter Løfkes engelske Grammatik. Lassens Opgaver til engelske Stile ere benyttede til mundtlige og skriftlige Øvelser. Der er skrevet een Stiil ugentlig, deels efter Lassens Opgaver, deels efter diceret Opgave. — V Realklasse. Af Herrigs The British classical authors (16de Udgave) har yngste Afdeling læst S. 187—193, 491—514 og 565—579; ældste Afdeling S. 187—193, 528—546 og 565—579 samt repeteret det tidligere Læste. Wittrups Grammatik er bleven benyttet til Indøvelse af Formlæren. Der er skrevet een Stiil ugentlig, i Almindelighed begyndt paa Skolen og fuldenbt hjemme, som oftest efter diceret Opgave, en enkelt Gang efter Lassens Opgaver. — VII Klasse. Af Lassens engelske Læsebog har ældste Afdeling læst S. 54—67 og 17—32; yngste Afdeling S. 1—45.

Latin.

III Klasse. Silfverbergs latinste Læsebog S. 1—6, af S. 6—10 udvalgte Exempler, S. 17—34. Bøiningss-

læren efter Madvig's Grammatik; det lettest Fattelige af Ordfoiningslæren er meddeelt mundtlig under Læsningen. Mundtlige og skriftlige Øvelser i Stil efter Trojels Materialier. — IV Klasse. Silfverbergs Læsebog fra S. 40—57. Cæsar de bello Gallico 42 Capitlet af 5te Bog. Af Madvig's Grammatik er læst i Ordfoiningslæren til 2det Afsnit 3die Cap. og Formlæren repeteret. Ugentlig een Stil hjemme efter Trojels Materialier, hvoraf den største Deel af 1ste Afdeling og en Deel af 2den Afdeling B er skrevet; desuden een Time om Ugen mundtlige Øvelser i Stil. — V Klasse. Cæsar de bello Gallico 3die Bog, Ciceros Tale pro Milone, Ovid's Forvandlinger (Bloch's Udvalg): Cadmus og Actæon. Af Madvig's Grammatik er læst i Ordfoiningslæren fra Cap. 3—9, og det tidligere Læste repeteret. Ugentlig een Stil hjemme efter Trojels Materialier; desuden een Time om Ugen mundtlige Øvelser i Stil. — VI Klasse. 25de Bog af Livius, 4de Bog af Virgils Æneide, Ciceros Tale pro Milone. Af Madvig's Grammatik § 383—437, og det tidligere Læste af Moduslæren repeteret. Ugentlig een Stil hjemme; desuden een Time om Ugen mundtlige Øvelser i Stil. — VII Klasse. Horats's Breve 1ste Bog, Brudstykkerne af Lucret's i Madvig's carmina selecta, Ciceros Skrift om Pligterne 2den og 3die Bog og Tacitus's Annaler 1ste og 2den Bog. Til Extemporallæsning eengang om Ugen er benyttet Stykker af Curtius, Quintilian og Plinius efter Flemmer's Samling. To Stile om Ugen, den ene hjemme, den anden paa Skolen efter Henriksens Opgaver 1ste (B) og 3die (A) Afsnit; desuden mundtlige Øvelser i Stil med begge Partier; een Version hver fjerde Uger, udarbejdet hjemme efter Sammes Opgaver til Oversættelse fra Latin. Under

Forfatterlæsningen ere de til Forstaaelse af Stederne hørende grammatiske, antiqvariske, mythologiske og litterairhistoriske Oplysninger meddeelte, og der er henviist til de Haandbøger, som ere i Disciplenes Hænder.

Græst.

IV Klasse. Lunds Læsebog fra Stykke 17 S. 7 til Stykke 7 i 8de Afdeling S. 24. Det Vigtigste af Vhdlæren og Bøiningslæren efter Tregders Grammatik, dog med Undtagelse af de uregelmæssige Verber. — V Klasse. Xenophons Anabasis 1ste Bog og de tre første Capitler af 2den Bog. Tregders Formlære er repeteret under Medtagelse af de vigtigste uregelmæssige Verber. — VI Klasse. Homers Odyssee 7de og 8de Bog; Xenophons Anabasis 2den Bog fra 3die Capitel. Formlæren er repeteret og medtaget, hvad der angaaer den episke Dialect. — VII Klasse. Hele Tregders Anthologie med Undtagelse af en Deel af Idyllerne; Herodots 6te Bog; af Matthiäs griech. Lesebuch: Sokrates's Skrift til Demonikos og hans Tale: Archidamos samt Slaget ved Thermophlæ efter Herodot; repeteret de to første Bøger af Xenophons Anabasis. Madvig's Syntaxis er ikke læst lectieviis, men idelig benyttet til Henviisning under Læsningen af Forfatterne; med Hensyn til de fornødne mythologiske, antiqvariske og litterairhistoriske Oplysninger gjelder det Samme, som er bemærket ovenfor ved Latinen.

Hebraisk.

VII Klasse. Yngste Afdeling. Genesis I—V. Whittes Grammatik: Det Vigtigste af Formlæren. — Ældste Afdeling. De foreskrevne 40 Capitler af Genesis. Whittes Formlære læst fuldstændig og repeteret.

Religion.

I Klasse. Balslevs Bibelhistorie. En Deel Psalmer. — II Klasse. Sammes Bibelhistorie forfra til Israels Rige; desuden er Müllers Udtog af den hellige Skrift benyttet til Dplæsning og Gjenfortælling. En Deel Psalmer. Balslevs Lærebog forfra til Nr. 55 (Troen). — III Real-klasse. Samme Lærebog Nr. 55—82 (3die Artikel) og samme Bibelhistorie fra Israels Rige til S. 80 (Jesu Fjender). Müllers Udtog benyttet. Psalmer. — III stud. Klasse. Samme Lærebog Nr. 55—59 (Bønnen). Afsens Bibelhistorie fra 6te Afsnit til 9de (Skrifterne) og fra det Nye Testamente til Bjergprædiken S. 153. Psalmer. — IV Realklasse. Samme Lærebog fra Nr. 82 til Enden. Balslevs Bibelhistorie fra S. 80—101 og G. L. repeteret forfra til Rigets Deling. Müllers Udtog benyttet. Psalmer. — IV stud. Klasse. Balslevs Lærebog fra Nr. 95 til Enden og Trede Troesartikel (82—95). Afsens Bibelhistorie fra Bjergprædiken S. 153 til „Jesu Videlse og Død“ S. 204 Psalmer. — V stud. Klasse. Samme Lærebog forfra til 3die Artikel B (Syndernes Forladelse) og samme Bibelhistorie fra S. 195 til Enden og det G. L.s Skrifter. — VI Klasse. Samme Lærebog fra Nr. 83 til Enden og repeteret; samme Bibelhistorie repeteret heelt igjennem. — VII Klasse. Lucas's Evang. og Brevet til Philippenferne t Grundsproget. Tønder-Nissens Kirkehistorie forfra til Reformationen.

Historie.

I Klasse. Efter Rosfods fragmentariske Lærebog den gamle Historie og Middeltalderens til Carl den Store. — II Klasse. Efter samme Lærebog Middeltalderens og den

nyere Tids Historie indtil den franske Revolution. — III Realclasse. Efter samme Lærebog og mundtlig Meddelelse Middelalderens og den nyere Tids Historie indtil den franske Revolution. — III stud. Classe. Efter Kosfods Udtog Frankrigs Historie til Julirevolutionen. — IV Realclasse. Efter Kosfods fragmentariske Lærebog Oldtidens Historie og efter Allens Lærebog Fædrelandets til Knud den Stores Død. — IV stud. Classe. Efter Kosfods Udtog er af Oldtidshistorien læst de vestasiatiske Rigers samt Grækenlands Historie; dernæst Englands, Spaniens (derunder nogle Afsnit af Kalifatets og af Portugals Historie) samt de forenede Nederlandes. — V Realclasse. Efter Allens Lærebog Danmarks Historie (jævnfides dermed Hovedpartierne af Norges og Sverrigs Historie). — V stud. Classe. Efter Kosfods Udtog den romerske Oldtidshistorie; dernæst Tydsklands, Italiens, Preussens og Ruslands Historie (med nogle Partier af Polens). — VI Classe. Fædrelandets Historie efter Allens Lærebog; jævnfides dermed er affnitsviis læst Sverrigs og Norges Historie efter Kosfods Udtog. VII Classe. Middelalderens Historie fra Tiderne efter Carl d. Stores Død efter Estrups Lærebog (for B's Vedkommende hele Middelalderen), dernæst Oldtidens Historie efter Thriges Lærebog.

Geographie.

I Classe. Efter Ersklevs mindre Lærebog fra den danske Stat til den pyrenæiske Halvø. — II Classe. Efter samme Lærebog Europa fra Italien samt de andre Verdensdele. — III Realclasse og III stud. Classe. Ersklevs større Lærebog (for Latinstoler og Seminarier) forfra til Mellemuropa. — IV Realclasse. Samme Lærebog fra

Mellem Europa til Englands Byer. — IV stud. Klasse. Samme Lærebog, fra Mellem Europa til Italien. — V Real-klasse. Efter samme Lærebog Syd Europa samt Asien, Afrika, Amerika og Australien. — V stud. Klasse. Efter samme Lærebog Europa fra Italien samt de øvrige Verdensdele. — VI Klasse. Repeteret den hele Geographie efter Ersklevs Lærebog.

Mathematik og Regning.

I Klasse. De 4 Regningsarter i ubenævnte og benævnte, hele og brudne Tal efter Hansens Regnebog I og II. Regnen Øvelse i Hovedregning. — II Klasse. Fortfættelse af Brøkrekning samt Regning med omvendte og sammensatte Forhold, Gjennemsnitsregning, Delingsregning og Procentregning efter Hansens Regnebog II og III. Regnen Øvelse i Hovedregning. Johsens geometriske Tegneopgaver I Nr. 1 — 47. — III Realklasse. Regning med omvendte og sammensatte Forhold, Gjennemsnitsregning, Delingsregning, Procentregning og Regning med fremmed Mønt efter Hansens Regnebog III. De forskjellige Arter af Regning ere først indøvede ved Hovedregning. Regneopgaver hjemme een Gang om Ugen. Steens elementaire Arithmetik til Art. 53 og de tilsvarende Øvelser efter Sammes mathematiste Opgaver for det indledende Cursus. Munds Geometrie til Art. 144 og tilsvarende Øvelser efter Julius Petersens geometriske Opgaver. Johsens geometriske Tegneopgaver I, Nr. 45—70. — III stud. Klasse. Steens elementaire Arithmetik til Anhanget og de tilsvarende Øvelser efter Sammes mathematiste Opgaver for det indledende Cursus. Talregning, anvendt paa Opgaver, indklædt i almindelig Sprogform. Johsens geometriske Tegneopgaver

I Nr. 1—52. — IV Realclasse. Procentregning, Decimalbrøf, Kvadrat- og Cubikrod og Bøvelregning efter Hansens Regnebog III og Regnebog for høiere Realclasser. Hovedregning og Hjemmeopgaver een Gang om Ugen. Steens elementaire Arithmetik fra Art. 53 til Anhanget og de tilsvarende Øvelser efter Sammes Opgaver for det indledende Cursus. Repeteret Steens elementaire Arithmetik Art. 1—53. Sammes elementaire Algebra Art. 1—14. Munds Geometrie Art. 146—303 og tilsvarende Øvelser efter Julius Petersens geometriske Opgaver. Johnsens geometriske Tegneopgaver I, Nr. 28—43, 70—97, 131—139. — IV stud. Classe. Steens elementaire Algebra Art. 1—12 med tilsvarende Øvelser. Repeteret Steens elementaire Arithmetik § I—III, V. Munds Geometrie Art. 1—137, 146—192. — V Realclasse B. Kvadrat- og Cubikrod, Figninger af 1ste og 2den Grad og endeel Opgaver til Indøvelse af Logarithmer og deres Anvendelse; een Opgave hjemme hver 8de eller 14de Dag. Steens elementaire Algebra fra Art. 25—46. Munds Geometrie fra Art. 303—407. Johnsens geometriske Tegneopgaver II, Nr. 1—49. — V Realclasse A. Opgaver til Indøvelse af de forskjellige Arter Regning efter Hansens større Regnebog; een Regneopgave hjemme hver 8de eller 14de Dag. Steens elementaire Algebra fra Art. 59 til Enden. Munds Geometrie fra Art. 407 til Enden. Repeteret hele det matematiske Cursus. Mundtlige og skriftlige Øvelser i Projectionslæren. Begge Afdelinger have foruden de ved Overhøringen i Mathematik foresaldende Opgaver hver Uge havt een Times skriftlige Øvelser paa Skolen og to matematiske Opgaver hjemme. — V stud. Classe. Steens elementaire Algebra Art. 14—27. Repeteret Steens elem. Arithmetik

§ IV og elem. Algebra Art. 1—12. Øvelse især i Regning med Rodstørrelser og Proportioners Anvendelse. Munds Geometrie Art. 138—145, 175—302, 321—332, 345—371. Repeteret det forrige Aars Pensum. — VI Klasse. Steens elem. Algebra Art. 28—36, 46—52, 55—57 samt nogle skrevne Sætninger om Tals Delelighed. Repeteret Decimalbrøf og indøvet Regning med affortede Decimaler. Munds Geometrie Art. 302—320, 333—344, 363—449. Repeteret hele Geometrien. Foruden Øvelser paa Skolen er een Opgave ugentlig bevareret skriftlig hjemme i den største Deel af Aaret. — VII Klasse B. Steens elem. Algebra Art. 37—64 med et Par Tilføielser. Jul. Petersens Trigonometrie med nogle Udeladelser. Munds Stereometrie Art 1—164. Øvelser paa Skolen især i Vigningers og Logarithmers Behandling; een skriftlig Opgave hjemme om Ugen. — VII Klasse A. Munds Stereometrie Art. 150—286. Repeteret det hele mathematiske Cursus. To skriftlige Opgaver hjemme om Ugen.

Naturlære og Astronomie.

V Realclasse B. Holten Naturens almindelige Love Art. 1—77 og fra Art. 272 til Enden. Johnstrup De chemiske Grundstoffer. — A. Holten Naturens almindelige Love Art. 237—272 og Art 127—195. Johnstrup De chemiske Grundstoffer fra Art. 64 til Enden. Veirlære efter et skrevet Compendium. Repeteret det Meste af de i forrige Skoleaar læste Afsnit. — VII Klasse B. Ørstedes mechaniske Physik (3die Udg.) til Art. 206. Müllers chemiske Physik til Barmelæren. — VII Klasse A. Ørstedes mechaniske Physik Art. 206 til Enden. Munds Grundtræk af Astronomien. Repeteret en Deel af forrige Aars Cursus.

Naturhistorie.

I Klasse. De første Grundtræk af Menneskets Skeletbygning og Pattedyrenes Naturhistorie, indøvede uden Bog ved Hjælp af Naturgjenstande og Afbildninger. — II Klasse. Pattedyrene og Fuglene til Duefuglene efter Lütken's Værebog i Zoologien Nr. 2. — III Realklasse og III stud. Klasse. Fuglene, Krybdyrene, Padderne og Fiskene efter samme Bog. — IV Realklasse. Leddyrene efter samme Bog. De tokiimbladede Planter efter Strøms Begyndelsesgrundene af Plantelæren. — IV stud. Klasse. Fiskene (med Undtagelse af Indledningen) og de egentlige Leddyr; af Planteriget de Hælkronede og kronløse Tokiimbladede, de Genkiimbladede og Pinboplanterne, efter samme Bøger. — V Realklasse. Leddyrene fra Edderkoppene til Enden, samt Repetition af Pattedyrene og Fuglene efter Lütken's Værebog i Zoologien Nr. 2. — V stud. Klasse. Leddyrene fra Insekter med ufuldstændig Forvandling, og Bløddyrene, samt Repetition af Pattedyrene efter samme Bog. — VI Klasse. Bløddyrene og Repetition af Pattedyrene og Fuglene efter samme Bog. Hele Planteriget efter Strøms Begyndelsesgrunde med mundtlige Tilføielser.

4. Disciplene.

Imod Slutningen af forrige Skoleaar var Disciplenes Antal 170, hvoraf tolv bleve dimitterede til Universitetet, fem forlode Skolen efter at have bestaaet ved Afgangsexamen for Realelever, og desuden elleve udmeldtes inden det nye Skoleaars Begyndelse. Efter Indlemmelsesprøven optoges i August f. A. ni og tredive nye Disciple, saa at det største Antal iaar har været 181, af hvilke i Løbet af Aaret hidtil (Beg. af Juni) er udtraadt ti, nemlig een af VII Cl. B, fire af

V Realcl., een af IV stud. Cl, tre af IV Realcl. og een af I Fællesclasse. Skolen besøges da for nærværende Tid af 171 Disciple, fordeelte paa 10 Classer i efterfølgende alphabetiske Orden (De, hvis fuldstændige Navne samt Fædres Navne ere angivne, ere de sidst optagne):

VII Klasse A: 1. S. Th. Balslev. 2. N. Bang. 3. E. A. Lange. 4. E. F. Møller. 5. M. E. Nielsen. 6. N. Pedersen. 7. Th. E. M. Rasmussen. 8. F. B. B. Rønning. — VII B: 9. A. M. P. Bendte. 10. U. Birkedal. 11. H. S. Fangel. 12. Fr. B. H. Hansen. 13. M. B. Heilmann. 14. E. H. A. Helveg. 15. H. E. Jacobæus. 16. H. F. E. Jungerfen. 17. S. B. Jungerfen. 18. E. Sjørgensen. 19. A. Chr. Kragh-Müller. 20. D. S. B. Kragh. 21. H. D. Chr. B. Krog. 22. F. Th. S. A. Mansen. 23. N. Chr. Nielsen. 24. S. F. Paulsen. 25. Th. A. Raben. 26. Chr. Ravn. 27. S. Fr. Torup.

VI Klasse: 1. S. H. Clausen. 2. Chr. A. S. Dorn. 3. D. E. Chr. Fønss. 4. H. F. Th. Gredsted. 5. A. H. S. Helveg. 6. P. Hofman (Bang). 7. S. P. Holm. 8. S. N. Johnsen. 9. S. S. F. Sjørgensen. 10. S. B. Sjørgensen. 11. S. N. Th. Michelsen. 12. S. H. Nielsen. 13. P. D. F. Olesen. 14. M. H. E. Tscherning.

V stud. Klasse: 1. Niels Mortensen Schmidt Bjerrum (Skolelærer Bjerrum i Ugerskov ved Haderslev). 2. E. Chr. Blauenfeldt. 3. H. N. Faber. 4. Chr. F. A. Gottschalk. 5. M. S. Grønlund. 6. H. Chr. Hammer. 7. Søren Hansen Hjorth (Boelsmand Hjorth i Aastrup ved Haderslev). 8. N. A. E. Langkilde. 9. S. E. Olsen. 10. Nis Hansen Skov (afd.

Stomager Skov i Haderslev). 11. Hans Samuel Christian Strøm (Pastor Strøm i Marslev). 12. J. Vaupell.

V Realclassse A: 1. R. G. Brandt. 2. M. B. Brandt. 3. J. M. Nissen. 4. L. Chr. Petersen. 5. D. Chr. E. Svendsen. 6. C. J. Teisen. V R. B: 7. J. P. M. Bøgh. 8. A. Gædefen. 9. F. B. Havemann. 10. A. E. Hoffgaard. 11. J. B. Risbye. 12. J. F. Klein. 13. D. Th. A. Mulvad. 14. J. Nielsen. 15. A. Philipsen. 16. N. H. Rasmussen. 17. H. M. Chr. Teisen.

IV stud. Klasse: 1. L. Cl. Berthelsen. 2. L. B. E. Borch. 3. Chr. L. E. Dæhmfeldt. 4. Th. A. Sorgenen. 5. C. M. G. Krag. 6. P. J. J. Krag. 7. G. A. Olsen. 8. Niels Caspar Leonhard Tietke Pors (Skolelærer Pors i Odise). 9. A. M. M. Steenbuch. 10. Peter Wilhelm Strøm (Broder til Nr. 11 i V st. Cl.). 11. J. Teisen. 12. H. L. J. Weel.

IV Realclassse: 1. Jens Paul Frederik Bang (Forstraad Bang paa Gjøddinggaard ved Veile). 2. J. P. Bang. 3. F. R. H. Bülow. 4. H. St. Grønlund. 5. F. L. Høj. 6. N. H. Johnsen. 7. J. J. Ipsen. 8. L. P. Kosoed. 9. Philip Louis Weber Kruhøffer (Skovrider Kruhøffer paa Langeland). 10. H. J. Kruuse. 11. A. E. Langkilde. 12. Chr. M. Lauesen. 13. J. H. F. Møgaard. 14. J. T. Petersen. 15. C. Chr. Salchow. 16. H. P. Chr. Schmidt. 17. L. E. Schnaakenburg. 18. J. B. Tscherning. 19. A. Vogensen.

III stud. Klasse: 1. S. Bang. 2. A. Bierfreund. 3. Joachim Wilhelm Bang Dahlerup (Herredsfoged, Amtmand Dahlerup i Odense). 4. E. Chphr. L. Drechsel. 5. Hans Jacob Hansen (Huusmand Hans Hansen paa

Bellinge Mark). 6. Chr. A. Heilmann. 7. N. Th. Sepfen. 8. P. Ristrup. 9. E. Th. Lund. 10. Joachim Nicolai Brehn Mohr (Forpagter Mohr paa Høldenhavn). 11. Niels Christian Rønnenkamp Petersen (Thordegn Petersen i Middelfart). 12. H. L. F. E. Rasmussen. 13. P. N. M. Rasmussen. 14. J. R. Schønberg. 15. Th. Sprechelsen. 16. Otto Gerhard Tram (Pastor Tram i Klinte). 17. A. M. Unserud.

III Realclasse: 1. A. A. Th. Abel. 2. N. S. D. Blædel. 3. B. L. D. Blædel. 4. Rolf Sigurd Hjalmar Christensen (Klokker Christensen i Odense). 5. E. D. Fogtman. 6. E. L. W. Gredsted. 7. H. L. Helveg. 8. Fritz Arnold Rjar (Skolelærer Rjar i Vigerslev). 9. Peter Gabriel Klein (praktiserende Læge Klein i Kjerteminde). 10. E. Th. Nielsen. 11. N. A. Petersen. 12. P. V. Roth. 13. N. Th. Schaldemose. 14. D. Schmidth. 15. Viggo Leonhard Selmer (Godsforvalter Selmer paa Søndergaard). 16. Chr. S. S. Teisen.

II Fællesclasse: 1. G. B. M. Allerup. 2. A. S. Chr. Andersen. 3. F. E. Andersen. 4. J. F. Th. Bang. 5. F. B. W. Gredsted. 6. A. El. Hansen. 7. B. Jastrau. 8. B. Jensen. 9. A. Johnsen. 10. E. G. Chr. Jørgensen. 11. E. Th. Kisbye. 12. Rasmus Lars Haagen Veth Lange (Justitsraad Lange til Orbeklunde). 13. Jørgen Christian Hvenegaard Lassen (Forpagter Lassen paa Selleberg). 14. J. F. Mægaard. 15. S. W. B. Mylius. 16. Edvard Emanuel Petersen (Skuespiller Petersen i Odense). 17. J. A. H. Schønberg. 18. Hans Philip Selmer (Broder til Nr. 15 i III Realcl.). 19. A. N. Teisen.

I Fællesklasse: 1. Alexander Niels Berthelsen (afd. Pastor Berthelsen i Frederiksstad). 2. Hans Frederik Bøje (afd. Skovfoged Bøje i Moredstov). 3. Morten Christian Hempel Dreher (Cancelliraad Dreher i Odense). 4. Herman Vorgen Esmann (Forligelsescommisfair Esmann i Odense). 5. Christian Carl Brorson Fogtmann (Kjøbmand Fogtmann i Odense). 6. Emil Frederik Jacobs (Skredder Jacobs i Odense). 7. Hermann Ferdinand Marius Koch (Emalleur Koch i Frederiksværk). 8. Peter Heinrich Wilhelm Koch (Broder til den Foreg.). 9. Johannes Ludvig Lauritsen (Lærer Lauritsen i Odense). 10. Lauritz Wilhelm Vintrup (Pastor Vintrup i Seden). 11. Camillus Alfred Meier (Pastor Meier i Verninge). 12. J. A. Møllmann. 13. Erik Otto Petersen (Møller Petersen i Tangaa Mølle). 14. Holger Frederik Thyge de Fine Olivarius (Beier og Maaler Olivarius i Odense). 15. Christian Erik Thomsen Olsen (Bøsfemager Olsen i Odense). 16. Førgen Michael Riis (Skibscapitain og Factor Riis paa Island). 17. Joseph Sørensen Stokkebye (Møller Stokkebye i Kolsted). 18. Carl Valdemar Wernich (Adoptiv søn af Premierlieutenant Wernich).

5. Stipendier og Legater.

Med Ministeriets Skrivelse af 4de October f. A. ere Beneficierne i Skoleaaret 1872 fordeelte saaledes:

1. Høieste Stipendium 50 Rd. og fri Undervisning: N. Bang, N. Pedersen, Th. E. M. Rasmussen, N. Chr. Nielsen, S. F. Torup, M. H. H. Tscherning.

2: Mellemsste Stipendium 35 Rd. og fri Underviisning: F. B. H. Hansen, L. Førgensen, J. E. Olsen, samt som extraordinair Gratist: A. Chr. Kragh-Müller.

3. Laveste Stipendium 20 Rd. og fri Underviisning: U. Birkedal, J. H. Clausen, H. F. Th. Gredsted, Chr. L. E. Dahnfeldt, G. A. Olsen.

For samtlige nævnte Disciple ere Stipendierne blevne oplagte.

4. Fri Underviisning: J. F. Paulsen, J. N. T. Michelsen, J. M. Nissen, A. P. J. H. E. Abel, J. Nielsen, Chr. M. G. Krag, E. E. Salchow, H. P. E. Schmidt, J. K. Schönberg, Th. Sprehelsen, E. Th. Nielsen, og som extraordinaire Gratister: S. N. Johansen, H. N. Faber, N. H. Johansen og A. Johansen.

5. Underviisning for nedsat Betaling: F. B. Havemann, P. Ristrup, E. L. Lund, H. L. F. E. Rasmussen, P. K. M. Rasmussen, D. Schmidth, A. E. Hansen, B. Sastrau.

6. Udenfri Underviisning, høieste Stipendium: E. F. Møller; mellemsste Stipendium: J. H. Nielsen, P. D. F. Olesen, H. E. Hammer; laveste Stipendium: L. P. Koføed, N. Th. Jepsen, heelt at udbetale til alle disse.

De to Skolen tillagte Portioner af det Moltkeske Legat, hver paa 40 Rd., oppebares af Disciplene N. Bang og A. Chr. Kragh-Müller. Det Baggeriske Præmielegat tildeelttes ved Censuren efter Hovedexamen Disciplene A. M. P. Bencke og U. Birkedal af VI Cl., M. H. E. Tscherning af V Cl. og J. E. Olsen af IV Cl.

Det større Baggeriske Legat for Dimissi tildeelttes

Dimittenderne Th. B. Møller og N. B. H. O. Peterfen. Af Frøken Ernsts Legat bleve de to større Portioner (hver 88 Rd.) tillagte F. N. Meier og W. St. J. Raaby, tre af de mindre (hver 73 Rd.) G. F. J. Lassen, H. J. Møller og G. Philipsen. Endvidere erholdt af samme Legats Beholdning, stud. theol. P. L. Ipsen og stud. med. C. A. B. Hansen (dimitterede 1868), stud. theol. H. F. Nissen og stud. theol. E. W. J. Camradt (dimitterede 1863) hver en extraordinair Understøttelse af 50 Rd. Af Stipendieoverskuds-fonden fik Discipel i V stud. Klasse N. H. Skov fra Haderslev en Understøttelse af 50 Rd.

I Overensstemmelse med Ministeriets Skrivelse af 8de August 1867 Nr. 5 (s. Indbydelseskrift f. 1868 S. 122) havde Rector i Stipendieforlaget for 1867⁹/₁₀ indstillet, at det en Discipel uden fri Skolegang tillagte Stipendium efter Bedkommendes Dødsfald blev oplagt. Men herpaa resolverede Ministeriet under 20de October f. A. saaledes:

„... Foranlediget herved skal Ministeriet tjenstligst tilmelde Hr. Etatsraaden, at, skjøndt man under 8de August 1867 paa Deres Indstilling har bifaldet, at Stipendiebeløb, som tilstaaes som Bidrag til Skolepenge, maae efter Forældres Dødsfald oplægges, maa man dog nu, da det for de andre Skoler er fastsat som Regel, ubetinget at udbetale disse Beløb, — en Regel, som baade stemmer bedre med Forholdets Natur, da Stipendiet skal anvendes til at betale Skolepengene med, og med hvad der tidligere netop af denne Grund tillige er vedtaget som Regel, at disse Stipendiebeløb ikke falde tilbage til Stipendiefonden ved Discipelens Død og Udgang af Skolen førend hans Afgang til Universitetet — anmode Dem om, uanset den nævnte Udtalelse i Skrivelse af 8de August 1867, for Fremtiden ogsaa for Odense Skolens Bedkommende at følge den for de øvrige Skoler givne Regel.“

6. Udtog af Skolens Regnskab for Finantsaaret 18⁶⁹/₇₀.

Indtægt.		Rd	ß
1.	Beholdningen efter Regnskabet for 18 ⁶⁸ / ₆₉ ..	3774	8
2.	Fordebogsindtægter og Indtægter af Kirker og Præsteskald (efter Fradrag af Udgifterne).	12250	94½
3.	Renter af Skolens Capitalformue.....	1932	49
4a.	Skolecontingenter.....	7005	—
4b.	Tilskud fra Stipendieoverskudsfonden	480	—
5.	Forstjellige ubestemte og ekstraordinaire Ind- tægter:		
	Renter af Søs Mules Legat.....	14	40
Udenfor Finantsloven:			
	Tilskud fra den almindelige Skolefond... ..	3600	—
	Indeholdte Præmier til Livrente- og For- sørgelsesanstalten	724	40
Summa Indtægt		29781	39½
Naar Udgiften fradrages med		25548	58
Bliver Kassebeholdningen den 31te Marts 1870		4232	77½

	Rkr	ß
1. Gager til faste Lærere.....	18078	48
2. Inspectors og Bibliothekarens Løn.....	250	—
3. Bedestens Løn.....	188	—
4. Personligt Tillæg til Lærerne som Godtgjørelse for Tab af Andeel i Skolepenge..	1480	—
5. Timeundervisning og for Extratimer til Skolens faste Lærere.....	1656	12
6. Pensioner.....	133	86
7. Bibliotheket og de videnskabelige Apparater	345	74
8. Bygningernes Vedligeholdelse.....	701	22
9. Leie af en Svømmeplads.....	25	—
10. Inventariets Vedligeholdelse.....	152	88
11. Brændsels- og Belysningsfornødenheder...	512	8
12. Skatter og Afgifter (de communale).....	330	16
13. Regnskabsføringen.....	470	—
14. Forskjellige løbende og extraordin. Udgifter:		
a) Skoleopvartning.....	20	—
b) Reengjøring.....	68	6
c) Porto, Protocoller, Skrivematerialier og Afskrivning.....	180	10
d) Programmer og Skolehøitideligheder...	171	48
e) Andre Udgifter.....	10	—
15. Riffelstydningsovelser.....	50	80

Udenfor Finantsloven:

Indsendte Præmier til Livrente og Forsørgelsesanstalten.....	724	40
--	-----	----

Summa Udgift 25548 58

7. Bibliotheket.

I nedenstaaende Fortegnelse over Bibliothekets Tilvæxt indtil Enden af Mai ere de fra Cultusministeriet sendte Skrifter betegnede med †, Privates Gaver med *. Røbenummerne henvise til de tilsvarende Rubriker i den i 1859 udfomne Hovedfortegnelse.

I. Literaturhistorie.

2. † Aarsberetninger og Meddelelser fra det store kgl. Bibl. Udg. af Chr. Bruun. 4. H. Kbh. 1869.
6. Collin, E., Anonymer og Pseudonymer i den danske, norske og islandske Literatur. Kbh. 1869.
Dansk Bogfortegnelse, udg. af G. E. C. Gad. Kbh. 1869—70.
- 6b. Dietrichson, L., Omrids af den norske Poesis Historie. II. Den norske Liter. efter 1814. Kbh. 1869.
7. Linnström, H., Svenskt boklexikon. Åren 1830—65. 5—6. h. Stockh. 1869.
8. * Verzeichniß der Bücher, Landkarten etc. welche neu erschienen oder neu aufgelegt worden sind. 1869. Spz.
10. † Broberg, S., Romanen om Rosen, allegorisk Digtning fra Middelalderen. Brg. Odf. 1869.
† Sundby, T., Brunetto Latinos Levnet og Skrifter. I et Tillæg: Ph. Gualteri moralium dogma; Albertani Brixiensis ars loquendi et tacendi; versio Islandica c. 26 moralium dogmatis. Kbv. 1869. (Disp.)
12. Archiv f. das Studium der neueren Sprachen u. Literaturen. Hrsg. v. L. Herrig. 44—45. B. Brnschw. 1869.

Literarisches Centralblatt für Deutschland hrsg. v. F.
Zarncke. 1870. Lpz. 4.

Literarischer Wochenbericht aus Lpz. 1870.

II. Encyclopædiske og blandede Skrifter.

15a. Folkelæsning. 24—31. Kbh. 1869—70.

Nytaarsgave, udg. af Foreningen „Fremtiden“. 5. Aarg.
Kbh. 1870.

† Oversigt over d. kgl. dsk. Vidensk. Selsk. Forhand-
linger m. m. 1867 Slutn., 1868 Nr. 3—4, 1869
Nr. 1. Af J. J. S. Steenstrup. Kbh.

15b. Dansk Tidsskrift for Kirke- og Folkeliv, Literatur og
Kunst, udg. af S. Scharling. Kbh. 1870.

For Ide og Virkelighed, et Tidsskrift udg. af R. Niel-
sen, B. Bjørnson og R. Schmidt. Kbh. 1870.

For Romantif og Historie. Et Maanedsskr. udg. af S.
B. Holst. Kbh. 1870.

Fra alle Lande. Et Maanedsskr. for nyere Reisebe-
skrivelser etc. udg. af L. Zinck. Kbh. 1870.

Illustreret Tidende. Kbh. 1870. Fol.

Illustreret Tidsskrift for de nyeste Reisebeskrivelser m. m.
Udg. under Ledelse af J. C. Luxen. 3. Aarg. Kbh.
1870. 4.

Nordisk Tidsskrift för Politik, Ekonomi och Litteratur,
utg. af G. K. Hamilton. 1870. Lund.

Rundt paa Jorden. Udg. af «Fra alle Landes» Re-
daktion. 1870. Kbh.

III. Sprog og Nationaliteter.

21. † Thomsen, V., Den gotiske sprogklasses indflydelse
på den finske. Kbh. 1869.

35. Aischylos, Prometheus i Lænker. Ovs. og opl. af
F. L. Vibe. Kbh. 1869.

Anthologi.

Henrichsen, R. J. F., Om den palatinske Anthologies Oprindelse, Alder og Forhold til Maximos Planudes's Anthologie. Kbh. 1869.

- † Aristophanes' Foglarne, öfvs. af H. Säve. Prg. Helsingborg 1869.

Homer.

* Bang, J. P., Forklarende Bemærkninger til de 12 første Sange af Homers Iliade. Kbh. 1869.

- † Lysiæ oratio in Eliosthenem. In usum scholarum ed. P. H. Söderbaum. Prg. Upsala 1869.

38. Horats.

† Ruhe, J., Horatii lyriska versmått. Prg. Lund 1869.
Plauti, T. M., captivi in usum scholarum rec. J. L. Ussing. Haun. 1869.

42. Tidsskrift for Philologi og Pædagogik. 8. Aarg. 3—4. H. Kbh. 1869—70.

48. † Thorkelsson, J., Skýringar à visum í nokkurum íslenskum sögum. Prg. Reykjavik 1868.

Den ældre Edda. Paa Dansk ved E. Winkel Horn. Kbh. 1869.

50. Lyngby, K. J., Det nordiske Retskrivningsmøde i Stockholm 25—30. Juli 1869. Kbh. 1870.

51. Christensen, E. Tang, Jydske Folkeminder, især fra Hammerum Herred. 1—3. H. Kbh. 1870.

Kok, J., Danske Ordsprog og Talemåder fra Sønderjylland. Kbh. 1870.

52. Goldschmidt, M., I den anden Verden. Kbh. 1869.

Hauch, C., Nye Digtninger. Kbh. 1869.

- Hertz, H., Dramatiske Værker. 17. B. Kbh. 1869.
- Holbergs Comedier i tre Bind udg. ved F. L. Liebenberg. 1. B., 2. Bs. 1—3. S. Kbh. 1869—70.
- Lembcke, E., Digte og Sange. Kbh. 1870.
- Paludan-Müller, F., Svar Lyfkes Historie. 2. D. Kbh. 1869.
- Saint-Aubin, A. N. de, Samlede Skrifter af Carl Bernhardt. 2. Udg. 3—8. B. Kbh. 1869—70.
- Ohlenschläger, A.
Liebenberg, F. L., Bidrag til den oehlenschlägerske
Literatur Historie. 2. B. Kbh. 1868.
- 52b. Ibsen, H., De Unges Forbund. Lystspil. Kbh. 1869.
- Thoresen, M., Et rigt Parti. Skuespil. Kbh. 1870.
55. † Törneblad, R., Några anmärkningar i svensk verslära. Prg. Calmar 1869.
57. Grimm, J. u. W., Deutsches Wörterbuch, fortges. v. R. Hildebrand u. K. Weigand. 4. Bs. 3. Lfr., 4. Bs. 2. Abth. 2. Lfr. u. 5. Bs. 9. Lfr. Lpz. 1869.
67. Shakspeare's, W., Dramatiske Værker osv. af E. Lembcke. 17—18. (27—28.) S. Kbh. 1869—70.
68. Littré, É., Dictionnaire de la langue Française. 22—24. livr. Paris 1869—70.
72. Molières Lystspil, osv. af B. Arnesen Kall. 4—15. S. Kbh. 1869—70.
74. † Tasso's, T., befriede Jerusalem, overs. af V. J. S. Bisted. 5. Sang. Prg. Horsens 1869.

IV. Theologi.

78. Holmboe, E. A., Bibelsk Real-Ordbog. Christn. 1868.
88. Hammerich, F., Den kristne Kirkes Historie. 1. B., 2. Bs. 1—2. H. Kbh. 1868—70.

89. * Helveg, E. N., Den danske Kirkes Hist. til Reformationen. Kbh. 1862—70.
90. * Ciriksson, M., Om Bønnens Virkning og dens Forhold til Guds Uforanderlighed. Kbh. 1870.
92. * Ciriksson, M., Kunne vi elske Næsten som os selv? Kbh. 1870.
99. Grundtvig, N. F. S., Sang-Bærf til den danske Kirke-skole (Psalmer og aandelige Sange, 2. D.) Kbh. 1870. — Melodier tilsamme. 4.

V. Filosofi.

102. Brøchner, H., Bidrag til Opfattelse af Philosophiens historiske Udvikling. Kbh. 1869.
103. Brøchner, H., Om det Religiøse i dets Enhed med det Humane. Kbh. 1869.
- Uf S. Kierkegaard's efterladte Papirer. 1833—43. Med indledende Notitser af H. P. Barfod. Kbh. 1869.

VII. Pædagogik.

105. † Dahl, F., Et Par Ord om Opmærksomhedens Betydning for Dannelsen. Prg. Slagelse 1869.
106. † Berg, C., Smaa Bemærkninger. Prg. Frederiksborg 1869.
- Dahl, F. C. B., I Skolesagen. Et Indlæg nærmest fra Realskolens Standpunkt. Kbh. 1870.
- † Helms, J., Nogle Bemærkninger om Brugen af Karakterer. Prg. Bgdsk. p. Chr. 1869.
- Zeitschrift für das Gymnasialwesen. Hrsg. v. H. Bonitz, R. Jacobs, P. Rühle. 24. (Neue Folge 4.) Jahrg. Brl. 1870.

107. † Elmsblad, P. M., Om Bibelns betydelse för skolan.
Prg. Stockh. gymn. 1869.
112. † Erslev, E., Nogle Ord om naturhistoriske Lærebøger tilligemed Brudstykker af en Lærebog i Botanik. Prg. Aarh. 1869.
† Petersen, A. C., Et Par Tilføielser til de benyttede Lærebøger i Naturlære. Prg. Roskld. 1869.
113. * Ia Cour, N. G., Tillæg til Lærebog i Gymnastik for Borger- og Almueskoler i Danmark. Kbh. 1869.
Neuer Leitfaden für den Turn-Unterricht in den preußischen Volksschulen. 2. Aufl. Brl. 1869.
114. † Lorenzen, P., Bemærkninger om Skolevæsenet i Schweiz og særligt i Kanton Zürich. Prg. Sorø 1869.
† Landtmanson, C., Phragmèn, L. J., Reseberättelser. Prg. Skara, Ørebro 1869. 4.
116. Kjøbenhavns Universtitet.
† Prgg. til Reformf. 1868, til Kong. Fødsf. 1869, til Kronprindsens Formælingsfest 1869. 4.
† Forelæsningskatalog 1869, 1—2.
† Liste over Afgangsex. og Udgangsex. 1869.
† Liste over filosofisk Examen 1869.
† Reinhardt, C. E. F., Det kjøbenhavnske Kommunitets Historie i kort Oversigt. Kbh. 1869.
† Programmer til Ex. 1869 fra de lærde Skoler og høiere Realskoler i Aalborg, Aarhus, Frederiksborg, Helsingør, Herlufsholm, Horsens, Kjøbenhavn (Mtrpsk., Bgdsk. i Kbh., Bgdsk. p. Chr., v. Westens Inst., Latin- og Realsk. i St. Kongensg., Saderslev Læreres Skole), Kolding, Nykjøbing, Odense, Randers, Renskjov (1868), Ribe, Roskilde,

Rønne, Slagelse, Sorø, Thisted, Viborg, Bor-
dingborg.

Aalborg. — † Hundrup, F. E., Lærerstanden ved
Aalborg Kathedralskole. I. Rektorer. Prg.
Aalb. 1869.

Borgerdydsskolen i Rbhvn. — † Pio, J., Nogle stati-
stiske Oplysninger om Skolen fra dens Stiftelse
indtil nu. Prg. 1869.

Odense. — * Efterretninger om den private Realskole
i Odense, udg. af F. Gjersing. Ods. 1870.

Viborg. — † Lefolii, H. H., Til Forstaaelse. Prg.
Viborg 1869.

119. † Programmer til Cx. 1869 fra Carlskrona, Carlstad,
Christianstad, Falun, Gefle, Göteborg, Halm-
stad, Helsingborg, Hernösand, Hudiksvall,
Jönköping, Kalmar, Linköping, Luleå, Lund,
Malmö, Norrköping, Nyköping, Skara, Stock-
holm (Gymn., Nya elementarsk.), Strengnäs,
Upsala, Wenersborg, Westervik, Westerås,
Wexjö, Wisby, Örebro, Östersund.

Christianstad. — † Cavallin, G. L., Skolhistoriska
minnen. Prg. Christianstad 1869. 4.

VIII. Lovfyndighed.

122. Love og Anordninger m. m. f. A. 1869. Sml. og
udg. af L. Algreen-Ussing. 14. D. Rbh.
1869—70.

† Samling af Love og Anordninger m. v. af mere alm.
Interesse, udg. efter Indenrigsministeriets Foran-
staltning. 7. Bz. (1865—69) 5. H. Rbh. 1869.

- † *Love og Expeditioner*, vedf. Kirke- og Skolevæsen.
 Sml. og udg. af S. B. Skibsted. 1. B. 1857
 —59. Kbh. 1869.
- Kgl. Reskripter og Resolutioner m. m. f. A. 1865 fml.
 og udg. af L. Algreen-Ussing. Nyeste Række.
 Kbh. 1869.

X. Historie og Geographi.

132. *Beckers Verdenshistorie*. 17. B. (Arnd, C., Type
 Mars Hift. 1848—67). Dvf. af N. Bachø. 3—4.
 S. Kbh. 1869—70.
144. *Petermann, A., Mittheilungen über wichtige neue
 Erforschungen auf dem Gesamtgebiete der Geo-
 graphie*. 1870. Ergänz. 26. Gotha. 4.
- * *Thrige, S. B., Lærebog i Geografien for de lavere
 Klasser*. 4. Udg. Kbh. 1869.
146. *Stilling, H. C., Reise i Ægypten*. Kbh. 1869.
147. † *Aarsberetninger fra det kgl. Geheimearchiv*, udg.
 af C. F. Wegener. 4. Bs. 4. H. Kbh. 1869. 4.
*Samlinger, Danske, for Hist., Topogr., Personal- og
 Literaturhist.* Udg. af Chr. Bruun, O. Nielsen
 og A. Petersen. 4. Bs. 4. H., 5. Bs. 1—3. H.
 Kbh. 1869—70.
148. *Müllers, P. C., Danmarks Historie*. 3. Udg. ved S.
 L. M. Lang. 3. Ds. 3—6. S. Kbh. 1869—70.
- Odhner, C. T., Lärobok i Sveriges, Norges och Dan-
 marks historia för skolans högre klasser*. Stochh.
 1869.
149. *Engelhardt, C., Fynske Mosefund Nr. II. Vimose
 Fundet*. Kbh. 1869. 4.

- † Hoff, H., Om Oldtidens Bygningsformer. Prg. Hrlfsh. 1869.
- † Wiberg, C. F., Om Grekernas och Etruskernas inverkan på Bronskulturen. Prg. Gefle 1869. 4.
163. † Holm, E., Danmarks politiske Stilling under den franske Revolution 1791—97, særlig med Hensyn til Sverige. Prg. Kbh. Univ. Kronpr. Formælingsf. 1869. 4.
166. Hanſen, S. A., Vor Forfatnings-Historie fra 1848 til 1866. 13—18. S. Kbh. 1869—70.
- Ravn, J. T., Fremstilling af Krigsbegivenhederne paa Als fra 18. April til 1. Juli 1864. Kbh. 1870.
168. *Bruun, Chr., Fr. Rostgaards Liv og Levnet. 1—2. Kbh. 1870.
- Hjort, P., Udvalg af Breve fra Mænd og Qvinder til Ny Sml. Kbh. 1869.
- Erindringer af Henrik Krøyers Liv 1821—38. Efter Forfs. efterladte Haandskrift. Kbh. 1870.
- Breve fra og til C. Chr. Rafn, med en Biographi. Udg. af B. Grøndal. Kbh. 1869.
- Thiele, J. M., Erindringer fra Bakkehuset. Kbh. 1869.
- Ulfeldt's, Leon. Chr., «Jammers-Minde». Udg. af S. B. Smith. Kbh. 1869.
- Zenthen, Et Par Aar af mit Liv. Kbh. 1869.
- Breve fra og til Hans Christian Ørsted. Udg. af Mathilde Ørsted. 1. Sml. Kbh. 1870.
169. † Statistiske Meddelelser. Udg. af det stat. Bureau. 8. B. Kbh. 1869.
- † Statistisk Tabelværk. Udg. af det stat. Bureau. 3. Række, 12—15. B. Kbh. 1868—69. 4.

170. Rasmussen Sjøfild, N., Gamle og nye Minder om Brahetrolleborg og Omegn, udg. af F. Barfod. Kbh. 1870.
- * Samlinger til Fyens Hist. og Topographie. udg. af Fyens Stifts lit. Selskab. 4. B., 5. Bz. 1—3. S. Odj. 1866—70.
- Samlinger til jydsk Hist. og Topografi. Udg. af det jydsk hist.-topogr. Selsk. 2. Bs. 3—4. H. Aalb. 1869.
- Brock, P., Den oldenborgske Kongeslægt, især under Enevælden, belyst ved den chronol. Samling paa Rosenborg Slot. Kbh. 1870.
- * Udrag af Odense Communalbestyrelses Forhandlinger f. N. 1868. 7. Aarg. Odj. 1869.
- Samling af Adkomster, Indtægtsangivelser og kirkelige Vedtægter for Ribe Domkapittel og Bispestol, kaldet «Oldemoder». Udg. af O. Nielsen. Kbh. 1869.
- Helms, J., Ribe Domkirke, undersøgt og beskrevet af. 3—4. H. Kbh. 1869. Fol.
178. Fryxell, A., Berättelser ur svenska historien. 39. d. Stockh. 1869.
- 208b. Hansen, Th., Græffe Forhold, belyste ved. II. Kbh. 1869.
221. Pio, L., Sagnet om Holger Danske, dets Udbredelse og Forhold til Mythologien. Kbh. 1869.
222. Lange, Jul., Om en Række antike Figurer og Hoveder. Kbh. 1869.
227. † Tidsskrift, Historisk, udg. af den dsk. hist. Forening. Red. af E. Holm. 3. Række, 6. Bs.

3. H. og 4. Række, 1. Bs. 1. H. Register til
3. Række af J. P. F. Königsfeldt. Kbh. 1869.
228. Schiern, F., Historiske Studier. 1—2. D. Kbh.
1856—57.

XI. Mathematik.

230. Tidsskrift for Mathematik. Udg. af C. Tychsen.
2. Række 6. Aarg. 1870. Kbh.
Zeitschrift für Math. u. Physik, hrsg. v. O. Schlö-
milch, E. Kahl u. M. Cantor. 15. Jahrg.
1870. Lpz.
236. Møller, C. F. C., Grundtræk af Læren om Rum-
størrelser som Indledning til Mathem. Kbh. 1868.
Møller, C. F. C., Læren om Rumstørrelser. 1. D.
Plangeometri. Kbh. 1870.

XII. Naturvidenskab.

242. Forchhammer, S. G., Almeenfattelige Afhandlinger og
Foredrag ved F. Johstrup. 1—5. H. Kbh.
1869—70.
- † Holten, C. V., Om Virksomhedernes Omdannelse
i Naturen. Prg. Kbhs. Univ. Ref. 1868. 4,
Tidsskrift for popul. Fremst. af Naturvidenskaben,
udg. af C. Fogh, C. F. Lütken og E. Warming.
4. Rs. 2. B. Kbh. 1870.
243. Die Fortschritte der Physik im J. 1866, dargest. v.
der physik. Gesellsch. zu Brl. 22. Jahrg. Brl. 1869,
Lorenz, L., Forelæsninger over Naturlære for Officer-
skolens næstældste Klasse. 1. H. Kbh. 1870.
Tidsskrift for Physik og Chemi. Udg. af A. Thom-
sen og J. Thomsen. 8—9. Aarg. Kbh. 1869—70.

244. Krarup-Hansen, C. J. L., Bidrag til en Theori af Insekternes, Flaggermusenes og Fuglenes Flugt. Kbh. 1869.
248. † Jørgensen, S. M., Overjodider af Alkaloiderne. Kbh. 1869. (Disp.)
254. Dübens, M. W. v., handbok i växtrikets naturliga familjer. 2 uppl. omarb. af F. W. C. Areschoug. Stockh. 1870.
- Rostrup, E., Vejledning i den danske Flora. 3. forøg. Oplag. Kbh. 1869.
- Rostrup, E., Blomsterløse Planter. Kbh. 1869.
255. Brehm, H. G., Illustriertes Thierleben. Eine allg. Kunde des Thierreichs. 1—6. B. Gildburghausen 1864—69.
256. † Heiberg, P. V., Bidrag til Læren om Stofskiftet. Kbh. 1869. (Disp.)
257. † Buntzen, A., Chirurgen i Danmark i Midten af det forrige Aarh. Prg. Kbh. Univ. K. F. 1869. 4.
- † Petersen, Jul., Lungesvindstotens og Tuberculøsens omtvistede Contagiositet og Inoculabilitet. Kbh. 1869. (Disp.)
- † Philipsen, H., Om Insufficiens af de indre Øjemuskler og om den af Myopi afhængige konvergente Skelen. Kbh. 1868. (Disp.)

XIII. Techniske og oekonomiske Videnskaber.

260. † Jespersen, M., Fosforitens Anvendelse — med Hensyn paa Frankrig. Prg. Rønne 1869.

XIV. Landfort, Robbere m. m.

265. Aagaard, C. F., m. Fl., Landskabsfortegninger. 1—4. H. Kbh. 1869. Fol.

Danske Mindesmærker, udg. af en Forening. ²Supplementh. Kbh. 1869. Fol.

Hogarth, W., og hans udvalgte Bærter. Med staaftufne Tegninger efter Orig. Tegten ved H. P. Holst. Kbh. 1870. 4. (Slutn.)

De offentlige Examinier
i
Odense Cathedralsskole for Aaret 1870

foretages i følgende Orden:

A. Afgangsexamen.

Fredag	den 8	Juli Kl. 8.	VII Cl. A.	Historie.
Mandag	" 11	---	9.	VII Cl. A. Mathematik.
Tirsdag	" 12	---	9.	V Realcl. A. Naturlære.
—	" "	---	11.	V Realcl. A. Engelsk.
—	" "	---	3.	V Realcl. A. Fransk.
Onsdag	" 13	---	9.	VII Cl. A. Naturlære.
—	" "	---	8.	V Realcl. A. Naturhistorie.
—	" "	---	10.	V Realcl. A. Tydsk.
—	" "	---	3.	V Realcl. A. Mathematik.
Torsdag	" 14	---	8.	V Realcl. A. Historie og Geographie.
Mandag	" 18	---	8.	VII Cl. A. Latin.
Tirsdag	" 19	---	8.	VII Cl. A. Græsk.
Torsdag	" 21	---	8.	VII Cl. A. Hebraisk.

B. Skolens Hovedexamen.

Onsdag den 22de Juni.

- 8—12. VII Cl. B. Udarb. i Modersmaalet (bunden Dpg.).
4—8. VII Cl. B. Arithmetisk Opgave.

Torsdag den 23de Juni.

- 8—12. VII Cl. B. Latinsk Stil.
8—12. V Realcl. B. Udarb. i Modersmaalet (bunden Dpg.).
4—8. VII Cl. B. Geometrisk Opgave.
4—8. V Realcl. B. Regning.

Lørdag den 25de Juni.

- 8—12. VII Cl. B. Udarb. i Modersmaalet (fri Dpg.).
8—12. V Realcl. B. Arithmetisk Opgave.
4—8. VII Cl. B. Versjon.
4—8. V Realcl. B. Tydsk Stil.

Mandag den 27de Juni.

- 8—12. V Realcl. B. Udarb. i Modersmaalet (fri Dpg.).
4—8. V Realcl. B. Geometrisk Tegning.

Tirsdag den 28de Juni.

- 8—12. V Realcl. B. Geometrisk Opgave.
4—8. V Realcl. B. Engelsk Stiil.

Fredag den 8de Juli.

- 8—11. VI Cl. Dansk Stiil.
8—11. V og IV st. Cl. Dansk Stiil.
8—12. V Realcl. B. Mathematik.
8—11. IV Realcl. Tydsk Stiil.
8—11. II Cl. Dansk Stiil.
11—1. I Cl. Regning.
3—6. IV Realcl. Religion.
3—6. III st. Cl. Fransk.
3—6. III Realcl. Naturhistorie.

Lørdag den 9de Juli.

- 8—12. VI Cl. Mathematik.
8—11. V st. Cl. Latin.
8—12. V Realcl. B. Historie og Geographie.
8—11. IV st. Cl. Latinsk Stiil.
8—11. IV Realcl. Dansk Stiil.
8—11. III Realcl. Dansk Stiil.
8—11. I Cl. Dansk Stiil.
2—5. IV Realcl. Regning.
2—5. III st. Cl. Religion.
2—5. II Cl. Tydsk.

Mandag den 11te Juli.

- 8—12. VII Cl. B. Historie.
8—11. VI Cl. Græsk.
8—11. V st. Cl. Latinsk Stiil.
8—11. V Realcl. B. Engelsk.
8—11. III st. Cl. Dansk Stiil.
11—1. II Cl. Regning.
3—6. IV st. Cl. Naturhistorie.
3—6. IV Realcl. Engelsk.
3—7. III Realcl. Mathematik.
3—6. I Cl. Tydsk.

Tirsdag den 12te Juli.

- 8—11. VI Cl. Latinsk Stiil.
8—11. V st. Cl. Græsk.
8—11. IV st. Cl. Historie og Geographie.
8—11. III Realcl. Tydsk.

- 8—11. I Cl. Religion.
 3—6. IV Realcl. Geographie.
 3—6. III st. Cl. Latin.
 3—6. II Cl. Naturhistorie.

Dnsdag den 13de Juli.

- 8—11. VII Cl. B. *a.* Græsk.
 8—11. VI Cl. Latin.
 8—11. IV Realcl. Engelsk Stiil.
 8—12. III Realcl. Historie og Geographie.
 3—6. VII Cl. B. *β.* Græsk.
 3—6. V st. Cl. Naturhistorie.
 3—6. IV st. Cl. Latin.
 3—6. IV Realcl. Fransk.
 3—6. II Cl. Historie.
 3—6. I Cl. Dansk.

Torsdag den 14de Juli.

- 8—12. VII Cl. B. Naturlære.
 8—11. VI Cl. Tysk.
 8—11. V st. Cl. Fransk.
 8—11. IV st. Cl. Græsk.
 8—11. II Cl. Dansk.
 3—6. V Realcl. B. Fransk.
 3—6. III st. Cl. Arithmetik.
 3—6. III Realcl. Religion.

Lørdag den 16de Juli.

- 3—6. VI Cl. Historie.
 3—6. V st. Cl. Tysk.
 3—6. V Realcl. B. Naturlære.
 3—6. IV st. Cl. Fransk.
 3—6. IV Realcl. Naturhistorie.
 3—6. III Realcl. Regning.

Mandag den 18de Juli.

- 8—12. VII Cl. B. Arithmetik.
 8—11. VI Cl. Naturhistorie.
 8—11. V st. Cl. Historie og Geographie.
 8—11. V Realcl. B. Tysk.
 3—6. IV st. Cl. Tysk.
 3—6. IV Realcl. Historie.
 3—6. III st. Cl. Naturhistorie.

- 3—6. III Realcl. Engelsk.
 3—6. II Cl. Fransk.
 3—6. I Cl. Historie.

Tirsdag den 19de Juli.

- 8—12. VII Cl. B. Geometrie.
 8—11. VI Cl. Geographie.
 8—11. IV Realcl. Tydsk.
 8—11. II Cl. Religion.
 3—6. V st. Cl. Religion.
 3—6. III st. Cl. Historie og Geographie.
 3—6. III Realcl. Fransk.
 3—6. I Cl. Geographie.

Onsdag den 20de Juli.

- 8—11. VII Cl. B. *a.* Latin.
 8—11. VI Cl. Religion.
 8—11. V Realcl. B. Naturhistorie.
 8—11. III st. Cl. Tydsk.
 3—6. VII Cl. B. *β.* Latin.
 3—6. V st. Cl. Mathematisk.
 3—6. IV st. Cl. Religion.
 3—6. IV Realcl. Arithmetisk.
 3—6. I Cl. Naturhistorie.

Torsdag den 21de Juli.

- 9—11. VII Cl. B. Hebraisk.
 8—11. VI Cl. Fransk.
 8—12. IV st. Cl. Mathematisk.
 8—11. IV Realcl. Geometrie.
 8—11. II Cl. Geographie.

Løverdagen den 16de Juli Kl. 8 foretages Indlemmelsesprøven med dem, som ere anmeldte til Optagelse i Skolen.

Fredagen den 22de Juli Kl. 10. Translocation og Bekjendtgjørelse af Afgangsexamens Udfald.

Disciplenes Fædre og Foresatte samt andre Skolens og Videnskaberens Belyndere indbydes herved til at bære disse Examinere med deres Nærvarelse.

Heurichsen.